

TAISCEADÁIN

Faisnéis agus Acmhainní do Scoileanna maidir le hÍomhánna Gáirsiúla a Chruthaigh an Duine Féin a Chomhroinnt

Réamhrá

Tá go leor deiseanna agus dúshlán nach rabhtas ag súil leo faighte ag scoileanna, tuismitheoirí agus ag an bpobal i gcoitinne mar gheall ar an ráta tapa ag a bhfuil teicneolaíochtaí nua á bhforbairt agus mar gheall ar na bealaí athraitheacha a nglacann leanaí leo go minic. Tá na bealaí a dhéanann daoine cumarsáid lena chéile athraithe mar gheall ar an teacht atá againn ar an idirlíon agus ar ghairis ghutháin chliste. Ar cheann de na hathruithe seo tá grianghraif, teachtaireachtaí nó físeáin gríosaitheacha nó gnéasacha a sheoladh, ar a dtugtar “gnéastéacsáil”.

Cé go bhfuil an chosúlacht air nach bhfuil in íomhánna nó teachtaireachtaí téacs gáirsiúla ach píosa spraoi soineanta do roinnt daoine óga, d’fhéadfadh iarmhairtí sóisialta agus dlí tromchúiseacha bheith le gnéastéacsáil. Cion coiriúil atá i ndéanamh, tógáil, ceadú le tógáil, taispeáint, sealbhú agus/nó dáileadh íomhánna gáirsiúla mionaoiseach; mar sin is gá go mbeadh scoileanna an-chúramach faoin gcaoi a láimhseálann siad na heachtraí seo.

Do cheannairí scoile, tá sé tábhachtach go mbeidh eolas acu nuair a thagann tú trasna ar eachtraí a bhaineann le comhroinnt íomhánna gáirsiúla ina scoil. Nuair a roinntear íomhánna gnéasacha a chruthaigh an duine féin go neamhthoiliúil, d’fhéadfadh na hiarmhairtí baint go mór ó fholláine scoláirí. D’fhéadfaí comhroinnt mhaíliseach bheith i bhfoirm cibearbhulaíochta agus d’fhéadfadh comhroinnt mhí-úsáide imní um chosaint leanaí a thabhairt le fios. Tá sé mar aidhm ag an acmhainn seo roinnt faisnéise úsáideach a thabhairt le cuidiú le ceannairí scoile déileáil go héifeachtach le heachtraí um gnéastéacsáil a tharlódh.

Ina theannta sin, is gá dúinn gníomh a ghlacadh laistigh den seomra ranga ar mhaithe le feasacht a ardú agus leis an iompar dochrach lena mbaineann an tsaincheist seo a chosc. Ós rud é go dtéann sé i gcion go mór ar dhearcthaí, ar luachanna agus ar iompar scoláirí a mhúnlú, léirítear go seasta i dtaighde náisiúnta agus idirnáisiúnta go bhfuil an múinteoir cáilithe ranga ar an duine is fearr chun obair a dhéanamh go híogair agus go comhsheasmhach leis na scoláirí. Leagtar amach san acmhainn seo sraith ceachtanna ina bpléitear gnéastéacsáil agus comhroinnt neamhthoilteanach íomhánna gáirsiúla agus a bhfuil prionsabail an churaclaim OSPS mar bhonn agus taca leo.

Táthar ag súil go gcabróidh an acmhainn seo le scoláirí chomh maith caidrimh níos dearfaí a bhunú agus a choinneáil le chéile agus go gcuirfidh sí ar a gcumas déileáil ar bhealach níos éifeachtaí le coimhlint idirphearsanta mar go mbaineann na ceachtanna le forbairt ionbhá, athléimneachta agus treallúis.

Ba mhaith liom buíochas ó chroí a ghlacadh le gach duine a bhí páirteach i bhforbairt na hacmhainne seo; comhaltaí foireann Sláinte agus Folláine SFGM agus foireann SFGM – Teicneolaíocht san Oideachas, an tSeirbhís Tacaíochta d’Oideachas Speisialta, an Chigireacht sa Roinne Oideachais agus Scileanna, Clár um Thoirchis Ghéarchéime Fheidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte, Pauline Walley SC, Brian Hallissey BL agus an Garda Síochána.

Ciara O'Donnell,

An Stiúrthóir Náisiúnta,
An tSeirbhís um Fhorbairt Ghairmiúil do Mhúinteoirí

CLÁR ÁBHAR

Cuid 1:

Faisnéis do Scoileanna maidir le hÍomhánna Gáirsiúla a Chruthaigh an Duine Féin a Chomhroinnt

Réamhrá.....	2
Creat dlí.....	9
Impleachtaí do bheartas scoile.....	15
Breithnithe le déileáil le heachtra.....	19
Feasacht agus cosc.....	24

Rannóg 2:

Taisceadáin: Acmhainn OSPS maidir le Comhroinnt Neamhthoilteanach Íomhán Dlíthphearsanta

CEAUGHT 1: An dlí maidir le hábhar dlíthphearsanta a chomhroinnt.....	33
CEAUGHT 2: Nuair a théann comhroinnt ar líne in aimhréidh.....	41
CEAUGHT 3: Milleán a chur ar an íospartach.....	49
CEAUGHT 4: Brú piarghrúpa agus comhroinnt neamhthoilteanach.....	57
CEAUGHT 5: Tionchar na meán agus steiréitíopaí inscne.....	63
CEAUGHT 6: Cúnamh a fháil.....	71
Aguisíní	80

Cuid 1:

Faisnéis do Scoileanna maidir le
hÍomhánna Gáirsiúla a Chruthaigh
an Duine Féin a Chomhroinnt

Cumadh an téarma ‘gnéastéacsáil’ i dtús an 21ú haois; is comhfhocal é de na focail ‘gnéas’ agus ‘téacsáil’. Úsáideadh é ar an gcéad dul síos chun cur síos a dhéanamh ar mhalartú ábhair ghnéasaigh, téacs ghnéasaigh agus íomhánna gnéasacha, ar fhóin phóca. Le cúpla bliain anuas, cumhdaítear ann comhroinnt téacs, fiseáin, agus ábhair fhótagrafaigh ghnéasaigh ar fhóin phóca, ar fheidhmchláir, trí sheirbhísí líonraithe shóisialta agus le teicneolaíochtaí eile ar an idirlíon. Cé go n-áirítear le sainmhínte teicniúla uaireanta malartú ábhar pornagrafaíochta, sa treoir seo díreoidimid ar chomhroinnt íomhánna gáirsiúla a chruthaigh an duine féin. Is ábhar fótagrafach agus físe iad na híomhánna sa chás seo. I mbeagán focal, díreoidimid den chuid is mó ar shaincheistanna a bhaineann le comhroinnt féinphiceanna de dhaoine nocht nó ‘nude selfies’ mar a thugann daoine óga orthu.

Déantar iarracht sa doiciméad seo ceannairí agus múinteoirí scoile a chur ar an eolas faoin úsáid atá daoine óga a bhaint as gnéastéacsáil in Éirinn. Is é an aidhm atá ann aird a tharraingt ar na rudáí nach mór do scoileanna a chur san áireamh, i gcás ina dtarlaíonn eachtraí ina gcomhroinntear íomhánna gáirsiúla. Is é ról na scoile sna cásanna seo thar aon rud eile ná na leanaí atá i gceist a chosaint agus tacú leo agus ní tús a chur le himscrúdú faoin eachtra. Is ábhar dúshlánach, casta, agus leochaileach é seo do scoileanna; go háirithe toisc go bhféadfaí cásanna ina bhfuil íomhánna gáirsiúla de mhionaoisigh i gceist a mheas mar chionta coiriúla, dar leis an Acht um Gháinneáil ar Leanaí agus Pornagrafaíocht Leanaí, 1998. D’fhéadfadh smachtbhannaí tromchúiseacha a bheith mar thoradh ar ionchúisimh faoin acht sin, rud a athraíonn saol gach duine a bhíonn i gceist. Ar an gcúis sin táimid ag iarraidh a rá arís nach comhairle dlí í an fhaisnéis sa doiciméad seo. Moltar do scoileanna labhairt leis na Gardaí agus comhairle dlí shonrach a lorg nuair a tharlaíonn cásanna den sórt seo.

Treoirínte tábhachtacha chun dul i ngleic le comhroinnt neamhthoilteanach íomhánna gáirsiúla le rang

1. Moltar do mhúinteoirí go mbeadh an cúrsa dhá lá ina bhfuil tús eolais ar OSPS curtha i gcrích acu. Tá sé tábhachtach go mbeadh a fhios ag múinteoirí faoi aon saincheistanna a d’fhéadfadh a bheith ag scoláirí sa rang sula gcuireann siad tús leis an gclár Taisceadáin.
2. Is cleachtas maith é do mhúinteoirí labhairt leis an treoirchomhairleoir agus leis an teagascóir ranga sula múintear an clár Taisceadáin. Ba cheart príomhoide na scoile agus na tuismitheoirí a chur ar an eolas roimh ré freisin.
3. Ba cheart do mhúinteoirí comhoibriú le rannóga Riachtanais Speisialta Oideachais a gcuidear scoileanna lena chinntiú go dtuigfidh cách na ceachtanna agus na príomhtheachtaireachtaí.

Tá treoirínte dea-chleachtais níos mionsonraithe ag tús na hacmhainne oideachais.

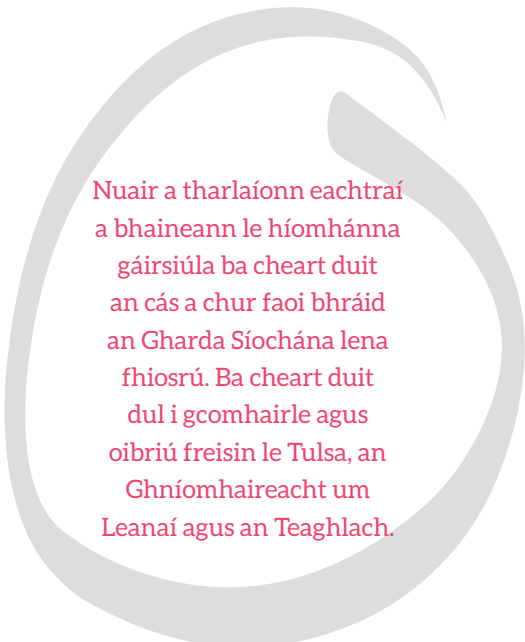
Cén fáth ar cheart duit a bheith buartha faoi?

Tá sé tábhachtach go mbeidh eolas agat nuair a thagann tú trasna ar eachtraí a bhaineann le comhroinnt íomhánna gáirsiúla i do scoil. Ar an drochuair, nuair a roinntear íomhánna gnéasacha a chruthaigh an duine féin go neamhthoilteanach, d'fhéadfadh na hiarmhairtí baint go mór ó fholláine scoláirí faoi do chúram. D'fhéadfaí comhroinnt mhailíseach bheith ina chineál cibearbhulaíochta agus d'fhéadfadh comhroinnt mhí-úsáide imní um chosaint leanaí a thabhairt le fios.

Is féidir íomhánna gáirsiúla a roinnt i gcomhthéacs dlúthchaidrimh ach i gcásanna éagsúla chomh maith. Roinneann daoine ábhar dlúthphearsanta mar bhealach le haird a fháil nó le cliúsaíocht a dhéanamh le daoine a bhfuil suim rómánsúil acu iontu. D'fhéadfadh brú piarghrúpa bheith ina thoisic le gnéastéacsáil daoine óga áirithe. D'fhéadfadh scoláirí, scoláirí leochaileacha go háirithe agus iad siúd a bhfuil scileanna digiteacha níos laige acu, ábhar dlúthphearsanta a chruthú in ngan fhios dóibh féin nuair a dhéanann siad dearmad ceamaraí a mhúchadh. I gcásanna eile, níos tromchúisí, d'fhéadfaí scoláirí a mhealladh, iallach a chur orthu nó bob a bhualadh orthu chun íomhánna gáirsiúla díobh féin a chruthú.

D'fhéadfadh sé bheith anacrach nuair a roinntear íomhánna gáirsiúla a chruthaigh an duine féin, a roinneadh faoi rún ó thús, gan toiliú le lucht féachana níos leithne. D'fhéadfadh scoláirí a bhíonn ina n-íospartaigh de chomhroinnt neamhthoilteanach (dá dtagraítear go minic mar phornagrafaíocht díoltais; cleachtas ina ndáiltear ábhar gnéastéacsála, gan toiliú, chun díoltas a bhaint amach agus duine a náiriú go poiblí) nó gnéas-sracadh (cineál sracaidh nuair a bhagraíonn an coirpeach go scaipfear ábhar gáirsiúil den íospartach mura n-íocann an t-íospartach suim airgid nó mura seolann sé/sí tuilleadh ábhar gáirsiúil) fulaingt ó dhúlagar nó imní agus d'fhéadfadh siad bheith i mbaol láithreach.

Mar gheall gur cion coiriúil atá i sealbhú nó dáileadh íomhánna gáirsiúla mionaoiseach, caithfidh tú bheith an-chúramach faoin gcaoi a láimhseálann tú eachtraí. D'fhéadfadh na céimeanna a ghlacann tú chun eachtraí a réiteach bheith éagsúil ón gcaoi a ndéileálann tú le heachtraí eile cibearbhulaíochta. Nuair atá tú ag dul i ngleic le saincheisteanna cibearbhulaíochta moltar uaireanta na teachtaireachtaí agus postálacha a choinneáil mar fhianaise ar an mbulaíocht agus an eachtra a thaifeadadh i gcónaí mar a leagtar amach sna *Gnásanna Frithbhulaíochta*. Ba cheart a chur san áireamh agus formáid do thaifead lena mbaineann íomhánna gáirsiúla leanaí faoi 17 mbliana d'aois á roghnú gur cion atá i stóráil agus dáileadh na n-íomhánna seo faoin Acht um Gháinneáil ar Leanáí agus Pornagrafaíocht Leanáí, 1998.

Nuair a tharlaíonn eachtraí a bhaineann le híomhánna gáirsiúla ba cheart duit an cás a chur faoi bhráid an Gharda Síochána lena fhiosrú. Ba cheart duit dul i gcomhairle agus oibriú freisin le Tulsa, an Ghníomhaireacht um Leanáí agus an Teaghlach.

Faisnéis chúlra agus comhthéacs

Nuair a tharlaíonn eachtraí a bhaineann le hÍomhánna gáirsiúla ba cheart duit an cás a chur faoi bhráid an Gharda Síochána lena fhiosrú. Ba cheart duit dul i gcomhairle le Tusla, an Ghníomhaireacht um Leanaí agus an Teaghlach, lena chinntiú go bhfaigheann na leanaí bainteacha an tacaíocht agus an chosaint riachtanach.

◀ Cén fáth a mbíonn leanaí i mbun gnéastéacsála?

Tá sé seo ina ábhar taighde acadúla le blianta beaga anuas. Tá go leor cúiseanna a malartaíonn leanaí téacsanna gáirsiúla. Go minic malartaítear teachtaireachtaí mar chuid de chaidreamh rómánsúil, mar mheán le caidreamh a chur ar aghaidh nó mar chuid de chéim cliúsaíochta tosaigh. Déanann roinnt leanaí cur síos ar gnéastéacsáil mar chineál gnéis shábháilte mar “ní féidir leat éirí torrach ná galar gnéas-tarchurtha a fháil uaidh”.¹ Tá cúiseanna a eile a mbíonn leanaí i mbun gnéastéacsála. Cloíonn go leor de na cuspóirí seo leo siúd a bhíonn taobh thiar d’iompair eile déagóirí.

Is ionann cuid mhaith de na cúiseanna a bhíonn le gnéastéacsáil agus iad siúd a spreagann iompar eile déagóirí.

1. **Léiriú gnéasach:** Déanaí leanaí i gcaidrimh rómánsúla a bheith ag gnéastéacsáil chun a gcaidreamh féin a chur ar aghaidh agus mar bhealach chun a muinín ina chéile a léiriú². Úsáideann siad gnéastéacsáil chomh maith chun cliúsaíocht a dhéanamh agus mar dhreasacht chun caidreamh a thosú. Is féidir gnéastéacsáil a úsáid chun gnéasacht duine a chur in iúl (úsáideann daoine faisean chun a mbanúlacht nó a bhfireannacht a chur in iúl, ach d’fhéadfadh daoine eile íomhánna gnéastéacsála a phostáil ar líne).
2. **Cumarsáid:** Bíonn leanaí i mbun gnéastéacsála chun cumarsáid a dhéanamh lena chéile. Seolann déagóirí níos óige teachtaireachtaí gáirsiúla gnéis chuig cairde platónacha mar chineál grinn. Do leanaí i gcaidrimh rómánsúla bunaithe, d’fhéadfadh cómhalmartacht bheith ina chúis le gnéastéacsáil mar gach a sheolann tú ábhar gnéastéacsála, gheobhaidh tú an rud céanna ar ais.³ Gné de ghnéastéacsáil a thaitníonn le daoine óga is ea gur foirm phríobháideach cumarsáide atá ann go hiondúil, nach féidir le daoine fásta a fheiceáil.
3. **Aird/dearbhu:** Tá go leor samplaí feicthe sa chultúr pobail do dhaoine atá cáiliúil agus saibhir mar gheall ar fhíseán gnéis a sceitheadh. Mar gheall air seo, creideann roinnt daoine óga go bhfuil seans ann go bhfeicfí iad agus go beadh gairm acu mar mhainicín nó mar phearsa teilifíse má chuireann siad pictiúir gháirsiúla ar líne.⁴ Úsáideann daoine óga eile gnéastéacsáil chun aird, dearbhú agus meas a fháil ó dhaoine a bhfuil spéis rómánsúil acu iontu.

4. **Brú sóisialta agus piarghrúpa:** Bíonn brúnna sochaí níos leithne ina chúis le roinnt daoine óga bheith ag gnéastéacsáil. Is é is ciall le ‘gnéasú cultúir’ go mothaíonn go leor daoine óga go bhfuil aon ionchas go mbreathnóidís ar bhealach áirithe agus go mbeidís gníomhach go gnéasach.⁵ Síníonn an brú seo chuig gnéastéacsáil. Féadfaidh brú piarghrúpa an brú seo ar dhaoine óga chun ábhar gnéastéacsála a sheoladh a dhianú.
5. **Bainistiú imprisin:** Glacann go leor daoine óga féinphiceanna nó grianghraif a thairgeann siad féin mar trína dhéanamh sin tá siad in ann smacht bheith acu ar an gcaoi a fheiceann an domhan i gcoitinne iad.⁶ Is beag nach bhféadfá a rá gur féinphortráidí iad féinphiceanna agus gnéastéacsáil den ré nua-aimseartha. Tugann sainghné roghnaitheach agus féintáirgthe na gnéastéacsála saghas cosanta do dhaoine óga nuair atá siad páirteach i gcumarsáid dhlúthphearsanta.
6. **Trí thimpiste/go meargánta:** Chuir roinnt leanaí ábhar gnéastéacsála ar fáil trí thimpiste. Tharla sé seo nuair nach raibh a fhios ag leanaí go raibh ceamaraí gréasáin ar ríomhairí nó ar ghairis láimhe ar siúl agus gur athraigh siad éadaí os comhair an cheamara. I ndomhan ina mbíonn guthán le ceamara réidh ag duine éigin i gcónaí, tá sé éasca ábhar gnéastéacsála a chruthú agus a dháileadh go meargánta agus gan chuimhneamh ar na hiarmhairtí.
7. **Comhéigean/dúmhál agus díoltas:** Ar an drochuair, bhí eachtraí ann nuair a dhéantar comhéigean ar dhaoine óga chun ábhar gnéastéacsála a chruthú agus a sheoladh.⁷ Nuair a chuirtear íomhá dlúthphearsanta amháin chuig páirtí, féadfaidh an duine seo an íomhá sin a úsáid chun dúmhál a dhéanamh ar an íospartach ionas go seolfaidh siad tuilleadh íomhánna. Tá cásanna ann inar chreach coirpigh ar dhaoine óga agus d’úsáid siad ábhar gnéastéacsála chun suimeanna móra airgid a fháil ó na daoine óga. I gcásanna eile, dháil iarleannán ábhar gnéastéacsála, chun díoltas a fháil ar iarpháirtí.
8. **Turgnamhach:** De réir mar a fhásann leanaí, tá sé réasúnach go mbeidís ag iarraidh tuiscint a fháil ar an gcaoi a bhfuil a gcolainn ag athrú. Glacann roinnt leanaí pictiúir dá gcolainn nocht le cuidiú leo amharc níos fearr a fháil ar a gcolainn féin.⁸ B’fhéidir nach mbeadh sé i gceist acu riamh na híomhánna seo a sheachadadh ach, trí shainmhíniú dlíthiúil, d’fheadfaí féachaint ar na híomhánna seo mar phornagrafaíocht leanaí agus d’fheadfadh siad chomh maith bheith ina n-ábhar gnéastéacsála, dá roinnfí na híomhánna.

An comhthéacs do ghnéastéacsáil Cá dtarlaíonn gnéastéacsáil?

Bíonn sé deacair a bheachtú cá dtarlaíonn gnéastéacsáil déagóirí ar roinnt cúiseanna. Ar an gcéad dul síos, athraíonn teicneolaíochtaí agus an úsáid a bhaintear as aipeanna chomh tapa go mbíonn úsáid á baint ag déagóirí as rud nua faoin am go mbeireann daoine fásta orthu. Ar an dara dul síos, déantar formhór na gnéastéacsála a bhíonn ar bun ag déagóirí go príobháideach agus ní bhíonn sé le feiceáil den chuid is mó.⁹

Mar gheall ar ghutháin chliste, bíonn sé níos éasca ag déagóirí a bheith i mbun gnéastéacsála.¹⁰ Mar gheall ar sheirbhísí teachtaireachta saor in aisce, cosúil le WhatsApp, Viber, Snapchat agus Facebook Messenger, tá sé an-éasca agus saor grianghraif agus físeáin a roinnt le duine ar bith a bhfuil guthán cliste nó táibléad acu. Mar gheall ar an athrú ó théacsáil go seirbhísí teachtaireachta níl gnéastéacsáil teoranta d'ábhar scríofa, mar nach ngearrtar na táillí céanna ar úsáideoirí as pictiúir a sheoladh agus a gearradh cheana. Mar gheall ar chomh coiteann is atá gutháin chliste tá gnéastéacsáil níos éasca mar gur féidir le gutháin chliste ceangal leis an idirlíon ach ní theastaíonn ceangal gan sreang.¹¹

Mar gheall gur gairis phearsanta iad gutháin chliste, bíonn an-tóir orthu chun ábhar níos dlúthphearsanta a mhalartú. Seans go raibh daoine óga neirbhíseach roimhe seo faoi íomhánna ábhar gnéastéacsála a sheoladh ar ríomhaire nó ríomhaire glúine teaghlaigh, ar fhaitíos go bhfeicfeadh a dtuismitheoirí é. Tugann gutháin chliste agus aipeanna teachtaireachta dúnta, atá ar fáil go coitianta anois, ómós príobháideachais níos mó do dhaoine óga. Coinníonn tuismitheoirí súil ar roinnt de na líonraí sóisialta bunaithe agus úsáideann siad féin iad. Is fearr le daoine óga aipeanna agus seirbhísí a úsáid nach bhfuil in úsáid ag a dtuismitheoirí/gcúramóirí le haghaidh gnéastéacsála.¹²

Braitheann an cineáil seirbhísí a úsáidtear le haghaidh gnéastéacsála ar an spreagadh taobh thiar den ghnéastéacsáil. Má tá na daoine óga i gcaidreamh rómánsúil príobháideach is mó an seans go n-úsáidfídis aip teachtaireachta príobháidigh nó seirbhísí fisghlao. B'fhéidir gur fearr le daoine ag tús caidrimh nó atá ag cliúsaíocht lena chéile aip éadrom a úsáid ina "n-imíonn" an t-ábhar tar éis cúpla soicind. D'fhéadfadh daoine óga a bhíonn ag cuardach airde agus dearbhaithe agus a bhíonn ag iarraidh cloí le noirm áirithe a bpictiúir gháirsiúla a phostáil ar líonra sóisialta poiblí.¹³ D'fhéadfadh déagóirí a bhíonn ag lorg daoine chun ábhar gnéastéacsála a mhalartú úsáid a bhaint as aipeanna caidrimh nó ardáin mheán sóisialta áirithe.¹⁴

Má bhailíonn duine (buachaill de ghnáth) roinnt íomhánna gnéastéacsála, d'fhéadfadh a stádas agus a sheasamh feabhsú i ngrúpa piara.¹⁵ Cuireann na daoine seo ina luí nó comhéigníonn siad daoine óga eile le hÍomhánna dlúthphearsanta a sheoladh. Stóráiltear na hÍomhánna seo ansin i bhfillteán nó ar ghuthán

Déantar formhór na gnéastéacsála a bhíonn ar bun ag déagóirí go príobháideach agus ní bhíonn sé le feiceáil den chuid is mó. Mar gheall gur gairis phearsanta iad gutháin chliste, bíonn an-tóir orthu chun ábhar níos dlúthphearsanta a mhalartú.

agus roinntear le cairde iad i gcomhrá grúpa teachtaireachta príobháidigh.

Cé atá rannpháirteach?

Den chuid is mó, tarlaíonn gnéastéacsáil i measc píaraí. Tarlaíonn gnéastéacsáil de ghnáth i gcomhthéacs caidreamh rómánsúil inmhianta nó bunaithe le píaraí, ¹⁶tar éis roinnt áitithe go minic agus de bharr brú ó ionchas sóisialta.¹⁷

Léirítear i dtaighde *Páistí an AE ar Líne agus Net Children Go Mobile* gur mó an seans go bhfuair leanaí níos sine teachtaireachtaí gnéasacha ar líne. Cé nach bhfuair ach 4% do leanaí 11-12 bhliain íomhánna gnéasacha, fuair 22% de leanaí 15-16 bliana iad. Cé nach raibh formhór na leanaí a ndearnadh suirbhé orthu trína chéile mar gheall ar na teachtaireachtaí gnéasacha a fuair siad, ba dóchúla go raibh cailíní ná buachaillí trína chéile ag an ábhar.¹⁸

Mar aon le bheith níos sine, is dóchúil go raibh leanaí a bhíonn páirteach i ngnéastéacsáil páirteach i réimse iompar ar líne agus as líne rioscúil.¹⁹ Creidtear chomh maith go bhfuil tionchar ag cultúr, aicme, cine, gnéasacht agus inscne, go háirithe ar chleachtas agus ar thaithe gnéastéacsála.²⁰

Tá roinnt eachtraí tarlaithe inar comhéigníodh daoine óga chun íomhánna gnéastéacsála a sheoladh nó comhrá físe a dhéanamh le grúpaí coiriúla gairmiúla. Is iondúil go gcuireann na grúpaí seo, a bhíonn bunaithe i dtíortha eachtracha de ghnáth, ina luí ar dhaoine óga go bhfuil siad ag labhairt le duine a bhféadfadh caidreamh rómánsúil bheith acu leo. Nuair a fhaigheann na coirpigh seo roinnt íomhánna/físeáin gháirsiúla úsáideann siad na híomhánna chun dúmhál a dhéanamh ar an duine óg chun suimeanna móra airgid a sheoladh chucu. Bagraíonn na coirpigh seo go roinnfidh siad an t-ábhar príobháideach, dlúthphearsanta ar líne mura n-íocann an duine óg iad.

Iarmhairtí ar an bhfolláine

Ní cuid de ghnáthshaol déagóra í an ghnéastéacsáil. Gníomhaíocht atá ann nach mbíonn formhór déagóirí páirteach ann. Caithfeadh a rá chomh maith nach mbíonn dochar mar thoradh ar ghnéastéacsáil i gcónaí. Bíonn suim nua i ngnéasacht agus caidreamh rómánsúil ina cuid d'fhorbairt ógánach.²¹ D'fhéadfadh an ghnéastéacsáil bheith ina léiriú suime.

Ag an am céanna, tá go leor cásanna ann ina ndeachaigh gnéastéacsáil mícheart agus gur baineadh mí-úsáid as ábhar a roinneadh go rúnda. Nuair a tharlaíonn sé seo d'fhéadfadh iarmhairtí tromchúiseacha, diúltacha bheith ann d'fholláine

Ní cuid de
ghnáthshaol
déagóra í an
ghnéastéacsáil.

na ndaoine lena mbaineann. Mar aon le héifeachtaí suntasacha sóisialta agus síceolaíocha, tá eachtraí ann inar bhásaigh daoine óga trí fhéinmharú agus ina raibh imscrúduithe coiriúla mar thoradh orthu.

Go minic, bíonn sé deacair líne a tharraingt idir gnéastéacsáil ionsaitheach agus cibearbhulaíocht mar go bhféadfadh gnéastéacsáil a bheith comhéigineach agus nasctha le ciapadh, le bulaíocht agus le foréigean.²² Cé gurb í an chibearbhulaíocht an riosca ar líne is mó a chuireann isteach ar leanaí, bíonn éifeachtaí gnéastéacsála an-chosúil le héifeachtaí cibearbhulaíochta. D'fhéadfadh go mbeadh paranóia agus mothú aonraithe²³, imní agus náire go roinnfí na pictiúir gan toiliú mar thoradh ar ghnéastéacsáil. I gcás déagóirí a bhíonn i mbun gnéastéacsála bíonn faitíos mór orthu chomh maith maidir le smachtbhannaí a chuirfeadh tuismitheoirí nó scoileanna i bhfeidhm orthu.²⁴ Go minic ní fhíoraítear an faitíos ná an imní seo.

Is ar chailíní is mó a fheictear na drochthionchair a bhaineann le gnéastéacsáil. Tugtar 'striapacha' go minic ar chailíní a bhíonn ag gnéastéacsáil agus bíonn dímhéas ag a bpiaraí orthu.²⁵ Tarlaíonn sé go coitianta i gcultúr seo againne go gcuirtear an milleán ar an íospartach maidir le gnéastéacsáil, agus cuireann go leor daoine an milleán ar an duine a sheol na hÍomhánna i dtús báire as aon mhí-ádh a bhíonn air/uirthi. Tuairiscíodh i dtaighde *Net Children Go Mobile* go raibh sé seo ar cheann de na cleachtais ba dhochraí.²⁶ Mar aon le bheith faoi réir noirm áilleachta leatromacha agus bheith faoi réir scrúdú amhairc níos déine mar gheall ar ghnéastéacsáil,²⁷ is mó an seans chomh maith go ndéanfaí damáiste do chluí cailíní mar gheall ar ábhar gnéastéacsála a seoladh. Mar gheall go bhfuil an t-idirlíon uileláithreach bíonn sé níos éasca iarratais ghnéasacha a chur chuig cailíní arís is arís eile. Chomh maith leis sin, mar nach bhfuil daoine in ann a n-íospartaigh a fheiceáil, mar gheall ar dhí-urchoilleadh, is é sin nach mbíonn náire ná bac orthu, is mó an seans go seolfaidh siad teachtaireachtaí gnéasacha atá fíorionsaitheach. Ar an drochuair, is iondúil gurb iad na cailíní a fhaigheann na teachtaireachtaí seo.

Is féidir le teachtaireachtaí gáirsiúla cur isteach go mór ar leanaí níos óige agus níos leochailí, agus imní agus mearbhall a chur orthu.²⁸ Comhartha a d'fhéadfadh a bheith i ngnéastéacsáil go bhfaca leanaí iompar gnéasach nó go deimhin go ndearnadh mí-úsáid gnéasach orthu.²⁹

< Coitiantacht gnéastéacsála

Níl aon sonraí daingne ar fáil ina léirítear chomh coitianta is atá an ghnéastéacsáil i measc daoine óga in Éirinn. Tá staidéir idirnáisiúnta ann ach tá an-difríocht eatarthu. Tuairiscíonn roinnt tíortha líon mór daoine óga a roinn teachtaireachtaí gnéasacha, agus bhí líon an bheag i dtíortha eile. Mar gheall gur úsáideadh

Níl aon sonraí daingne ar fáil ina léirítear chomh coitianta is atá an ghnéastéacsáil i measc daoine óga in Éirinn.

sainmhínte éagsúla ar ghnéastéacsáil sna staidéir, níltear cinnte cé chomh forleathan is atá an cleachtas.

Aimsíodh sa taighde *Net Children Go Mobile* a rinneadh in 2013/14 go bhfuair 11% de leanaí Éireannacha idir 11-16 bliana, a úsáideann an t-idirlíon, teachtaireachtaí nó íomhánna gnéasacha le 12 mhí anuas.³⁰ Bhí an figiúr seo de réir an mheáin Eorpaigh. Aimsíodh sa staidéar gur mhéadaigh an dóchúlacht go bhfaighfí teachtaireachtaí gnéasacha leis an aois. Cé nach bhfuair ach 4% do leanaí 11-12 bhliain teachtaireacht ghnéasach, fuair 10% de leanaí 13-14 bliana agus 22% de leanaí 15-16 bliana iad.

Léirítear i gcomparáid idir staidéir *Páistí an AE ar Líne* agus *Net Children Go Mobile* nár tharla mórán athraithe sa choibhneas a fuair teachtaireachtaí nó íomhánna gnéasacha le blianta beaga anuas. Ach, dhúbail an coibhneas leanaí a dúirt go raibh siad buartha mar gheall ar theachtairachtaí gnéasacha a fháil in Éirinn (ó 2% in 2011 go 4% in 2014).³¹

Is mó an seans go bhfaighfidh leanaí le stádas socheacnamaíoch (SES) níos ísle teachtaireachtaí gnéasacha agus is mó an seans chomh maith gur chuir an méid sin isteach orthu. (cuireadh isteach ar 8% níos ísle leanaí SES, i gcomparáid le 4% de leanaí ar fad).

Faoi láthair, níl aon dlí in Éirinn a rialaíonn go sonrach ábhar dlúthphearsanta a roinnt ar líne ó ábhar gáirsiúil lena mbaineann níos mó fadhbanna a chomhroinnt.

An tAcht um Gháinneáil ar Leanaí agus Pornagrafaíocht, 1998

Cuimsítear comhroinnt íomhánna gáirsiúla de mhionaoisigh san Acht um Gháinneáil ar Leanaí agus Pornagrafaíocht, 1998. Dearadh an t-acht sin chun leanaí a chosaint ó dhúshaothrú. Má roinntear nó má stóráiltear ar ghaireas íomhánna nó físeáin de leanbh (faoi 17 mbliana d'aois) is féidir an t-acht seo a ghairm, sa mhéid is go sásaíonn an t-ábhar comhroinnt an sainmhíniú ar phornagrafaíocht leanaí. Ba cheart caitheamh le híomhánna gáirsiúla féintáirgthe a mhalartaíonn ógánaigh, faoi bhun 17 mbliana d'aois, mar phornagrafaíocht leanaí.

Tá sé úsáideach chun an chaoi a sainmhíneáir pornagrafaíocht leanaí san Acht um Gháinneáil ar Leanaí agus Pornagrafaíocht, 1998. Luaitear ann:

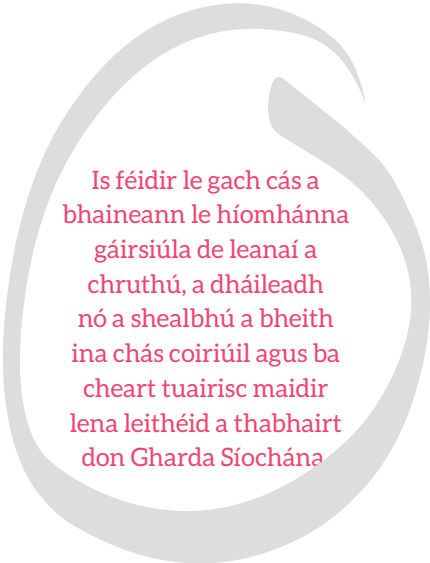
ciallaíonn “pornagrafaíocht leanaí”—

Cuimsítear
comhroinnt
íomhánna gáirsiúla
de mhionaoisigh san
Acht um Gháinneáil
ar Leanaí agus
Pornagrafaíocht, 1998.
Dearadh an t-acht sin
chun leanaí a chosaint
ó dhúshaothrú.

- (a) aon amharcléiriú –
- (i) a thaispeánann duine nó, i gcás doiciméid, a bhaineann le duine is leanbh nó a chuirtear i láthair mar leanbh agus atá ag gabháil do ghníomhaíocht ghnéasach fhollasach nó a chuirtear i láthair amhail is dá mbeadh sé nó sí ag gabháil do ghníomhaíocht ghnéasach fhollasach,
  - (ii) a thaispeánann duine nó, i gcás doiciméid, a bhaineann le duine is leanbh nó a chuirtear i láthair mar leanbh agus atá ag breathnú ar aon ghníomhaíocht den sórt sin ag aon duine nó daoine nó a chuirtear i láthair amhail is dá mbeadh sé nó sí ag breathnú ar aon ghníomhaíocht den sórt sin ag aon duine nó daoine, nó
  - (iii) arb é a phríomhthréith limistéar ginitiuil nó anasach linbh a chur i láthair chun críche gnéasaí,
- (b) aon chlosléiriú ar dhuine is leanbh nó a léirítear mar leanbh agus atá ag gabháil do ghníomhaíocht ghnéasach fhollasach nó a léirítear amhail is dá mbeadh sé nó sí ag gabháil do ghníomhaíocht ghnéasach fhollasach,
- (c) aon amharcléiriú nó closléiriú a mholann, a spreagann nó a chomhairlíonn aon ghníomhaíocht ghnéasach le leanaí ar gníomhaíocht í is cion faoi aon achtachán, nó
- (d) aon amharcléiriú nó cur síos ar leanbh, nó aon fhaisnéis a bhaineann le leanbh, a thugann le fios nó arb intuigthe as go bhfuil an leanbh ar fáil lena úsáid nó lena húsáid chun teacht i dtír gnéasach a dhéanamh air nó uirthi de réir bhrí alt 3

Go bunúsach, aon ghrianghraf, fiseán nó taifeadadh fuaimne ina dtaispeántar leanbh ag gabháil do ghníomhaíocht ghnéasach, nó ina ndírítear go sonrach ar bhaill ghiniúna linbh, meastar gur pornagrafaíocht leanaí é. Níl sé chomh soiléir cibé an bhfuil ábhar atá gríosaitheach, seachas gáirsiúil ar bhonn gnéasach, mídhleathach. D'fhéadfaí Cuid (d) den acht a léiriú ionas go bhféadfaí beagnach aon ábhar gríosaitheach á tháirgeadh nó á sheoladh ag leanbh a mheas mar phornagrafaíocht leanaí. Is í an chúirt amháin a chinneadh sa deireadh thiar cibé an bhféadfaí ábhar ar leith a mheas mar ábhar mídhleathach faoin rannán seo.

Is féidir le gach cás a bhaineann le híomhánna gáirsiúla de leanaí a chruthú, a dháileadh nó a shealbhú a bheith ina chás coiriúil agus ba cheart tuairisc maidir lena leithéid a thabhairt don Gharda Síochána. Is cosúil go bhfuil an dualgas leis an Garda Síochána a chur ar an eolas sna cásanna seo éilithe ag an Acht um Fhaisnéis a Shiarchoinneáil maidir le Coireanna in aghaidh Leanaí agus Daoine Leochaileacha 2012.

Is féidir le gach cás a bhaineann le híomhánna gáirsiúla de leanaí a chruthú, a dháileadh nó a shealbhú a bheith ina chás coiriúil agus ba cheart tuairisc maidir lena leithéid a thabhairt don Gharda Síochána

Treisiónn reachtaíocht nua, a aghaidh i Samhain 2015, na riachtanais tuairiscithe a chuirtear ar mhúinteoirí (agus “daoine sainordaithe” eile a oibríonn le leanaí). Mar gheall ar an Acht um Thús Áite do Leanaí 2015 tá dualgas dlíthiúil ar mhúinteoirí tuarascáil a chomhdú chuig an nGníomhaireacht um Leanaí agus an Teaghlach má bhíonn a fhios acu, má chreideann siad nó má tá fothaí réasúnacha acu le creidiúint go bhfuil dochar á dhéanamh do leanbh, á rinneadh dochar do leanbh nó má tá leanbh i mbaol. Caithfidh múinteoirí aon nochtadh a dhéanamh le leanbh a thuairiscí chomh maith.

Luaitear san Acht um Gháinneáil ar Leanaí agus Pornagrafaíocht go bhfuil cruthú, dáileadh agus seilbh pornagrafaíocht leanaí ar fad mídhleathach. D’fhéadfaí a thuiscint as seo go bhféadfaí aon duine a chruthaíonn, a sheolann, a stóráil nó a fhaigheann íomhánna gáirsiúla de leanaí faoi 17 mbliana d’aois a chiontú faoi Acht 1998.

Tá sé tábhachtach a thabhairt faoi deara, cé nach cion atá ann do bheirt, a bhfuil an bheirt acu faoi 17 mbliana d’aois, caidreamh collaí a bheith acu lena chéile, ³²d’fhéadfadh sé bheith ina chion an ghníomhaíocht seo a thairfeadh.³³

I gcásanna ina ndéantar ábhar gáirsiúil féinchothaithe nó féinphiceanna ina bhfuil an duine nocht a chruthaigh an duine féin, is féidir gurb é an duine sin cruthaitheoir, dáileoir agus an té a bhfuil ábhar mídhleathach ina sheilbh aige. Dearadh an dlí sa réimse seo chun leanaí a chosaint ó dhúshaothrú agus gan coir a dhéanamh dá ngníomhaíochta meargánta. É sin ráite, beidh cur chuige éagsúil ó Stáisiún Gardaí go Stáisiún Gardaí. Níl aon phrótacal i bhfeidhm a threoraíonn an Garda Síochána maidir le déileáil le féinphiceanna d’ógánaigh nocht iontu.

Cad iad na pionóis?

Mar gheall nach raibh sé i gceist go ndéileálfadh an t-acht le féinphiceanna de dhéagóirí nocht, ach le daoine a bhí ciontach as íomhánna de mhí-úsáid leanaí a thrádáil, tá na pionóis faoin acht dian. Áirítear leis na pionóis príosúnacht, fineáil agus bheith curtha ar chlár na gciontóirí gnéis.

I gcás cionta áirithe bíonn an rogha ann maidir le cibé ar cheart an duine a chur ar an gclár (mar shampla, i gcás go bhfuil an bheirt atá i gceist gar in aois). Mar sin féin, i gcás cionta ina ndéantar pornagrafaíocht leanaí a chruthú, a dháileadh agus a shealbhú níl a leithéid de rogha ann in aon chor. Dá bhrí sin, má chiontaítear duine as cion mar sin, cuirfeadh an duine sin go huathoibríoch ar an gclár ar feadh 2½ bhliain ar a laghad.

I gcás cionta áirithe bíonn rogha ann maidir le cibé ar cheart an duine a chur ar chlár na gciontóirí gnéis. Mar sin féin, i gcás cionta ina ndéantar pornagrafaíocht leanaí a chruthú, a dháileadh agus a shealbhú níl a leithéid de rogha ann in aon chor.

➤ An tAcht um Chionta Neamh-Mharfacha in aghaidh an Duine, 1997 agus an tAcht um Cheartas Coiriúil (Ord Poiblí) 1994

Cad is pornagrafaíocht díoltais ann?

D'fhéadfaí féachaint ar íomhánna gáirsiúla de dhuine a roinnt gan a dtoilíú chun dochar a dhéanamh dóibh mar chiapadh. Pornagrafaíocht díoltais an téarma coitianta ar dháileadh mailíseach íomhánna dlúthphearsanta, gan toiliú an duine lena mbaineann, chun díoltas a bhaint amach agus chun duine a náiriú go poiblí. Tarlaíonn sé don chuid is mó nuair a chliseann ar chaidreamh agus déanann an páirtí a fágadh iarracht díoltas a bhaint amach ar iarpháirtí.

In 2015, rinneadh coir ar leith de phornagrafaíocht díoltais i Sasana agus sa Bhreatain Bheag trí alt den Criminal Justice and Courts Act 2015. Níl aon dlí cosúil leis seo in Éirinn, tráth ar scríobhadh é seo. Ach, tá an Coimisiún um Athchóiriú an Dlí ag déanamh athbhreithniú faoi láthair ar chibearchoireacht a mbíonn tionchar aige ar shábháilteacht phearsanta, phríobháideachas agus cháil, mar chuid den Cheathrú Clár d'Áthchóiriú an Dlí.

Tá baic le comhroinnt neamhthoilteanach íomhánna gáirsiúla a chiontú faoi alt 10 den Acht um Chionta Neamh-Mharfacha in aghaidh an Duine, 1997 mar gheall ar shainmhíniú an fhocail 'ciapadh'. Le go mbreathnófaí ar iompar mar chiapadh is ga go mbeadh sé 'leanúnach' agus ina chumarsáid dhíreach leis an íospartach. Is é is ciall leis seo nach mbeidh comhroinnt thoilteanach aonuaire d'albam íomhánna gáirsiúla ar shuíomh gréasáin poiblí bheith ina choir mar nach mbeadh an chumarsáid leanúnach ná i bhfoirm chumarsáid dhíreach leis an íospartach.

Tá sé dóchúil go leasófar an tAcht um Rialáil Cumarsáide (leasú) 2007 chun teachtaireachtaí leictreonacha agus cumarsáid trí mheáin shóisialta a chur san áireamh. Ina fhoirm reatha, is cion atá ann faoin acht aon teachtaireacht atá ró-ghráiniúil nó atá míghéanach, graosta nó bagrach, a chur le teileafón, nó (b) d'fhonn aon duine eile a chrá, nó ceataí a dhéanamh dó, nó imní gan ghá a chur air nó uirthi— (i) a dhéanfaidh aon teachtaireacht is eol don seoltóir a bheith bréagach a chur le teileafón, nó (ii) a leanfaidh de bheith ag déanamh glaonna teileafón gan chúis réasúnach chuig duine eile. Tá an tsaincheist áirithe seo faoi athbhreithniú faoi láthair ag an gCoimisiún um Athbhreithniú an Dlí.

Arís, áfach, níl leis na scoileanna breith a dhéanamh ar cibé an bhfuil nó nach bhfuil iompar mídhleathach. Is gá an cinneadh seo a fhágáil faoi ghníomhairí um fheidhmiú an dlí. Tá dualgas ar scoileanna an Garda Síochána a chur ar an eolas, a bhunóidh ansin ar tharla ciapadh nó sracadh.

◀ Na hAchtanna um Chosaint Sonraí, 1988 agus 2003

Is iad na prionsabail dlí eile is gá a chur san áireamh maidir le comhroinnt neamhthoilteanach íomhánna gáirsiúla príobháideachas agus cosaint sonraí. Faoin dlí cosanta sonraí, tá sé de cheart ag daoine aonair gan a sonraí pearsanta, lena n-áirítear a n-íomhá, a bhailiú agus a fhoilsiú gan chead. D'fhéadfaí féachaint ar dhuine ar bith a dhéanann ábhar príobháideach a fhoilsiú ar líne mar dhuine atá ag sárú dlíthe cosanta sonraí agus d'fhéadfaí cás sibhialta a thionscnamh ina c(h)oinne.

Ní leigheas an-láidir iad na dlíthe um chosaint sonraí reatha, ná ní cosaint iad ó fhadhb na comhroinnte neamhthoilteanach íomhánna gáirsiúla. Cuireann na dlíthe seo cúiteamh ar fáil don damáiste a rinneadh ach ní chosnaíonn siad an t-íospartach ó dhamáiste a tharlaíonn láithreach nuair a roinntear an t-ábhar. Glacann sé am dul tríd an bpróiseas um chosaint sonraí mar go mbíonn suas le 20 lá ag na seirbhísí ar líne (na rialaitheoirí sonraí) cloí le haon fhógra a fhaigheann siad ón gCoimisinéir Cosanta Sonraí.

➤ An tAcht um Thús Áite do Leanáí 2015

Achtaíodh an reachtaíocht seo le déanaí chun leanáí a chosaint a thuilleadh ó dhochar. Tá sé dóchúil i gcásanna comhroinnt neamhthoilteanach íomhánna gáirsiúla go spreagfar tuairisciú éigeantach chuig Tusla, an Ghníomhaireacht um Leanáí agus an Teaghlach.

Luaitear san acht go “gcinnteoidh soláthraí seirbhíse ábhartha, a mhéid agus is indéanta go praiticiúil, go mbeidh gach leanbh a bhaineann úsáid as an tseirbhís ón soláthraí sábháilte ó dhochar fad is a bhíonn úsáid á baint as an tseirbhís sin.” [aistriúchán neamhoifigiúil] Áirítear le seirbhíse ábhartha “scoil nó ionad oideachais”. Éilítear san acht go ndéanfaidh seirbhís ábhartha “measúnú ar aon dhochar féideartha don leanbh fad is a bhaineann siad úsáid as an tseirbhís agus ráiteas scríofa a réiteach (“ráiteas um chosain linbh”) ina sonraítear an tseirbhís a chuirtear ar fáil agus na prionsabail agus na nósanna imeachta is gá a leanúint lena chinntiú a mhéid agus is indéanta go praiticiúil, fad is a bhaintear úsáid as an tseirbhís, go mbeidh an leanbh sábháilte ó dhochar.”

Luaitear san acht i gcás go gcreideann “duine sainordaithe” (lena n-áirítear múinteoir cláraithe leis an Chomhairle Múinteoireachta) nó go mbíonn fothaí réasúnacha aige nó aici le hamhras bheith air nó uirthi, ar bhunús na faisnéise a fuair sé nó sí, nó a chuirtear faoina bhráid nó faoina bráid i rith a

Ba cheart do scoileanna dearcadh réamhghníomhach a ghlacadh agus a chinntiú go dtéitear i ngleic go díreach le gnéastéacsáil. Ar an mbealach sin, i gcás ina síneann na cúirteanna an dualgas cúraim chun saincheisteanna den sórt sin a chumhdach, beidh scoileanna i bhfad níos ábalta a thaispeáint gur chomhlíon siad an caighdeán cúraim a bhíodhas ag súil uathu.

f(h)ostaíochta nó g(h)airme mar dhuine sainordaithe (a) go ndearnadh dochar do leanbh, (b) go bhfuil dochar á dhéanamh d leanbh, nó (c) go bhfuil leanbh i mbaol dochair, tuairisceoidh sé nó sí, a luaithe agus is indéanta go praiticiúil, an fhaisnéis, creideamh nó amhras sin, de réir mar a bheidh, chuig an nGníomhaireacht um Leanaí agus an Teaghlach.

Tá eisceachtaí áirithe leis an riachtanas chun tuairisciú a dhéanamh (faoi Alt 14(3)) i gcás

- (a) go bhfuil an leanbh idir 15-17 mbliana d'aois agus páirteach i ngníomhaíocht ghnéasach le duine nach mó ná dhá bhliain níos sine, agus;
- (b) go bhfuil a fhios nó go gcreideann an duine sainordaithe nach bhfuil aon difríocht ábhartha i gcumas ná aibíocht idir na páirtithe atá páirteach sa ghníomhaíocht ghnéasach lena mbaineann, agus;
- (c) nach bhfuil an caidreamh idir na páirtithe atá páirteach sa ghníomhaíocht ghnéasach lena mbaineann imeaglach ná dúshaothraithe ar cheachtar páirtí, agus;
- (d) chuir an leanbh lena baineann in iúl don duine sainordaithe a t(h)uairim nár cheart an ghníomhaíocht, nó an fhaisnéis lena mbaineann, a nochtadh leis an nGníomhaireacht agus gur bhrath an duine sainordaithe ar an tuairim sin.

Sonraítear san acht cionta gnéasacha áirithe a shainmhínítear mar ghníomhaíocht ghnéasach faoin acht. Ní áirítear ann cionta faoi alt 5 agus 6 den Acht um Gháinneáil ar Leanaí agus Pornagrafaíocht. Ach, mar gheall ar an sainmhíniú leathan ar dhochar san Acht um Thús Áite do Leanaí³⁴ mar aon leis an bhfíric go sainmhínítear le “mí-úsáid ghnéis” go sonrath an leanbh a nochtadh go toilteanach do phornagrafaíocht, is léir go gcuirfeadh dualgais tuairiscithe i bhfeidhm ar scoileanna san Acht um Thús Áite do Leanaí 2015 i gcásanna gnéastéacsála/comhroinnt neamhthoilteanach íomhánna gáirsiúla.

Ritheadh an t-acht seo ach níor thosaigh an tAire é go fóill nuair a bhí sé seo á scríobh.

An dlí sibhialta agus dualgas cúraim scoile

Ní mór do scoil a thabhairt faoi deara chomh maith an nochtadh féideartha le dlíthíocht dhlí sibhialta a d'fhéadfadh éirí as gnéastéacsáil/comhroinnt neamhthoilteanach íomhánna gáirsiúla. Tá sé seanbhunaithe go bhfuil dualgas cúraim ag scoil lena scoláirí agus síníonn an dualgas chuig cinntiú nach nochtar

Ba cheart do do scoil smaoineamh ar do chód iompair agus ar do bheartas frithbhulaíochta a athrú chun comhroinnt íomhánna gáirsiúla a lua go sonrach iontu.

scoláirí do bhaol gortuithe mar gheall ar bhulaíocht. Mar gheall ar chineál comhroinnt neamhthoilteanach íomhánna gáirsiúla, is féidir an argóint a dhéanamh ar aon nós, go mbeifear ag súil go nglacfaidh an scoil céimeanna lena chinntiú go mbíonn a scoláirí ar fad ar an eolas ar chontúirtí agus iarmhairtí na gníomhaíochta sin. Tá scoil a thugann neamhaird ar fhorbairt shoiléir na gnéastéacsála agus comhroinnt neamhthoilteanach íomhánna gáirsiúla i seomraí ranga agus sa scoil i mbaol go gcinnfidh cúirt go bhfuil sí faillíoch.

Níor chuir na cúirteanna san áireamh go fóill méid an dualgais cúraim i ndáil le cibearbhulaíocht ná gnéastéacsáil/comhroinnt neamhthoilteanach íomhánna gáirsiúla. Ach, ba cheart go mbeadh scoileanna ar an eolas go bhfuil dualgas cúraim acu dá scoláirí agus caithfidh siad a chinntiú go sroictear an caighdeán cúraim d'fhonn breith gur theip orthu an dualgas seo a chomhlíonadh a sheachaint. Ní fios fós cibé an gcuirfidh na cúirteanna san áireamh dochar mar gheall ar chásanna ina raibh gnéastéacsáil/comhroinnt neamhthoilteanach íomhánna gáirsiúla. Ba cheart do scoileanna dearcadh réamhghníomhach a ghlacadh agus a chinntiú go dtéitear i ngleic go díreach leis an tsaincheist. Ar an mbealach sin, i gcás ina síneann na cúirteanna an dualgas cúraim chun saincheisteanna den sórt sin a chumhdach, beidh scoileanna i bhfad níos ábalta a thaispeáint gur chomhlíon siad an caighdeán cúraim a bhíothas ag súil uathu agus go ndearna siad gach a bhí réasúnach (trí oideachas a chur ar scoláirí agus beartais agus nósanna imeachta láidre, a ndearnadh taighde maith orthu i bhfeidhm).

Impleachtaí do bheartas scoile

➤ An cód iompair agus an beartas frithbhulaíochta a athbhreithniú agus a leasú

Ba cheart do do scoil smaoineamh ar do chód iompair agus ar do bheartas frithbhulaíochta a leasú chun comhroinnt íomhánna gáirsiúla agus go háirithe comhroinnt íomhánna gáirsiúla scoláirí gan a gcead a lua go sonrach iontu. Ba cheart duit a lua go soiléir nach bhfuil sé inghlactha agus go bhfuil cosc iomlán air, le hiarmhairtí agus smachtbhannaí tromchúiseacha dóibh siúd lena mbaineann.

Má tá cód iompair á leasú agat, ba cheart duit chomh maith breac-chuntas a thabhairt ar na smachtbhannaí a chuirfeadh i bhfeidhm. Féadfaidh bord bainistíochta cinneadh a dhéanamh, mar chuid de bheartas na scoile ar smachtbhannaí, agus tar éis próiseas comhairliúcháin leis an bpríomhoide, le tuismitheoirí agus le scoláirí, go gcuirfeadh scoláire ar fionraí go huathoibríoch mar chomhroinneann sé/sí íomhánna gáirsiúla de scoláirí sa scoil gan a gcead. Ach, ní bhaineann cinneadh ginearálta chun

fionraí a chur i bhfeidhm as an gcineál seo iompair an dualgas le próisis chúí agus nósanna imeachta córa a leanúint i ngach cás.

Mar a luadh sna *Gnásanna Frithbhulaíochta Bunscoile agus Iar-Bhunscoile* “ní chuimsíonn an sainmhíniú seo [sna *Gnásanna*] ar bhulaíocht teagmhais aonraithe nó teagmhais aon uaire d’iompar diúltach d’aon turas, lena n-áirítear téacsteachtairacht mhaslach nó goilliúnach aon uaire nó teachtaireachtaí príobháideacha eile agus ba cheart déileáil leo, mar is cuí, de réir chód iompair na scoile.” Déantar gnéastéacsáil go minic trí sheirbhísí teachtaireachta príobháidí agus d’fhéadfaidís a bheith taobh amuigh de shainchúram an bheartais frithbhulaíochta dá bhrí sin. Dá bharr sin, tá sé an-tábhachtach go dtugtar aghaidh ar an ngnéastéacsáil i gcód iompair na scoile agus go gcuirtear í le beartas frithbhulaíochta na scoile. D’fhéadfadh eachtra amháin de chomhroinnt neamhthoilteanach tionchar tromchúiseach a imirt ar scoláire agus d’fhéadfadh sí a bheith comhionann le ciapadh agus dáileadh pornagrafaíochta leanaí.

Tugtar faoi deara sna *Gnásanna Frithbhulaíochta Bunscoile agus Iar-Bhunscoile* go “bhféachfar ar theachtairacht, íomhá nó ráiteas poiblí goilliúnach aon uaire ar shuíomh Gréasáin líonra poiblí nó ar fhóram poiblí eile ar féidir an teachtaireacht, an íomhá nó an ráiteas sin a fheiceáil air agus/nó a bheith athráite ag daoine eile mar iompar bulaíochta”. Nuair a dháiltear ábhar dlúthphearsanta go poiblí, go mailiseach agus gan toiliú, féadfar dul i ngleic leis an iompar faoin mbeartas frithbhulaíochta. Mar shampla, d’fhéadfaí do bheartas a leasú chun an líne seo a leanas a áireamh ann: Is gá comhroinnt neamhthoilteanach ábhar gnéastéacsála a thuairisciú i gcónaí, d’ainneoin an réitítear an tsaincheist laistigh de 20 lá agus cibé an gceapann an múinteoir gur gá an eachtra a thuairisciú nó nach gceapann.

Féadfar a léiriú sa chód iompair agus sa bheartas frithbhulaíochta go dtuairisceofar gach eachtra a bhaineann le cruthú, stóráil nó comhroinnt íomhánna gáirsiúla leanaí faoi 17 mbliana d’aois chuig na Gardaí agus Tusla. Ba cheart eachtraí a láimhseáil faoin mbeartas um chosaint leanaí nuair a tharlaíonn nochtadh, nuair a bhíonn baol dochair nó nuair a bhíonn dóchúlacht ann gur tharla mí-úsáid cheana.

Caithfidh an bord bainistíochta a chinntiú go bhfuil dóthain eolais ag comhaltaí foirne na scoile ar bheartas frithbhulaíochta agus ar chód iompair na scoile lena chur ar a gcumas na beartais a chur i bhfeidhm go héifeachtúil agus go comhsheasmhach. Ba cheart go mbeadh tacáil le haghaidh comhaltaí foirne oiriúnach do ról an duine aonair. Caithfidh an bord bainistíochta chomh maith scrúithe cuí a dhéanamh lena chinntiú go mbíonn dóthain eolais ag comhaltaí foirne sealadacha agus ionadaí ar chód iompair agus ar bheartas frithbhulaíochta na scoile.

D'fhéadfá a hathruithe seo le Beartas faoi Úsáid Inghlactha do scoile a chur san áireamh chomh maith.

Smachtbhannaí a chur i bhfeidhm as iompar a tharlaíonn taobh amuigh d'am scoile

Mar gheall gur mó an seans go dtarlóidh gnéastéacsáil taobh amuigh d'uaireanta scoile, tá sé tábhachtach go luann scoileanna go sonrach ina mbeartais má bhíonn sé i gceist smachtbhannaí a chur ar scoláirí. De ghnáth, ní bhíonn feidhm ag beartais ná ag cóid iompair scoile ach nuair a bhíonn scoláirí ar scoil nó páirteach i ngníomhaíochtaí scoile. Ach féadfaidh cóid iompair scoile a bheith i bhfeidhm taobh amuigh d'am scoile nuair a mhothaítear tionchar an iompair áirithe sin ar scoil agus nuair a dhéantar dochar d'fholláine bhaill phobal na scoile. Tá dualgas cúraim ar scoileanna i leith gach scoláire. Má bhíonn drochthionchar ar leith ag iompar ar scoláirí, féadfaidh scoileanna na scoláirí a chosaint trí chosc a chur ar an iompar sin ina gcóid iompair.

Mar a thugtar le fios i bhfoilseachán an Bhoird Náisiúnta Leasa Oideachais, *Cód Iompair a Fhorbairt: Treoirínte do Scoileanna*: “Nuair atá sé líomhnaithe go raibh mac léinn i mbun mí-iompair thromchúisigh lasmuigh den scoil, nuair nach raibh an mac léinn faoi chúram na scoile, ní bheadh feidhm ag an gcód iompair mura bhféadfaí a chruthú go raibh nasc soiléir ann leis an scoil agus go rachadh sé i bhfeidhm ar obair na scoile. Féadfaidh go mbeadh gá ag údarás na scoile le comhairle dlí i gcás go mbeadh scéal casta i gceist.”³⁵

Chomh maith leis sin, mar chuid de na *Gnásanna Frithbhulaíochta* tá freagracht ar scoileanna déileáil le bulaíocht a tharlaíonn laistigh agus taobh amuigh den scoil má bhíonn tionchar diúltach aige laistigh den scoil.

Athruithe ar an gcód iompair agus ar an mbeartas frithbhulaíochta maidir le hábhar gnéastéacsála a chur in iúl

Molann an Bord Náisiúnta Leasa Oideachais gur cheart go mbeadh gach duine de phobal na scoile páirteach in athbhreithniú agus i leasú beartais scoile agus i bpléití maidir le hiompar inghlactha.

Tá sé tábhachtach go dtuigfeadh tuismitheoirí agus scoláirí na hiarmhairtí dlíthiúla agus na hiarmhairtí eile a bhíonn ag comhroinnt íomhánna gáirsiúla de leanaí agus go mbeadh cur amach acu ar bheartas na scoile ar an ábhar sin. Is féidir é sin a dhéanamh nuair a chláraítear scoláire i dtosach le scoil trí iarraidh ar thuismitheoirí an cóid iompair a shíniú, a leasaíodh

Tá sé tábhachtach go dtuigfeadh tuismitheoirí agus scoláirí na hiarmhairtí dlíthiúla agus na hiarmhairtí eile a bhíonn ag comhroinnt íomhánna gáirsiúla de leanaí agus go mbeadh cur amach acu ar bheartas na scoile ar an ábhar sin.

Is féidir go bhfuil ar scoláirí le riachtanais speisialta oideachais foghlaim faoi chúiseanna agus éifeachtaí iompair ar dhóigheanna níos inbhraite, cuir i gcás trí phictiúir, scannáin nó trí rólghlacadh

chun gnéastéacsáil a áireamh go sonrath mar iompar coiscthe. Tríd an gcód iompair a shíniú, aontaíonn na tuismitheoirí go nglacann siad leis an gcód agus go ndéanfaidh siad gach iarracht réasúnach a chinntiú go gcloíonn a leanbh leis an gcód.

Luaitear i dtreoirínte an Bhoird Náisiúnta Leasa Oideachais: “Ní leor é go síneadh tuismitheoirí (go háirithe tuismitheoirí nua don scoil) an cód iompair le go mbeadh tuismitheoirí ag tacú leis an gcód. Beidh clár níos forleithne de dhíth chun cuidiú leis na tuismitheoirí spriocanna agus caighdeán a thuiscint, leis an dóigh ar féidir leo cuidiú lena bpáistí agus leis an gcuidiú ar féidir leo a bheith ag súil leis ón scoil má bhíonn sé de dhíth. Tá ról ar leith ag an bPríomhoide agus ag an Leas-Príomhoide a chinntiú go bhfuil modhanna cumarsáide eile ann ionas go mbeidh tuiscint ag tuismitheoirí ar na noirm agus na luachanna atá mar bhonn agus mar thaca ag an gcód agus an tábhacht a bhaineann le go dtabharfadh na tuismitheoirí tacaíocht do chothabháil an iompair dhearfa i measc na mac léinn.”³⁶

Bealach amháin gur féidir le scoileanna athruithe le beartais scoile maidir le gnéastéacsáil a chur in iúl agus tacaíocht tuismitheoirí do na beartais a shlánú is ea oícheanta eolais nó cruinnithe a eagrú do thuismitheoirí faoin ábhar, mar aon le iarradh orthu na beartais a léamh agus a shíniú. Tabharfar deis do thuismitheoirí a bhfuil scoláirí nua agus reatha acu ag oícheanta eolais le foghlaim faoin ábhar agus le labhairt le pearsanra scoile faoi na hathruithe a rinneadh ar na beartais.

Nuair a dhéantar athruithe, beidh ar scoileanna na scoláirí a chur ar an eolas faoi na beartais leasaithe. Bealach amháin chun athruithe a chur in iúl do scoláirí is ea go n-úsáidfidís an cód iompair mar bhunús dá gcairt ranga féin. Féadfaidh cairt ranga cuidiú le scoláirí na cineálacha iompair inghlactha agus neamh-inghlactha a bhunú agus chun na caighdeán seo a chur in iúl ar bhealach atá éasca le tuiscint ag na scoláirí. Nuair a leasaítear an cód iompair, d’fhéadfaí cairteacha ranga a leasú chun an méid seo a leanas a chur isteach: “Aontaím gan íomhánna, físeáin ná ábhar eile a chomhroinnt ar líne chun dochar a dhéanamh do dhuine eile”.

Ar deireadh, tá sé tábhachtach go mbíonn ceachtanna ag scoláirí a dhírítear go sonrath ar an ábhar agus go bhfoghlaimíonn siad leis na caighdeán a leagtar síos dóibh a chomhlíonadh.

Athruithe beartais a chur in iúl do scoláirí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu

Treoirínte do Scoileanna an Bhoird Náisiúnta Leasa Oideachais: “Ba chóir do mhúinteoirí ranga agus speisialtóirí (Múinteoir Tacaíochta Foghlama, Múinteoir i mbun Acmhainní, Cúntóir

Riachtanais Speisialta srl.) seiceáil go gcuirtear [athruithe ar] na caighdeáin agus na rialacha in iúl ar bhealach ar féidir le mic léinn a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu iad a thuiscint. Beidh sé cuidiúil an tuiscint seo a sheiceáil ó am go chéile, agus go háirithe nuair atá mac léinn le riachtanais speisialta á iompar féin ar bhealach a d'fheicfí de ghnáth mar shárú ar na rialacha.”

“Uaireanta bíonn tacaíocht ag teastáil ó mhúinteoirí tuiscint a fháil ar an gcaoi is fearr cuidiú le mac léinn a bhfuil riachtanais speisialta aige/aici clof le caighdeáin agus le hionchais na scoile. Do roinnt mac léinn beidh leideanna amhairc nó pictiúir de dhíth. Seans go mbeidh deiseanna de dhíth ar roinnt mac léinn chun cleachtadh a dhéanamh ar na rialacha a chomhlíonadh, le haiseolas ar a ndul chun cinn.”³⁷

“Is féidir go bhfuil ar mhic léinn le riachtanais speisialta oideachais foghlaim faoi chúiseanna agus éifeachtaí iompair ar dhóigheanna níos inbhraite, cuir i gcás trí phictiúir, scannáin nó trí rólghlacadh. Is féidir nach mbeidh siad in ann iarmhairtí a réamh-mheas chomh furasta agus a gcuid piaraí agus mar sin, a bheith i mbaol.”³⁸

Atreoruithe

Ba cheart a lua go soiléir i mbeartais scoile, de réir *Tús Áite do Leanaí* agus *Nósanna Imeachta maidir le Caomhnú Leanaí i mBunscoileanna agus i Scoileanna Iarbhunscoile*, go gcuirfear gach eachtra a bhaineann le híomhánna gáirsiúla leanaí ar aghaidh chuig na Gardaí agus chuig Tusla, an Ghníomhaireacht um Leanaí agus an Teaghlach.

 Rudaí nach mór smaoineamh orthu nuair atáthar ag déileáil le heachtra

Tá ról tacúil, ní imscrúdaitheach ag pearsanra scoile i ndéileáil le heachtraí a bhaineann le comhroinnt íomhánna gáirsiúla leanaí. Ba cheart go n-atreoródh scoileanna gach cás gnéastéacsála chuig na Gardaí, a bhfuil acmhainní níos fearr acu le cinneadh a dhéanamh ar tharla cion agus chun fiosrúchán a dhéanamh. Ba cheart go lorgódh scoileanna a gcomhairle dlí féin, a luaithe agus is féidir. D'fhéadfadh sé bheith úsáideach do scoileanna tagairt a dhéanamh dá gcomhlacht bainistíochta (e.g. Bord Oideachais agus Oiliúna, Comhchoiste na mBainisteoirí, Cumann na Scoileanna Pobail is Cuimsitheacha) mar fhoinse tacaíochta dlí. Ní comhairle dlí atá san fhaisnéis atá sa cháipéis seo. Dá nglacfaí cás lena chiontú, d'fhéadfaí scrúdú a dhéanamh ar ghníomhaíochtaí scoile i bhfreagairt don eachtra agus beidh tacaíocht dlí ag teastáil ó phearsanra na scoile.

Tá sé an-tábhachtach go gcruthódh scoileanna timpeallacht thacúil do scoláirí ar íospartaigh de ghnéastéacsáil neamhthoilteanach iad. Ba cheart go smaoineodh scoileanna ar dhul i ngleic le haon saincheisteanna a éiríonn trí fheachtais feasachta agus cláir chuí um oideachas caidrimh agus gnéasachta. Ba cheart dóibh cuidiú chomh maith leis na scoláirí a raibh tionchar orthu teacht ar na seirbhísí tacaíochta éagsúla, lena n-áirítear iad siúd a chuireann comhairleoir na scoile agus Tusla ar fáil.

< Nochtadh

Ba cheart go leagfaí amach sa bheartas na prótacail atá le leanúint i gcás nochtadh maidir le comhroinnt ábhar gáirsiúil ó scoláire. Ba cheart go mbeadh cleachtais um chosaint leanaí sa nós imeachta a leanfar.

Seo na céimeanna ba cheart duit glacadh má fhaigheann tú féin nó aon chomhalta foirne eile nochtadh ó scoláire maidir le comhroinnt ábhar dlúthphearsanta:

1. **Éist go tacúil leis an scoláire.** D'fhéadfadh leanbh a bhfuil nochtadh á dhéanamh acu bheith trína chéile agus leochaileach. Tá sé tábhachtach go dtabharfaí tús áite don leanbh i gcónaí agus nochtadh á fháil. Ba cheart go mbeadh an múinteoir a fhaigheann an nochtadh cúramach gan dochar a dhéanamh don mhúinteoir a léirigh an scoláire ann trí labhairt leis. Tá sé tábhachtach chomh maith, áfach, go mbíonn an múinteoir soiléir go mbeidh gá daoine fásta eile (an teagmhálaí ainmnithe agus tuismitheoirí) a chur ar an eolas d'fhonn an cas a réiteach. Ba cheart go n-éistfeadh an múinteoir go comhbhách gan aon bhreith a thabhairt ar a bhfuil á rá ag an leanbh.
2. **Taifead an nochtadh,** i bhfocail an linbh féin. Is é ról an mhúinteora tacú leis an scoláire, seachas an eachtra a fhiosrú. Mar sin féin, d'fhonn tacú go cuí leis na scoláirí atá i gceist, caithfidh an múinteoir roinnt fíricí a leagan síos maidir leis an eachtra. Níor cheart an leanbh a cheistiú mura bhfuil na sonraí atá á dtabhairt aige/aici doiléir. Ba cheart don mhúinteoir treocheisteanna a sheachaint agus ina ionad sin ba cheart ceisteanna oscailte a chur. Nuair a dhéantar gnéastéacsáil neamhthoilteanach, gach seans go gcuirfidh an scoil agus an córas ceartais choiriúil smachtbhannaí i bhfeidhm. Is dóigh go dtabharfaidh tuismitheoirí an scoláire atá i gceist dúshlán dlíthiúil maidir leis na smachtbhannaí sin. Caithfidh scoileanna a bheith an-chúramach faoin mbealach a láimhseálann siad agus a dtaifeadann siad na heachtraí agus caithfidh siad a gcomhairle dlí féin a lorg.

Tá sé an-tábhachtach go gcruthódh scoileanna timpeallacht thacúil do scoláirí ar íospartaigh de ghnéastéacsáil neamhthoilteanach iad.

3. Seachain gan an fhianaise a chur i mbaol. Aon eachtra ina ndéantar ábhar dlúthphearsanta faoin aois a chomhroinnt d'fhéadfadh cás coiriúil a bheith i gceist leis. Ar an gcúis sin, d'fhéadfadh tionchar a bheith ag an gcaoi a stóráiltear fianaise ar thriail ina dhiaidh sin. Coimeádann go leor scoileanna an ceart fóin agus gléasanna leictreonacha eile a choigistiú ina gcuid rialacha scoile. Mar sin féin, d'fhéadfaí cás dlí a chur i gcontúirt nuair a dhéantar gléasanna a choigistiú i ndiaidh eachtraí lena bhain íomhánna gáirsiúla de leanaí. Ba cheart do scoileanna labhairt leis na Gardaí, a bhfuil an saineolas agus na háiseanna acu chun an fhianaise a chaomhnú, ag an gcéim is luaithe is féidir.

Ba cheart do scoileanna a chinntiú freisin go bhfuil beartas soiléir i bhfeidhm maidir leis an gceart atá ag scoil scoláirí, nó a gcuid maoin, a chuardach i gcásanna ina bhfuil fianaise go bhféadfadh sé gur tharla cion coiriúil tromchúiseach. Ba cheart do scoileanna beartas den sórt sin a bheith acu i gcás substaintí mídhleathacha (drugaí, alcól) agus i gcás rudaí contúirteacha (sceana, arm, etc.) Ba cheart an beartas sin a shíneadh go sainráite chun cásanna a chumhdach nuair a choimeádann an scoil an ceart scoláirí a chuardach nuair is gá scaipeadh pornagrafaíocht leanaí a chosc. Tabhair faoi deara nár cheart go mbainfeadh an cuardach ach leis an ngléas soghluaiste féin agus ní leis na sonraí ar an ngléas sin. Níor cheart ach do na Gardaí na cuardaigh sonraí a dhéanamh agus níor cheart do chomhalta foirne na scoile cuardach fisiceach a dhéanamh ar scoláire i gcomhair fóin ach amháin nuair nach bhfuil sé praiticiúil ná indéanta a bheith ag fanacht ar chúnamh na nGardaí. Tá cumhachtaí reachtúla faoi leith ag baill de na Gardaí chun duine a stopadh agus a chuardach, agus níl cumhachtaí den sórt sin ag an bpobal agus d'fhéadfaí dlíthíocht shibhialta a tharraingt orthu má dhéantar cuardach ar bhealach a sháraíonn cearta scoláire. Tá sé riachtanach go gcuirfí na scoláirí agus an fhoireann ar an eolas maidir leis an mbeartas sin.

4. Cuir an Teagmhálaí Ainmnithe, na tuismitheoirí agus na Gardaí ar an eolas. Nuair a fhaigheann múinteoir nochtadh faoi eachtra inar comhroinneadh ábhar dlúthphearsanta faoin aois, is é céad phointe teagmhála an mhúinteora ná Teagmhálaí Ainmnithe na scoile. Ba cheart don mhúinteoir cuntas maidir leis an nochtadh a chur ar aghaidh chuig an Teagmhálaí Ainmnithe. Cuirfidh an múinteoir agus an Teagmhálaí Ainmnithe an cás ar aghaidh ansin chuig na Gardaí i gcomhair imscrúdú agus ba chóir don Teagmhálaí Ainmnithe comhairle a lorg ó Tusla, an Ghníomhaireacht um Leanáí agus an Teaghlach, maidir le tacaíocht a thabhairt do na scoláirí atá i gceist. I roinnt cásanna, go háirithe eachtraí inar tharla mealltóireacht, nó a bhí

comhéigheach nó ciapach, caithfear na heachtraí a chur ar aghaidh chuig Tusla. I ngach cás ina dtarlaíonn comhroinnt ábhar dlúthphearsanta faoin aois, ba cheart tuismitheoirí na scoláirí atá i gceist a chur ar an eolas. Ba cheart don Teagmhálaí Ainmnithe taifead a dhéanamh i gcónaí ar an mbealach ar láimhseáil an scoil an eachtra gnéastéacsála, ag tabhairt sonraí maidir le haon tuairiscí/atreoruithe a rinneadh.

- 5. Cinntigh go bhfaigheann na scoláirí an tacaíocht riachtanach.** Is dóigh go mbeidh scoláire trína chéile agus teastóidh tacaíocht thréadach uaidh nó uaithe nuair a bheidh an nochtadh á dhéanamh aige/aici agus ina dhiaidh sin. Ba cheart don mhúinteoir an scoláire a chur ar aghaidh chuig treoirchomhairleoir agus chuig córas cúraim thréadaigh na scoile. Ba cheart don scoil tuismitheoirí/caomhnóirí an scoláire a chur ar an eolas freisin, mura bhféadfadh rud mar sin an leanbh a chur i dtuilleadh contúirte. Is féidir leis an scoil a mheabhrú don leanbh freisin go bhfuil seirbhísí Líne Chabhreach na Leanaí ar fáil dó nó di (Teileafón: 1800 66 66 66, Téacs: 50101).

Rudaí nach mór smaoinemh orthu nuair atá cásanna aonair á láimhseáil

Ba cheart smaoinemh ar na saincheisteanna seo a leanas lena chinntiú go láimhseáiltear i gceart cásanna aonair:

Na daoine atá i gceist

Cén aois iad na daoine atá i gceist? Má tá an leanbh atá i gceist an-óg, d'fhéadfadh comhroinnt íomhánna

Rudaí atá fíorthábhachtach le cur san áireamh

- Cuir na Gardaí ar an eolas láithreach bonn agus téigh i gcomhairle le Tusla nuair a chuirtear ar an eolas thú maidir le heachtra gnéastéacsála, lena bhfuil baint ag mionaoisigh.
- Ná seol, sábháil, priontáil ná bog ó fhearas amháin go ceann eile aon ábhar gnéastéacsála lena bhfuil baint ag mionaoisigh. Tá sé mídhleathach ábhar gáirsiúil ina bhfuil mionaoisigh nó lena bhfuil baint ag mionaoisigh a chruthú, a chomhroinnt nó a shealbhú agus nil aon eisceacht ann d'fhoireann na scoile.
- Lorg comhairle dlí ar conas aon fhianaise a chuirtear faoi do bhráid a láimhseáil.
- Ní mór gach taifead a bhailiú, a stóráil agus a choinneáil de réir na reachtaíochta cosanta sonraí, na hAchtanna um Chosaint Sonraí 1988 agus 2003. Mar gheall ar chomh goilliúnach agus pearsanta a bhíonn eachtraí gnéastéacsála, ba cheart caitheamh le haon tuairiscí nó taifid a chruthaítear maidir le heachtraí gnéastéacsála le dianrúndacht agus ba cheart don Teagmhálaí Ainmnithe iad a chur in áit shábháilte. Tá sé thar a bheith tábhachtach nach ndéanfadh scoileanna aon ábhar gnéastéacsála a chóipeáil, a shábháil ná a stóráil mar dá ndéanfaí amhlaidh d'fhéadfadh sé tarlú go gcuirfí sealbhú nó dáileadh pornagrafaíocht leanaí i leith na scoile.

dlúthphearsanta a bheith ina chomhartha go bhfuil baol ann do fhéinleas an linbh. Tugann gníomhaíocht ghnéasach ag aois an-óg le fios go mb'fhéidir go ndearnadh mí-úsáid ar an leanbh nó gur nochtadh é/í do ghníomhaíocht ghnéasach. Mura bhfuil an leanbh atá i gceist tagtha chun caithreachais fós, ní féidir leis nó léi toiliú a thabhairt maidir le gníomhaíochtaí gnéasacha agus ba cheart dá bhrí sin an eachtra a chur ar aghaidh chuig Tusla.

Má tá na daoine atá i gceist níos sine, is féidir a bheith ag súil go mbeidh siad ag triail rudaí nua agus go mbeidh suim acu i gcúrsaí gnéis, ag brath ar a gcéim forbartha. B'fhéidir nach cúis mhór imní í gnéastéacsáil a fheiceáil i measc scoláirí níos sine ach toisc go bhféadfadh gach cás gnéastéacsála faoin aois a bheith mídhleathach, caithfear tuairisc maidir leis na heachtraí sin go léir a thabhairt do na Gardaí i gcomhair imscrúdú. Ba cheart tuismitheoirí scoláire a chur ar an eolas i gcónaí nuair a fhaigheann an scoil amach go raibh scoláire páirteach i ngníomhaíocht ghnéasach.

An raibh duine fásta páirteach san eachtra seo? Má bhí baint ag duine fásta leis an ábhar gnéastéacsála a tháirgeadh nó a scaipeadh, rinneadh gníomhaíocht mhídhleathach agus ba cheart an eachtra a chur ar aghaidh chuig Tusla agus na Gardaí láithreach bonn.

An raibh baint ag daoine óga eile leis an íomhá a chruthú/a chomhroinnt? Tá sé tábhachtach a fháil amach cé eile a raibh baint acu leis an gcás toisc go bhféadfadh folláine daoine óga eile a bheith i mbaol.

An bhfuil na daoine óga eile a raibh baint acu leis an gcás leochaileach go háirithe? Ar fhulaing siad mí-úsáid agus an bhféadfadh tionchar a bheith ag iompar daoine fásta ar a gcuid gníomhaíochtaí? Nuair a bhíonn tú ag déileáil le leanaí leochaileacha tá sé tábhachtach comhairle shonrach a lorg ó Tusla.

Folláine

An dteastaíonn tacaíocht nó cosaint láithreach ón scoláire? Is féidir leis an tionchar a bhíonn ag comhroinnt neamhthoilteanach ar fholláine duine a bheith an-tromchúiseach. Má bhí baint ag ball den teaghlach nó ag cara leis na híomhánna gáirsiúla a chruthú, b'fhéidir nach mbeadh sé sábháilte don leanbh dul abhaile an tráthnóna sin. Ba cheart labhairt le Tusla agus leis na Gardaí agus ba cheart don scoil aird a thabhairt ar a gcomhairle. Má tá an scoláire trína chéile agus cráite b'fhéidir go mb'fhéarr leas a bhaint as seirbhísí chomhairleoir na scoile, nuair is féidir. Mar chuid den tacaíocht sin ba cheart freisin insint don scoláire conas ba cheart dó nó di eachtraí de chomhroinnt ar líne a láimhseáil

nuair a théann siad in aimhréidh agus go deimhin conas iad a chosc ar fad.

An bhfuil imní ort faoi fholláine daoine eile a bhí bainteach leis an scéal? An dteastaíonn comhairleoireacht/oideachas uathu?

Má tá daoine óga eile i gceist, tá sé tábhachtach go bhfaighidís siúd freisin an tacaíocht a theastaíonn uathu. B'fhéidir go gcaithfí dul i dteagmháil le príomhoide na scoile in aice láimhe.

Atreoruithe chuig gníomhaireachtaí eile

1. Tá sé tábhachtach **na Gardaí a chur ar an eolas**. Cinnfidh siad cibé an bhféadfadh an t-ábhar gnéastéacsála a bheith coiriúil.
2. Beidh gá comhairle a fháil ó **Tusla** maidir le tacaíocht a thabhairt do na scoláirí atá i gceist. Má tá amhras ort go ndearnadh mí-úsáid ar leanbh, caithfidh pearsanra na scoile an cás a chur ar aghaidh chuig Tusla agus chuig na Gardaí.
3. Cuir **na tuismitheoirí/caomhnóirí** ar an eolas faoin eachtra gnéastéacsála agus inis dóibh conas atáthar á láimhseáil. Caithfeadh an chumarsáid sin a láimhseáil go stuama, go háirithe má tá imní ar phearsanra na scoile faoi chosaint an linbh. B'fhéidir nach mbeadh aon chur amach ag roinnt tuismitheoirí ar an téarma 'gnéastéacsáil' agus b'fhéidir go gceapfadh tuismitheoirí eile gan smaoineamh i gceart orthu féin go bhfuil locht ar a leanbh féin as an bpictiúr a chomhroinnt ar an gcéad dul síos. Nuair atá tuismitheoirí á gcur ar an eolas faoi eachtraí gnéastéacsála ní mór a bheith airdeallach gur rud an-ghoilliúnach é seo. B'fhéidir nach raibh a fhios ag tuismitheoirí go raibh a leanbh i gcaidreamh rómánsúil nó b'fhéidir gur chuir siad cosc iomlán ar chaidreamh rómánsúil. Mínigh do na tuismitheoirí/caomhnóirí/cúramóirí go bhféadfadh tuilleadh tacaíochta a bheith ag teastáil ón leanbh agus déan cinnte go bhfuil a fhios ag na tuismitheoirí/caomhnóirí/cúramóirí conas teacht ar an tacaíocht riachtanach.
4. Déan teagmháil le **hotline.ie** chun tuairisc a thabhairt faoi phornagrafaíocht leanaí nó íomhánna/fiseáin ina dtaispeántar gníomhaíocht mhídhleathach eile. Tá uirlisí ag gach soláthróir seirbhíse idirlín, lena n-áirítear seirbhísí meán sóisialta, ar féidir leas a bhaint astu chun tuairisc a thabhairt faoi ábhar mídhleathach agus chun é a bhaint. Tá gach ábhar atá laistigh den sainmhíniú ar pornagrafaíocht leanaí mídhleathach agus bainfeadh é. Cuireann formhór na seirbhísí meán sóisialta cosc freisin ar

chomhroinnt neamhthoilteanach ábhar dlúthphearsanta ('pornagrafaíocht díoltais') agus bainfidh siad é nuair a inseofar dóibh go bhfuil a leithéid ann.

➤ **Comhtháthú curaclaim**

Is é an bealach is fearr chun dul i ngleic leis an gceist a bhaineann le gnéastéacsáil ná i gcomhthéacs an ranga OSPS, agus níos sonraí fós sna ceachtanna a chaitheann leis an topaic maidir le hOideachas Caidrimh agus Gnéasachta. Ba cheart dul i ngleic leis i gcur i bhfeidhm an churaclaim ag leibhéal na sraithe sóisearaí agus sinsearaí araon. Tá acmhainní teagaisc ar an ábhar ar fáil ó Webwise agus B4UDecide.

➤ **Feasacht agus cosc**

◀ **Feasacht agus cosc**

Níor cheart beag is fiú a dhéanamh den ról atá ag an scoil feasacht a chur chun cinn agus cuidiú chun comhroinnt neamhthoilteanach íomhánna dlúthphearsanta a chosc. Neartóidh tionscnaimh scoile iarrachtaí dearfacha nó cuideoidh siad leis an ngníomhú in aghaidh iarrachtaí mírathúla tuismitheoirí chun iompraíocht dho-ghlactha a athrú. Tá cultúr agus atmaisféar dearfach scoile ríthábhachtach chun ciapadh d'aon chineál a chosc, sa chás seo ciapadh gnéasach agus ar líne. De réir na *Gnásanna Frithbhulaíochta*, ní mór do gach scoil straitéisí oideachais agus coiscthe a chur i bhfeidhm, lena n-áirítear bearta ardaithe feasachta, d'fhonn dul i ngleic le cibearbhulaíocht.

I mbearta a cheaptar chun feasacht a ardú faoi ghnéastéacsáil neamhthoilteanach agus chun é a chosc ba cheart imscrúdú a dhéanamh ar na cineálacha difriúla de ghnéastéacsáil neamhthoilteanach agus thoilteanach agus ba cheart eolas a thabhairt do scoláirí faoi dhul i ngleic le fadhbanna nuair a thagann siad chun cinn. Ní foláir do na straitéisí díriú go háirithe ar an ionbhá, ar an meas agus ar an teacht aniar a chothú. Ba cheart go ndíreofaí i mbearta coiscthe agus ardaithe feasachta freisin ar oideachas a chur ar scoláirí faoi iompar cuí ar líne, agus ar chultúr a fhorbairt ina dtuairiscítear aon ábhair imní faoi ghnéastéacsáil. Ba cheart go gcuirfí riachtanais scoláirí faoi mhíchumas nó a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu san áireamh go háirithe i straitéisí coiscthe agus go gcuirfí san áireamh freisin aois agus inscne na scoláirí a bhfuiltear ag díriú orthu.

ar fáil ó http://www.spirto.health.ed.ac.uk/download/website_files/SPIRTO_Summary_20InterviewsAnalysis_FINAL.pdf

Fonótaí

- 1 danah boyd, "Teen Sexting and Its Impact on the Tech Industry," cur i láthair ag *Read Write Web 2WAY Conference*, Nua-Eabhrac, NY, 13 Meitheamh 2011.
- 2 SPIRTO, "Self-produced sexual images: Context and consequences. A summary of research findings," *Self Produced Images Risk Taking Online*, arna rochtain an 26 Samhain 2015; ar fáil ó http://www.spirto.health.ed.ac.uk/download/website_files/SPIRTO_Summary_20InterviewsAnalysis_FINAL.pdf
- 3 Julia Lipmann agus Scott Campbell. "Damned If You Do, Damned If You Don't...If You're a Girl: Relational and Normative Contexts of Adolescent Sexting in the United States." *Journal of Children and Media*, 8:4 (2014): 378.
- 4 danah boyd, "Teen Sexting and Its Impact on the Tech Industry," cur i láthair ag *Read Write Web 2WAY Conference*, Nua-Eabhrac, NY, 13 Meitheamh 2011.
- 5 Jessica Ringrose, Rosalind Gill, Sonia Livingstone agus Laura Harvey, "A qualitative study of children, young people and 'sexting': a report prepared for the NSPCC," (2012), 16.
- 6 Giovanna Mascheroni, Jane Vincent agus Estefania Jimenez, eag, "'Girls are addicted to likes so they post semi-naked selfies': Peer mediation, normativity and the construction of identity online," *Cyberpsychology: Journal of Psychological Research on Cyberspace* 9 (1) (2015): alt 5, 2.
- 7 Ringrose, 7.
- 8 danah boyd, "Teen Sexting and Its Impact on the Tech Industry," cur i láthair ag *Read Write Web 2WAY Conference*, Nua-Eabhrac, NY, 13 Meitheamh 2011.
- 9 *Ibid.*
- 10 Giovanna Mascheroni agus Andrea Cuman, *Net Children Go Mobile: Final Report* (Milano: Educatt, 2014), 32.
- 11 Jessica Ringrose, Rosalind Gill, Sonia Livingstone agus Laura Harvey, "A qualitative study of children, young people and 'sexting': a report prepared for the NSPCC," (2012), 27.
- 12 *Ibid.*, 27.
- 13 *Ibid.*, 13.
- 14 SPIRTO, "Self-produced sexual images: Context and consequences. A summary of research findings," *Self Produced Images Risk Taking Online*, arna rochtain an 26 Samhain 2015; ar fáil ó http://www.spirto.health.ed.ac.uk/download/website_files/SPIRTO_Summary_20InterviewsAnalysis_FINAL.pdf
- 15 Ringrose, 13.
- 16 Julia Lipmann agus Scott Campbell. "Damned If You Do, Damned If You Don't...If You're a Girl: Relational and Normative Contexts of Adolescent Sexting in the United States." *Journal of Children and Media*, 8:4 (2014): 377.
- 17 SPIRTO.
- 18 Brian O'Neill agus Thuy Dinh, *Net Children Go Mobile: Full findings from Ireland* (Baile Átha Cliath: Institiúid Teicneolaíochta Bhaile Átha Cliath, 2015), 45.
- 19 Jessica Ringrose, Rosalind Gill, Sonia Livingstone agus Laura Harvey, "A qualitative study of children, young people and 'sexting': a report prepared for the NSPCC," (2012), 15.
- 20 *Ibid.*, 25.
- 21 Julia Lipmann agus Scott Campbell. "Damned If You Do, Damned If You Don't...If You're a Girl: Relational and Normative Contexts of Adolescent Sexting in the United States." *Journal of Children and Media*, 8:4 (2014): 373.
- 22 Ringrose, 7.
- 23 Charlotte Aynsley et al., ead., *'Sexting' in schools: advice and support around self-generated images*, 20.
- 24 SPIRTO, "Self-produced sexual images: Context and consequences. A summary of research findings," *Self Produced Images Risk Taking Online*, arna rochtain an 26 Samhain 2015; ar fáil ó http://www.spirto.health.ed.ac.uk/download/website_files/SPIRTO_Summary_20InterviewsAnalysis_FINAL.pdf
- 25 Ringrose, 7 agus Lipmann, 379.
- 26 Giovanna Mascheroni agus Andrea Cuman, *Net Children Go Mobile: Final Report* (Milano: Educatt, 2014), 32.
- 27 Jessica Ringrose, Rosalind Gill, Sonia Livingstone agus Laura Harvey, "A qualitative study of children, young people and 'sexting': a report prepared for the NSPCC," (2012), 46.
- 28 Ringrose, 15.
- 29 Charlotte Aynsley et al., ead., *'Sexting' in schools: advice and support around self-generated images*, Iarscríbhinn 2.
- 30 Brian O'Neill agus Thuy Dinh, *Net Children Go Mobile: Full findings from Ireland* (Baile Átha Cliath: Institiúid Teicneolaíochta Bhaile Átha Cliath, 2015), 45.
- 31 Giovanna Mascheroni agus Kjartan Ólafsson, *Net Children Go Mobile: risks and opportunities. An dara heagrán* (Milano: Educatt, 2014), 68.
- 32 Tá díolúine ó ionchúiseamh ag cailín atá faoi 17 mbliana d'aois agus a ghabhann do chaidreamh collaí le buachaill atá faoi 17 mbliana d'aois, tar éis fórla arna déanamh ag an gCúirt Uachtarach in D. (M.) (Mionaoiseach) v Éire [2012] IESC 10.
Luaitear in Alt 3 den Acht um an Dlí Coiriúil (Cionta Gnéasacha), 2006 "Is é nó is í an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí amháin a thionscnóidh, nó is lena thoilíú nó lena toiliú amháin a thionscnófar, aon imeachtaí i leith cionta faoin alt seo in aghaidh linbh atá faoi bhun 17 mbliana d'aois."
- 33 Hallissey, Brian, "Sexting and Hate Speech Online," cur i láthair ag *Digital Bullying: Legal and Security issues surrounding Cyber Safety*, Baile Átha Cliath, 9 Deireadh Fómhair 2014.
- 34 Ciallaíonn "Díobháil", i dtaca le leanbh – (a) ionsaí, drochúsáid nó falláin ar linbh ar bhealach a dhéanann difear tromchúiseach nó is dóigh a dhéanfaidh difear tromchúiseach do shláinte, d'fhorbairt nó d'fholláine an linbh, nó (b) drochúsáid ghnéasach an linbh, cibé de bharr gnímh aonair, neamhghnímh nó imthosca nó sraith nó meascán gníomhartha, neamhghníomhartha nó imthosca, nó ar shlí eile.
- 35 An Bord Náisiúnta Leasa Oideachais, *Cód Iompair a Fhorbairt: Treoirínte do Scoileanna*, (An Bord Náisiúnta Leasa Oideachais, 2008), 55.
- 36 An Bord Náisiúnta Leasa Oideachais, *Cód Iompair a Fhorbairt: Treoirínte do Scoileanna*, (An Bord Náisiúnta Leasa Oideachais, 2008), 58.
- 37 An Bord Náisiúnta Leasa Oideachais, *Cód Iompair a Fhorbairt: Treoirínte do Scoileanna*, (An Bord Náisiúnta Leasa Oideachais, 2008), 39.
- 38 An Bord Náisiúnta Leasa Oideachais, *Cód Iompair a Fhorbairt: Treoirínte do Scoileanna*, (An Bord Náisiúnta Leasa Oideachais, 2008), 61.

Saothair luaithe

Aynsley, Charlotte, Hugh Davies OBE QC, Sharon Girling OBE, Ruth Hammond agus Teresa Hughes. ‘Sexting’ in schools: advice and support around self-generated images, (Compass Community, 2013), arna rochtain an 26 Samhain 2015; ar fáil ó <http://www.parentsprotect.co.uk/files/Sexting%20in%20Schools%2eBooklet%20FINAL%2030APR13.pdf>

Boyd, danah. “Teen Sexting and Its Impact on the Tech Industry.” Cur i láthair ag *Read Write Web 2WAY Conference*, Nua-Eabhrac, NY, 13 Meitheamh 2011.

Hallisey, Brian. “Sexting and Hate Speech Online.” Cur i láthair ag *Digital Bullying: Legal and Security issues surrounding Cyber Safety*, Baile Átha Cliath, 9 Deireadh Fómhair 2014.

Lipmann, Julia agus Scott Campbell. “Damned If You Do, Damned If You Don’t...If You’re a Girl: Relational and Normative Contexts of Adolescent Sexting in the United States.” *Journal of Children and Media*, 8:4 (2014): 371-386.

Mascheroni, Giovanna agus Andrea Cuman. *Net Children Go Mobile: Final Report*. Milano: Educatt, 2014.

Mascheroni, Giovanna agus Kjartan Ólafsson. *Net Children Go Mobile: risks and opportunities. An dara heagrán*. Milano: Educatt, 2014.

Mascheroni, Giovanna, Jane Vincent agus Estefania Jimenez, eag. “Girls are addicted to likes so they post semi-naked selfies’: Peer mediation, normativity and the construction of identity online.” *Cyberpsychology: Journal of Psychological Research on Cyberspace* 9 (1) (2015): alt 5.

An Bord Náisiúnta Leasa Oideachais. *Cód Iompair a Fhorbairt: Treoirlínte do Scoileanna*. An Bord Náisiúnta Leasa Oideachais, 2008.

O’Neill, Brian agus Thuy Dinh. *Net Children Go Mobile: Full findings from Ireland*. Baile Átha Cliath: Institiúid Teicneolaíochta Bhaile Átha Cliath, 2015.

Ringrose, Jessica, Rosalind Gill, Sonia Livingstone agus Laura Harvey. “A qualitative study of children, young people and ‘sexting’: a report prepared for the NSPCC.” (2012).

SPIRTO. “Self-produced sexual images: Context and consequences. A summary of research findings.” *Self Produced Images Risk Taking Online*, arna rochtain an 26 Samhain 2015;

N T AISCEADÁIN

Acmhainn OSPS maidir le Comhroinnt Neamhthoilteanach Íomhána Dlúthphearsanta

Réamhrá leis an acmhainn seo

Forbraíodh an acmhainn oideachais seo chun tacú le scoileanna agus iad ag dul i ngleic leis an tsaincheist a bhaineann le comhroinnt neamhthoilteanach íomhánna dlúthphearsanta i gcomhthéacs an ranga OSPS.

Is é an bealach is fearr chun dul i ngleic leis an gceist ná i gcomhthéacs an ranga OSPS, agus níos sonraí fós sna ceachtanna a chaitheann leis an topaic maidir le hOideachas Caidrimh agus Gnéasachta (OCG). Is féidir dul i ngleic leis i gcur i bhfeidhm an churaclaim ag leibhéal na sraithe sóisearaí agus sinsearaí araon. Tá acmhainní teagaisc ar an ábhar ar fáil ó Webwise (www.webwise.ie) agus ó B4UDecide (www.b4udecide.ie).

Níor cheart beag is fiú a dhéanamh den ról atá ag an scoil feasacht a chur chun cinn agus cuidiú chun comhroinnt neamhthoilteanach íomhánna dlúthphearsanta a chosc. Tá sé i gceist san acmhainn comhbhá, ómós agus teacht aniar a chothú i measc daoine óga agus cuidiú leo na hiarmhairtí a bhíonn lena ngníomhaíochtaí a thuiscint.

An dóigh leis an acmhainn seo a úsáid:

Mapáiltear an acmhainn seo de réir churaclam OSPS na Sraithe Sóisearaí agus tá sé beartaithe le húsáid le scoláirí sa dara agus sa tríú bliain, mar chuid den chlár OCG. Mar sin féin, níor cheart go gcuirfeadh an mhapáil seo de réir an churaclaim srian ar an múinteoir. Táthar ag súil go mbeifear in ann an acmhainn a chur in oiriúint lena húsáid le scoláirí na Sraithe Sinsearaí agus go háirithe le Scoláirí na hIdirbhliana. D'fhéadfaí gníomhaíochtaí áirithe a úsáid i ranganna staidéir ar na meáin agus i ranganna reiligiúin.

Samhlaítear go n-úsáidfear an acmhainn seo nuair a bheidh gá léi, agus nach comhpháirt éigeantach den chlár OCG í. Ba cheart an acmhainn a úsáid mar fhreagra ar fhadhbanna a thagann chun cinn maidir le comhroinnt ábhar dlúthphearsanta ar líne agus mar bheart coisctheach.

B'fhéidir go dteastódh tacaíocht bhreise ó scoláirí a bhfuil Riachtanais Speisialta Oideachais acu chun an acmhainn seo a thuiscint. Ba cheart cur ar a gcumas teanga atá oiriúnach do chásanna ar leith a thuiscint agus a úsáid agus ba cheart gach deis a thabhairt dóibh an fhoghlaim a chur ina comhthéacs feidhmiúil.

Ba cheart aird speisialta a thabhairt nuair a bhítear ag obair le daoine óga an-leochaileach agus ar fhulaing roinnt acu ó chásanna an-dona de mhí-úsáid ghnéasach. Teastóidh dearcadh nó freagra difriúil i gcás na 'leanaí' sin agus ba cheart do dhuine a bhfuil na cáilíochtaí oiriúnacha aige nó aici an obair sin a dhéanamh.

Treirlínte maidir le dea-chleachtas

I leanúntas shamhail tacaíochta na Seirbhíse Náisiúnta Síceolaíochta Oideachais tá an acmhainn seo sa chatagóir ‘Tacaíocht do Chách’. Ach faraor, tá i bhfad an iomarca leanaí gortaithe agus leochaileacha i gcuid mhaith scoileanna timpeall na tíre; ní mór do mhúinteoirí a bheith aireach air sin nuair a bhíonn an tsaincheist maidir le gnéastéacsáil á plé acu.

1. Mar thoradh ar chineál íogair an ábhair seo, is gá don mhúinteoir ullmhúchán a dhéanamh roimh gach ceacht.
2. Seiceáil conas atá na scoláirí ó thaobh mothúchán de roimh gach ceacht agus ina dhiaidh. D’fhéadfaí é sin a dhéanamh trí fhiafraí de na scoláirí conas a mhothaíonn siad faoin ábhar atá le hiniúchadh roimh an gceacht, agus ansin fiafraí díobh ar athraigh a gcuid mothúchán ag deireadh an cheachta. D’fhéadfaí cluiche a úsáid freisin a chuideoidh leis na scoláirí teanntás a dhéanamh agus feicfidh tú cén chaoi a bhfuil siad ó thaobh a mothúchán de. Cluiche simplí ar nós ceist a chur ar scoláirí faoin aimsir atá acu féin. Déanann na scoláirí cur síos ansin ar a staid mhothúchánach trí réamhaisnéis aimsire (e.g. “Bhí tús an lae tais agus gruama i mBaile Thomáis ach tá rudaí ag feabhsú anois agus b’fhéidir go scalfadh an ghrian tráthnóna”). Tá sé tábhachtach go bhfuil múinteoirí eolach ar bheartas na scoile um chosaint leanaí agus go leanann siad na gnásanna go cúramach i gcásanna ina ndéanann scoláirí nochtadh íogair sa rang OSPS.
3. Bíodh aithne mhaith agat ar do scoláirí agus bí eolach ar aon fhadhbanna féideartha a d’fhéadfadh a bheith acu sula dteagascann tú gach ceacht.
4. Bí eolach ar na tacaí uile atá ar fáil duitse agus do na scoláirí i do scoil. Tá sé tábhachtach a bheith an-eolach ar bheartas agus ar ghnásanna frithbhulaíochta na scoile sula dteagascann tú na ceachtanna sa phaca seo.
5. Déileáiltear le saincheisteanna íogaire sna ceachtanna seo agus d’fhéadfadh tionchar a bheith acu ar fholláine na scoláirí i do rang. Ar an gcúis sin, moltar do mhúinteoirí go mbeadh an cúrsa dhá lá ina bhfuil tús eolais ar OSPS curtha i gcrích acu sula gcuireann siad an clár seo os comhair na scoláirí.
6. Tabhair eolas do do scoláirí faoi na tacaí atá ar fáil dóibh agus leag béim ar conas is féidir teacht ar gach taca. Más gá, eagraigh seisiún réamheolais sula reáchtáiltear ceachtanna. Ba cheart don scoil an liosta tacaí a chuirtear san áireamh in Aguisín 2 a dháileadh agus aird na scoláirí a tharraingt ar an acmhainn seo.
7. Déan teagmháil leis an treoirchomhairleoir nó le teagascóir ranga sula dtugann tú faoin gclár seo.

LEID!

Seiceáil conas atá na scoláirí ó thaobh mothúchán de roimh gach ceacht agus ina dhiaidh.

8. Tá sé rithábachtach go bhfágann tú am le haghaidh mioncheistiú ag deireadh na gceachtanna. Is féidir go dtógfaidh na gníomhaíochtaí molta níos mó ama ná atá léirithe. Tá fáilte romhat gníomhaíochtaí a athrú agus a fhágáil ar lár chun a chinntiú go dtugann tú aghaidh ar shainriachtanais do ranga.
9. Pléigh ábhar na gceachtanna sin leis an bhfoireann OSPS ar do scoil. Is féidir nach bhfuair gach duine díobh oiliúint faoi conas na ceachtanna sin a sholáthar nó faoi conas OSPS a theagasc.
10. Cinntigh go bhfuil an príomhoide agus na tuismitheoirí eolach ar an gclár agus ar an uair a theagascfar é sa scoil. Tá sé de cheart ag tuismitheoirí (nó i gcás scoláire os cionn 18 mbliana d'aois, ag an scoláire féin) iarraidh nach bhfreastalódh scoláire ar cheachtanna ar an mbunús nach n-aontaíonn siad leis an ábhar sa cheacht. Tá litir shamplach chuig tuismitheoirí faoi iamh in Aguisín 4.
11. Leag bunrialacha síos maidir le hiompar sa seomra ranga agus le béasaíocht sula ndéanann tú iarracht tús eolais a thabhairt ar na hábhair íogaire a bpléitear leo sa chlár seo. Féach ar Aguisín 1 le haghaidh bunrialacha samplacha.
12. Tabhair am do scoláirí leibhéal na litearthachta mothúchánaí atá ag teastáil chun an t-ábhar ar fad a úsáid a fhorbairt. Moltar gan tús eolais a thabhairt ar an ábhar seo go dtí go bhfuil a scileanna litearthachta mothúchánaí forbartha ag scoláirí i modúil amhail 'Conas a fheictear dom mé féin agus daoine eile' agus 'Bheith i d'ógánach'.
13. Lean na treoirlínte maidir le cuairteanna scoile (féach ar Aguisín 3) má tá cuireadh le tabhairt do dhuine éigin chun labhairt faoi na hábhair a chuimsítear san acmhainn seo. Is iomaí duine a labhraíonn faoin ábhar seo ach ní chomhlíonann gach duine acu caighdeáin na Roinne Oideachais agus Scileanna, de réir Chiorclán 0023/2010 na Roinne.

Treoirlínte dea-chleachtas chun an acmhainn seo a úsáid le scoláirí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu

1. D'fhonn a chinntiú go bhfuil an clár seo inrochtana do gach scoláire moltar don mhúinteoir OSPS dul i gcomhairle agus oibriú leis an rannán Riachtanais Speisialta Oideachais. D'fhéadfaidís comhairle a thabhairt a bhaineann le scoláirí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu i dtéarmaí difreála, rud a chinnteoidh dá réir sin gur féidir leis na scoláirí an t-ábhar a thuiscint, a bheith rannpháirteach sna ceachtanna agus leas a bhaint as tuiscint iomlán ar an tsaincheist seo. Tá sé sin riachtanach toisc gur féidir le scoláirí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu a bheith leochaileach go háirithe.

2. Ba cheart aird chuí a thabhairt ar phleanáil i gcomhair difreála sula gcuirtear na ceachtanna ar fáil. B'fhéidir go mbeadh gá an fhoclaíocht a mhúineadh roimh ré do scoláirí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu lena chinntiú go mbeidh tuiscint iomlán acu ar an ábhar. Tarlaíonn sé ceithre huair san acmhainn seo gur forbraíodh dhá leagan de bhileog oibre; is ar mhaithe le difreáil a rinneadh é sin.
3. Ba cheart go mbeadh cur amach ag na múinteoirí ar na treoirlínte OSPS do scoláirí a bhfuil deacrachtaí foghlama ginearálta acu ag http://www.ncca.ie/uploadedfiles/PP_SPHE.pdf. 'Déantar iniúchadh in OSPS freisin ar fhás, ar athrú, agus ar shaincheisteanna sábháilteachta agus pearsanta. Is rud tábhachtach é sin do scoláirí a bhfuil míchumas éadrom ginearálta foghlama acu, a mbíonn deacracht acu cásanna sóisialta a leanúint rud a fhágann níos leochailí iad do mhí-úsáid agus do dhúshaothrú. Is rud bunúsach é forbairt scileanna cúraim phearsanta nuair atá daoine á gcur féin i láthair daoine eile. Teastaíonn go leor oibre sa réimse seo ó na scoláirí seo, agus moltar pleanáil chúramach a dhéanamh le haghaidh an rannáin seo, i gcomhthéacs OCG agus an Chláir Bí Sábháilte'. [aistriúchán ar an mbuntéacs Béarla]
4. D'fhéadfadh cúrsa na Seirbhíse Tacaíochta d'Oideachas Speisialta, 'Puberty, Relationships and Sexuality for Students with Autism' agus an seimineár, '3'Rs to Bullying for Students with SEN', a bheith mar oiliúint ábhartha le haghaidh roinnt múinteoirí.
5. B'fhéidir go gcaithfí dul i gcomhairle le tuismitheoirí scoláirí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu sula dtosaítear na ceachtanna. Má tá Cúntóir Riachtanas Speisialta ag an scoláire, caithfear ról agus freagracht an Chúntóra a shainiú go soiléir.
6. Nuair a bheifear ag leagan síos bunrialacha do scoláirí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu, is fiú na bunrialacha sin a léiriú ar bhonn amhairc. Seachas liosta rialacha a fhorbairt, b'fhéidir go mb'fhéarr a rá le scoláirí pictiúir a tharraingt chun an t-iompar a bhfuiltear ag súil leis uathu a thaispeáint.
7. Tá sé an-tábhachtach na céimeanna go léir a leanúint ar conas cúnaimh a fháil, go háirithe má tá drochscileanna sóisialta agus cumarsáide ag na scoláirí. Cuimhnigh go bhféadfadh scoláirí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu a bheith an-leochaileach do dhúshaothrú agus nach mór a gcuid cásanna a leanúint suas.

Ceacht 1:

An dlí maidir le hábhar

dlúthphearsanta a chomhroinnt

Ceacht 1: An dlí maidir le hábhar dlúthphearsanta a chomhroinnt

Croí-choincheap:

Má tá na scoláirí in ann a aithint go bhfuil sé mídhleathach ag mionaoisigh ábhar dlúthphearsanta a chomhroinnt, agus an díobháil a dhéantar nuair a chomhroinntear ábhar dlúthphearsanta duine éigin eile, gan a gcead, a thuiscint, ansin spreagfar scoláirí chun gníomhú go freagrach nuair a thagann siad ar ábhar dlúthphearsanta ar líne nó nuair a bhíonn siad ag smaoinemh ar ghnéastéacsáil iad féin.

Toradh:

Beidh scoláirí in ann a chinneadh cathain atá malartú ábhar dlúthphearsanta ar líne mídhleathach agus tosóidh siad ag smaoinemh ar na céimeanna is féidir a ghlacadh nuair a bhíonn malartú ábhar dlúthphearsanta ar líne díobhálach.

Naisc churaclaim:

Gearrchúrsa OSPS na Sraithe Sóisearaí: Snáithe 3: Dul i bpáirt le chéile: An speictream caidrimh; Gnéasacht, féiniúlacht inscne agus sláinte ghnéis

OSPS na Sraithe Sóisearaí: Modúil: Caidreamh agus gnéasacht; Cairdeas

Acmhainní a theastaíonn:

Bileoga Oibre 1.1 agus 1.2

Modheolaíochtaí:

Quiz, díospóireacht siúil, obair ghrúpa, plé

An ceacht seo a oiriúnú do scoláirí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu

- Ag brath ar an gcineál riachtanais speisialta oideachais atá ag an scoláire, b'fhéidir go mbeadh gá roinnt ceachtanna a thabhairt don scoláire roimh an gceacht seo d'fhonn an teanga chasta a bhaineann leis an ábhar seo a dhíchódú agus a mhíniú dó nó di. Má tá aois léitheoireachta ocht mbliana ag scoláire, cuir i gcás, beidh sé fíor-dheacair aige/aici téarmaíocht mar 'gáirsiúil', 'toilteanach', 'neamhthoilteanach' a thuiscint. Má tá míchumas foghlama ginearálta measartha ag scoláire níor mhór ábhar mar 'baill ghiniúna' agus 'uchtnoch' a mhúineadh roimh ré ag cinntiú dá réir sin go mbeidh an tasc foghlama comhoiriúnach le réamhfhoghlaim.
- D'fhéadfadh sé nach mbeadh roinnt scoláirí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu, go háirithe iadsan

a bhfuil disléicse ag dul dóibh, in ann na freagraí ar na ceisteanna i mBileog Oibre 1.1 a léamh/scríobh: Quiz maidir le Pictiúir Phríobháideacha ar líne. Mar gheall ar chomh casta is atá an t-ábhar agus an teanga d'fhéadfaí úsáid a bhaint as teicneolaíocht oiriúnaitheach lena chinntiú gur féidir leis na scoláirí an téacs a thuiscint agus a gcuid smaointe maidir leis an ábhar a chur in iúl. D'fhéadfadh teicneolaíocht Caint go Téacs nó vice versa a bheith áisiúil anseo freisin.

- D'fhéadfadh sé nach bhfuil aon bhreithiúnas sóisialta ag roinnt déagóirí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu agus d'fhéadfadh deacracht a bheith acu an difríocht idir rud atá ceart agus rud atá mícheart nó rud atá dleathach agus rud atá mídhleathach a thuiscint i gceart. Chuideodh sé b'fhéidir leis na scoláirí tuiscint cheart a fháil ar an gcoincheap dleathach/mídhleathach dá ndéanfaí scafalra cúramach ar Ghníomhaíocht 2. Tá sé sin tábhachtach go háirithe toisc nach mór do na scoláirí seo na scileanna a fhorbairt chun iad féin a chosaint. Tugann an tSeirbhís Tacaíochta d'Oideachas Speisialta oiliúint in Social Stories™ (<http://www.sess.ie/social-stories-30>).
- Úsáidtear scileanna smaointeoireachta mar smaointeoireacht chriticiúil ar ard-ord níos mó sa díospóireacht siúil i nGníomhaíocht 2. Ba cheart aird chuí a thabhairt ar an tasc chun na scoláirí go léir a chur san áireamh ann.

Nóta don mhúinteoir:

Moltar na **treoirínte dea-chleachtais** a léamh sula dtugtar faoin gceacht. Sula dtugtar faoi aon cheann de na gníomhaíochtaí atá san acmhainn seo, tá sé tábhachtach go bhfuil bunrialacha soiléire leagtha síos agat leis an rang agus go gcreideann na scoláirí gur timpeallacht oscailte chineálta é an rang OSPS. Tóg d'am ag tabhairt cuntais ar na tacaíochtaí atá ar fáil do scoláirí (laistigh agus lasmuigh den rang), i gcás ina bhfuil aon cheann de na saincheisteanna a pléadh sa rang ag cur isteach orthu agus go gcaithfidh siad labhairt le duine éigin. Abair leo agus déan pointe de má thugann aon duine le fios go bhfuil gníomh gnéasach faoi aois ag tarlú, go mbeidh sé de dhualgas ort tuairisc maidir leis sin a thabhairt don Teagmhálaí Ainmnithe. Is fearr gan cásanna a tharla i ndáiríre, a bhfuil cur amach ag na scoláirí orthu, a phlé. Ina ionad sin b'fhéarr an plé a dhíriú ar na cásanna a chuirtear i láthair sna ceachtanna.

GNÍOMHAÍOCHT 1:

Quiz maidir le Pictiúir Phríobháideacha ar líne – na fíricí á leagan síos

1. Mínigh do na scoláirí go ndíreoidh rang an lae inniu ar ábhar dlúthphearsanta a sheoladh ar líne nó trí theicneolaíochtaí eile (ar a dtugtar ‘gnéastéacsáil’ de ghnáth) agus go háirithe ar a fheiceáil cathain is iompar mídhleathach agus níos tromchúisí í sin. Mínigh don rang nach bhfuil tú ag súil go mbeidh gach rud ar eolas acu faoi ghnéastéacsáil agus go bhfuil tú ag iarraidh béim a chur air nach rud í gnéastéacsáil a dhéanann gach duine. Go deimhin, is iondúil go mbíonn comhroinnt ábhar dlúthphearsanta mídhleathach nuair atá an dream a dhéanann é faoi 17 mbliana d’aois agus d’fhéadfadh sé a bheith mídhleathach fiú nuair is daoine fásta atá ina bhun. Is é aidhm na gceachtanna seo cuidiú le scoláirí i gcás ina gcuirtear brú orthu riamh ábhar dlúthphearsanta a sheoladh nó ina mbíonn siad ag gnéastéacsáil agus go dtéann rudaí in aimhréidh orthu.
2. Cuideoidh an chéad ghníomhaíocht seo chun treoir a thabhairt duit maidir le leibhéal eolais na scoláirí maidir le hábhar dlúthphearsanta a chomhroinnt. Cuirfidh an ghníomhaíocht scoláirí ag smaoineamh freisin ar roinnt de na saincheistanna maidir le comhroinnt neamhthoilteanach ábhar dlúthphearsanta.
3. Iarr ar na scoláirí **Bileog Oibre 1.1:**
**a dhéanamh: Quiz maidir le Pictiúir
Phríobháideacha ar líne.**
4. Nuair a bheidh an quiz déanta ag na scoláirí, tabhair aiseolas ar na freagraí cearta. Tabharfaidh an **bhileog Mar Eolas Duit** an fhaisnéis duit a theastaíonn uait chun na freagraí cearta a thabhairt do na scoláirí.

Bileog Oibre 1.1:
**Quiz maidir le Pictiúir
Phríobháideacha ar líne**

1. Cad is gnéastéacsáil ann? .....

.....

2. Tá sé mídhleathach pictiúir gháirsiúla de dhuine faoi 17 mbliana d'aois a thógáil, a shealbhú nó a chomhroinnt.

Fíor Bréagach

3. Tá sé mídhleathach pictiúir gháirsiúla ghnéasacha de dhuine os cionn 17 mbliana d'aois a thógáil, a shealbhú nó a chomhroinnt.

Fíor Bréagach

4. Is ionann pictiúr gáirsiúil gnéasach agus ceann ina dtaispeántar:
(cuir tic le gach ceann atá fíor)

- daoine ag pógadh
- daoine ag gabháil do ghníomh gnéasach
- leaid uchnocht
- cailín uchnocht
- na baill ghiniúna

5. Tá sé mídhleathach in Éirinn ábhar dlúthphearsanta a chomhroinnt ar mhaithe le díoltas a bhaint amach.

Fíor Bréagach

6. Cad a chiallaíonn an focal 'toiliú'? .....

.....

7. Tabhair samplaí d'uaireanta arbh fhéidir go mbeadh ort toiliú a thabhairt iontu. ....

.....

8. Tá sé mídhleathach féinphiceanna de dhuine nocht a chomhroinnt gan toiliú an duine sin.

Fíor Bréagach

9. Cad atá i gceist le comhroinnt 'neamhthoilteanach'? .....

.....

Mar Eolas: Quiz maidir le Pictiúir Phríobháideacha ar líne

Na freagraí

1. Is ionann gnéastéacsáil agus téacs gnéasach, físeán gnéasach, agus ábhar fótagrafach gnéasach a chomhroinnt ag úsáid fóin phóca, feidhmchlár, seirbhísí líonraithe shóisialta agus teicneolaíochtaí eile ar an idirlíon.
2. Fíor. Nuair a bhíonn mionaoisigh ag gabháil do ghnéastéacsáil, bíonn feidhm ag an Acht um Gháinneáil ar Leanaí agus Pornagrafaíocht, 1998, ar an gcoinníoll gur ábhar gáirsiúil é an t-ábhar atá comhroinnte agus go gcomhlíonann sé an sainmhíniú ar phornagrafaíocht leanaí.
3. Bréagach. Ceapadh an tAcht um Gháinneáil ar Leanaí agus Pornagrafaíocht chun leanaí a chosaint ar aon chineál dúshaothraithe agus tá sé beartaithe go háirithe le haghaidh gnáth-íomhánna de mhí-úsáid leanaí nó pornagrafaíocht leanaí. Tá pornagrafaíocht ina bhfuil daoine fásta a bhfuil a dtóiliú tugtha acu dleathach, mura bhfuil na pictiúir in úsáid mar fhianaise gur tharla coir éigin eile (e.g. sracadh).
4. Pictiúir atá dírithe ar dhaoine ag gabháil do ghníomh gnéasach agus ar na baill ghiniúna. Go bunúsach, grianghraf, físeán nó taifeadadh fuaimne ar bith ina dtaispeántar leanbh ag gabháil do ghníomhaíocht ghnéasach nó ina ndírítear go sonrath ar bhaill ghiniúna linbh, is pictiúir gáirsiúil é agus meastar gur pornagrafaíocht leanaí é. Níl sé chomh soiléir cibé an bhfuil ábhar atá gríosaitheach (pictiúir de dhuine uchtnocht), seachas gáirsiúil ar bhonn gnéasach, mídhleathach. Luaitear san Acht gur pictiúir mídhleathach é aon phictiúir ina dtugtar le fios go bhfuil leanbh ar fáil lena dhúshaothrú go gnéasach. Sa deireadh thiar is í an chúirt amháin atá in ann cinneadh a dhéanamh faoi cibé an bhféadfaí pictiúir de dhuine uchtnocht a mheas mar cheann gáirsiúil agus mídhleathach.
5. Bréagach. Tá sé mídhleathach i Sasana agus sa Bhreatain Bheag íomhánna dlúthphearsanta a chomhroinnt ar mhaithe le díoltas a bhaint amach ar dhuine éigin (rud ar a dtugtar ‘pornagrafaíocht díoltais’ de ghnáth) ach níl sé mídhleathach in Éirinn go fóill.
6. Is ionann ‘tóiliú’ agus cead nó comhaontú rud éigin a dhéanamh.
7. Is minic a iarrann do scoil ar do thuismitheoirí foirm toilithe a shíniú chun cead a thabhairt duit dul ar thuras scoile nó chun grianghraf a thógáil díot agus é a chur ar shuíomh idirlín na scoile. B’fhéidir gur chuala tú trácht freisin ar an téarma ‘tóiliú’ maidir leis an aois toilithe chun gabháil do chaidreamh collaí. Is í an aois toilithe an aois ag a meastar duine a bheith sách aibí go dleathach chun aontú le bheith páirteach i ngníomhartha gnéasacha.
8. Fíor. Tá sé mídhleathach féinphiceanna de dhuine nocht a chomhroinnt gan tóiliú an duine sin. Faoin dlí cosanta sonraí, tá sé de cheart ag daoine aonair gan a sonraí pearsanta, lena n-áirítear a n-íomhá, a bhailiú agus a fhoilsiú gan chead. D’fhéadfaí féachaint ar dhuine ar bith a dhéanann ábhar príobháideach, a fhaightear trí ghnéastéacsáil, a fhoilsiú ar líne mar dhuine atá ag sárú dlíthe cosanta sonraí agus d’fhéadfaí cás sibhialta a thionscnamh ina c(h) oinne. Má tá na daoine atá i gceist faoi 17 mbliana d’aois, d’fhéadfadh sé gur pornagrafaíocht leanaí iad na híomhánna freisin. D’fhéadfadh ionchúiseamh maidir le scaipeadh pornagrafaíochta leanaí a bheith de thoradh ar íomhánna gáirsiúla de mhionaoisigh a chomhroinnt. D’fhéadfadh tréimhse príosúin agus duine a chur ar chlár na gciontóirí gnéis a bheith i measc na bpionós. D’fhéadfaí comhroinnt íomhánna arís is arís a mheas mar chiapadh.
9. Is ionann comhroinnt neamhthoilteanach agus ábhar ar líne a chomhroinnt gan cead ón duine ar leis/léi an t-ábhar (pictiúir nó físeán de ghnáth).

GNÍOMHAÍOCHT 2:

Na cineálacha éagsúla iompair a scrúdú

! Nóta don mhúinteoir:

Tá roinnt breithiúnais ag teastáil nuair atáthar ag cinneadh cé acu atá cásanna de ghnéastéacsáil mídhleathach nó nach bhfuil. Cásanna soiléire atá i roinnt díobh agus cásanna doiléire atá i roinnt eile agus is deacair a rá go cinnte go minic cén sórt impleachtaí dleathacha a d'fhéadfadh a bheith ann. Is breitheamh amháin a chinnfeadh iad sin sa deireadh thiar. Tá sé tábhachtach, áfach, a rá le scoláirí go bhfuil sé mídhleathach ag aon mhionaoisigh a bheith ag gabháil do mhalartú ábhair gháirsiúil agus gur féidir cúiseanna coiriúla atá an-tromchúiseach a thionscnamh in aghaidh mionaoiseach a bhíonn ag gabháil dá leithéid.

1. Chomh luath is a bhíonn tuairim shoiléir ag na scoláirí faoi cathain atá sé mídhleathach ábhar dlúthphearsanta a mhalartú, cuir i mbeirteanna iad chun anailís a dhéanamh ar na cás-staidéir ar **Bhileog Oibre 1.2: Dleathach nó Mídhleathach**.
2. Déanfaidh na scoláirí scrúdú agus plé ar gach ceann de na cás-staidéir ar an mbileog oibre. Déarfadh siad ansin cé acu atá an méid a tharla dleathach nó nach bhfuil.
3. B'fhéidir go roghnófa go bpléifeadh na scoláirí na cásanna sin trí dhíospóireacht siúil, seachas trí obair i mbeirteanna. Má tá tú ag úsáid díospóireacht siúil, roinn an seomra agus cuir 'dleathach' ar thaobh amháin agus cuir 'mídhleathach' ar an taobh eile. Ansin léigh na cásanna difriúla amach os ard sula n-iarrann tú ar na scoláirí bogadh chuig taobhanna difriúla den seomra ag brath ar cibé an gceapann siad go bhfuil an méid a tharla dleathach nó mídhleathach. I ndíospóireacht siúil, tugann na scoláirí na fáthanna ar roghnaigh siad taobh ar leith agus is féidir le scoláirí eile a n-intinn a athrú trí bhogadh chuig an taobh eile den seomra ranga.
4. Pléigh na freagraí cearta leis an rang, agus bí cinnte aird a tharraingt ar aon iompar mídhleathach.

Cás-staidéar 1: Mídhleathach. Ní hé amháin go bhfuil na híomhánna gáirsiúil agus gur íomhánna de dhuine éigin faoin aois iad ach d'fhéadfaí seoladh íomhánna gan iarraidh arís agus arís eile a mheas a bheith ina chineál ciaptha.

Cás-staidéar 2: Dleathach. Níl na híomhánna gáirsiúil agus comhroinntear go toilteanach iad.

Cás-staidéar 3: Mídhleathach. Cé nach bhfuil na híomhánna iad féin mídhleathach, toisc go bhfuil an bheirt atá i gceist in aois, comhroinneann Laura na híomhánna ansin gan cead a fháil ó Barry agus dá bhrí sin tá sí ag sárú an dlí cosanta sonraí.

Cás-staidéar 4: Dleathach. Cé go bhfuil Shauna faoin aois, níl na híomhánna gáirsiúil agus comhroinntear go toilteanach iad.

Cás-staidéar 5: Mídhleathach. Cé go bhfuil Tommy agus Zoe sách sean chun toiliú le caidreamh collaí, tá an gníomh sin fós mídhleathach toisc nach bhfuair Tommy toiliú chun é a thaifeadadh.

Bileog Oibre 1.2:

an dlí

Dleathach nó Mídhleathach?

Cás-staidéar 1:

Seolann Adam (16) go leor féinphiceanna ina bhfuil sé nocht chuig Emma (14). Ní raibh sí ag iarraidh na n-íomhánna sin agus cuireann siad isteach uirthi. Tá siad ag cur as di mar tá siad sách gáirsiúil. Leanann Adam ag seoladh na n-íomhánna toisc gur maith leis a bheith ag spochadh as Emma.

Dleathach/Mídhleathach/Braitheann Sé?

Cúis:

Cás-staidéar 3:

Seolann Barry (17) féinphiceanna ina bhfuil sé nocht chuig Laura (18) ag úsáid aipe óna n-imíonn na grianghraif as radharc laistigh de chúpla soicind. Ní raibh fonn air na pictiúir a sheoladh i ndáiríre ach dúirt Laura leis go stopfadh sí ag dul amach leis mura mbeadh roinnt spraoi aige anois is arís. Sula seolann sé na pictiúir, cuireann sé iallach ar Laura a ghealladh nach dtaifeadfaidh sí aon cheann de na híomhánna. In aghaidh thoil Barry, socraíonn Laura roinnt de na pictiúir a shábháil. An chéad rud eile, tá Barry agus Laura ag troid. Comhroinneann Laura na pictiúir ar líne chun díoltas a fháil ar Barry.

Dleathach/Mídhleathach/Braitheann Sé?

Cúis:

Cás-staidéar 2:

Seolann Shane (16) go leor féinphiceanna chuig Kevin (15). Tá siad ag dul amach le chéile le 6 mhí anuas agus anois is arís seolann siad grianghraif ina bhfuil siad uchnocht chuig a chéile.

Dleathach/Mídhleathach/Braitheann Sé?

Cúis:

Cás-staidéar 4:

Seolann Shauna (16) pictiúir di féin ag déanamh bolg le gréin ar laethanta saoire chuig Conor (18). Tá na pictiúir gnéasach ach níl siad gáirsiúil. Ba bhreá le Shauna a bheith ina mainicín agus mar sin tugann sí cead do Conor roinnt de na pictiúir ghnéasacha di ina bicíní a phostáil chuig comórtas mainicín ar líne.

Dleathach/Mídhleathach/Braitheann Sé?

Cúis:

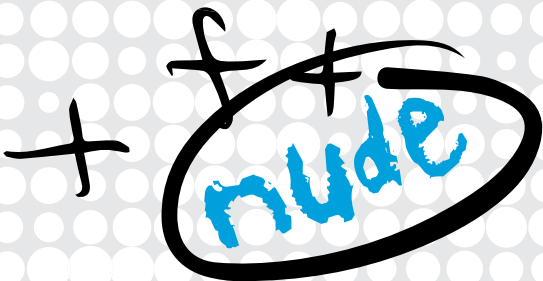
Cás-staidéar 5:

Tá Tommy (19) ag iarraidh roinnt d'fhíseáin earótacha dá chailín ach tá drogall air ceist a chur uirthi. Ina áit sin, déanann sé taifeadadh orthu agus iad i mbun gnéis. Níl tuairim dá laghad ag Zoe (17), a chailín, go bhfuil sé á dtaifeadadh.

Dleathach/Mídhleathach/Braitheann Sé?

Cúis:

GNÍOMHAÍOCHT 3:

An bhfuil toiliú ann?

1. Rud riachtanach roimh phlé ranga ná go gcaithfidh scoláirí comparáid a dhéanamh idir an méid a tharla i gcás-staidéar 2 agus an méid a tharla i gcás-staidéar 3 agus idir an méid a tharla i gcás-staidéar 4 agus an méid a tharla i gcás-staidéar 5.
2. Iarr ar scoláirí a dhéanamh amach cén difear atá idir na cásanna. Cuideoidh an ghníomhaíocht seo le scoláirí a dhéanamh amach go bhfuil comhroinnt ábhair dhlúthphearsanta in ann dochar mór a dhéanamh agus cur as do dhaoine nuair a chomhroinntear íomhánna/fiseáin go neamhthoilteanach nó gan cead na ndaoine a bhí rannpháirteach iontu.
3. Cabhróidh na ceisteanna seo a leanas leis an bplé a threorú:

C. Cén difear atá idir na cásanna?

Freagra samplach: I gcás 2 agus i gcás 4, comhroinntear íomhánna go toilteanach agus ní dhéantar aon dochar. I gcás 3 agus i gcás 5, ní thugtar aon toiliú. I gcás 3, comhroinneann Laura íomhá Barry gan a thoiliú agus in iarracht díoltas air a bhaint amach. I gcás 5, ní fhaigheann Tommy toiliú Zoe sula gcruthaíonn sé ábhar gáirsiúil. Tá cúis mhaith ag Zoe agus ag Barry le bheith trína chéile faoin méid a tharla. Bhí muinín acu as a bpáirtithe agus baineadh mí-úsáid as an muinín sin.

C. Cad atá i gceist le toiliú? An bhfuil sé riachtanach comhaontú ó bhéal nó i scríbhinn a fháil nó an féidir toiliú a thabhairt le fios?

Freagra samplach: D'fhonn toiliú a fháil chun grianghraf a phostáil nó a chomhroinnt, ní mór go bhfuair tú cead sainráite chun an grianghraf a chomhroinnt. Ní mór gur thug tú le fios cá bhfuil sé i gceist agat an grianghraf a chomhroinnt agus go bhfuair tú deimhniú

ó bhéal nó i scríbhinn á rá go bhfuil cead agat an t-ábhar a chomhroinnt. Ní thugtar le fios nuair a sheoltar ábhar gnéastéacsála go bhfuil toiliú nó cead ag an té a fhaigheann an téacs an íomhá a chomhroinnt i gcomhthéacsanna eile.

C. Cad ba cheart do Barry agus Zoe a dhéanamh chun dul i ngleic leis an gcás ina bhfuil siad anois?

Freagra samplach: Ba cheart do Barry agus Zoe labhairt lena bpáirtneoir faoi seach agus iarraidh orthu an t-ábhar a scriosadh sula scaiptear iad níos faide. Ba cheart dóibh freisin tuairisc a thabhairt ar an bpostáil ach úsáid a bhaint as na huirlisí tuairiscithe ar na líonraí sóisialta ábhartha. Tá beartas ag formhór na líonraí sóisialta i gcoinne comhroinnt neamhthoilteanach íomhánna dlúthphearsanta agus bainfidh siad ábhar anuas a luaithe is a chuirtear ar an eolas iad fúthu. D'fhéadfadh siad freisin tuairisc ar an teagmhas a thabhairt don Choimisinéir Cosanta Sonraí. Má dhiúltaíonn Tommy agus Laura don ábhar gáirsiúil a bhaint anuas, ba cheart do Zoe agus Barry tuairisc ar an teagmhas a thabhairt do na Gardaí. Féadfaidh Barry agus Zoe tacaíocht a iarraidh freisin ar a dteaghlach, ar chairde leo, ar mhúinteoirí agus ar Líne Chabhrach na Leanaí.

Ceacht 2:

Nuair a théann comhroinnt ar líne in aimhréidh

Ceacht 2: Nuair a théann comhroinnt ar líne in aimhréidh

Croí-choincheap:

Tugann an ceacht seo deis do na scoláirí iniúchadh a dhéanamh ar na mothúcháin a bhíonn i gceist le cásanna ina ndéantar ábhar dlúthphearsanta a chomhroinnt go neamhthoilteanach agus straitéisí a fhorbairt chun déileáil go héifeachtach agus go tuisceanach leo.

Toradh:

Beidh na scoláirí in ann freagairt ar bhealach báúil, comhbhách agus éifeachtach dá bheith ina bhfinné nó do bheith rannpháirteach i gcásanna de chomhroinnt neamhthoilteanach.

Naisc churaclaim:

Gearrchúrsa OSPS na Sraithe Sóisearaí:

Snáithe 3: Dul i bpáirt le chéile: An speictream caidrimh

OSPS na Sraithe Sóisearaí: Modúil: Caidreamh agus gnéasacht; Cairdeas

Acmhainní a theastaíonn:

Beochan físe *For Your Eyes Only* (ar fáil le breathnú air agus le híoslódáil ag www.webwise.ie/lockers), bileoga oibre 2.1 agus 2.2

Modheolaíochtaí:

Anailís ar fhíseán, scríbhneoireacht mhachnamhach sa dialann

An ceacht seo a oiriúnú do scoláirí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu

- D'fhéadfadh deacracht a bheith ag roinnt scoláirí faoi mhíchumas foghlama ginearálta an bheochan a thuiscint mar gheall ar a theibí atá sí. Chun cur ar chumas na scoláirí an bheochan a thuiscint, tabhair réamhrá

maidir leis an mbeochan, ag míniú an choincheapa agus an ábhair atá á phlé.

- Nuair a bhíonn deacrachtaí liteartha ag scoláirí, féadann sé a bheith dúshlánach dóibh iontráil dialainne a scríobh. Le haghaidh Ghníomhaíocht 2, úsáid an bhileog oibre 2.1 (b) atá difreáilte chun cuidiú le scoláirí a bhféadfadh deacrachtaí a bheith acu lena gcuimhne nó atá mall ag próiseáil rudaí agus iad ag iarraidh ciall a bhaint as na príomhphointí. D'fhéadfadh deacracht a bheith ag scoláirí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu léamh os ard. Ná cuir brú ar scoláirí aonair léamh os ard.

Nóta don mhúinteoir:

Moltar na **treoirínte dea-chleachtais** a léamh sula dtugtar faoin gceacht. Sula dtugtar faoi aon cheann de na gníomhaíochtaí atá san acmhainn seo, tá sé tábhachtach go bhfuil bunrialacha soiléire leagtha síos agat leis an rang agus go gcreideann na scoláirí gur timpeallacht oscailte chineálta é an rang OSPS. Tóg d'am ag tabhairt cuntais ar na tacaíochtaí atá ar fáil do scoláirí (laistigh agus lasmuigh den rang), i gcás ina bhfuil aon cheann de na saincheisteanna a pléadh sa rang ag cur isteach orthu agus go gcaithfidh siad labhairt le duine éigin. Abair leo agus déan pointe de má thugann aon duine le fios go bhfuil gníomh gnéasach faoi aois ag tarlú, go mbeidh sé de dhualgas ort tuairisc maidir leis sin a thabhairt don Teagmhálaí Ainmnithe. Is fearr gan cásanna a tharla i ndáiríre, a bhfuil cur amach ag na scoláirí orthu, a phlé. Ina ionad sin b'fhéarr an plé a dhíriú ar na cásanna a chuirtear i láthair sna ceachtanna.

GNÍOMHAÍOCHT 1:

Bheith báúil leo siúd a bhí i gceist

1. Mínigh do na scoláirí go ndíreoidh rang an lae inniu ar an gcaoi a gcuireann eachtraí de chomhroinnt neamhthoilteanach isteach orthu siúd a bhíonn i gceist. Beifear ag smaoineamh sa cheacht freisin ar conas cúnaimh a thabhairt dóibh siúd a bhíonn páirteach i gcásanna de chomhroinnt neamhthoilteanach dhíobhálach.
2. Tar éis dóibh féachaint ar *For Your Eyes Only* (www.webwise.ie/lockers), cumfaidh scoláirí comhaid ghearra fírice le haghaidh gach duine de na carachtair sa scannán ach úsáid a bhaint as **Bileog Oibre 2.1 (a) nó (b)** (tá dhá leagan ann den aon bhileog oibre amháin. Tá Bileog Oibre 2.1 (a) dírithe ar mhóramh na scoláirí agus tá Bileog Oibre 2.1 (b) dírithe ar scoláirí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu). Cuideoidh na próifílí sin leis na scoláirí bheith báúil leo sin a gcuireann eachtraí de chomhroinnt neamhthoilteanach isteach orthu.
3. I mbeirteanna, pléifidh scoláirí ansin conas a cheapann siad a mhothódh na carachtair éagsúla agus cuimhneoidh siad ar cad a bhí mar shiocair acu an rud a rinne siad a dhéanamh.

Bileog oibre 2.1 (a):

Cén fáth ar chomhroinn siad na pictiúir?

Líon isteach na comhaid fírice le haghaidh gach duine de na carachtair san fhíseán.
 Déan iarracht tú féin a shamhlú in intinn na gcarachtar difriúil.
 Úsáid na focail thíos chun cuidiú leat cur síos a dhéanamh ar an gcaoi ar mhothaigh siad.

- Ar bís
- Imníoch
- Trína chéile
- Ríméadach
- Croíbhriste
- Mórtasach
- Gnaoi ag scoláirí eile leo
- Muiníneach
- Neirbhíseach
- Fiosrach
- Díograiseach
- Uaigneach
- Feall déanta orthu
- Faoi bhrú
- Neamhchinnte
- Sásta
- Feargach
- Náirithe
- Díomách

Ainm: Bronagh

Aois: 15

Rudaí a thaitníonn léi:

An chúis ar sheol mé an pictiúr:

Focal agus emoji a dhéanann cur síos:
 ar an gcaoi ar mhothaigh mé sular sheol mé an pictiúr:

-----

ar an gcaoi ar mhothaigh mé nuair a sheol mé an pictiúr:

-----

ar an gcaoi a mothaím anois faoin méid a tharla:

Ainm: Seán

Aois: 15

Rudaí a thaitníonn léi:

An chúis ar sheol mé an pictiúr:

Focal agus emoji a dhéanann cur síos:
 ar an gcaoi ar mhothaigh mé nuair a chomhroinn Bronagh an pictiúr:

-----

ar an gcaoi ar mhothaigh mé nuair a chomhroinn mé an pictiúr:

-----

ar an gcaoi a mothaím anois faoin méid a tharla:

Bileog Oibre 2.1 (b):

Cén fáth ar chomhroinn siad na pictiúir?

Lig ort féin gur tusa Bronagh nó Seán.
Líon isteach an comhad fíricí.
Cabhróidh sé sin leat a thuiscint cén fáth ar chomhroinn siad na pictiúir.

Aim: Bronagh Seán

Aois: 15

Sheol mé na pictiúir:

- Chun aird a tharraingt orm féin
- Mar gheall go raibh daoine eile ag seoladh pictiúr
- De thaisme
- Mar gheall go raibh mé ag iarraidh iad a sheoladh
- Mar gheall gur iarraidh orm iad a sheoladh

Cuir ciorcal ar an emoji a dhéanann cur síos:

Ar an gcaoi ar mhothaigh mé sular sheol mé na pictiúir:

Ar an gcaoi ar mhothaigh mé nuair a sheol mé na pictiúir:

Ar an gcaoi a mothaím anois faoin méid a tharla:

GNÍOMHAÍOCHT 2:

Ag déileáil le rudaí ina dhiaidh sin

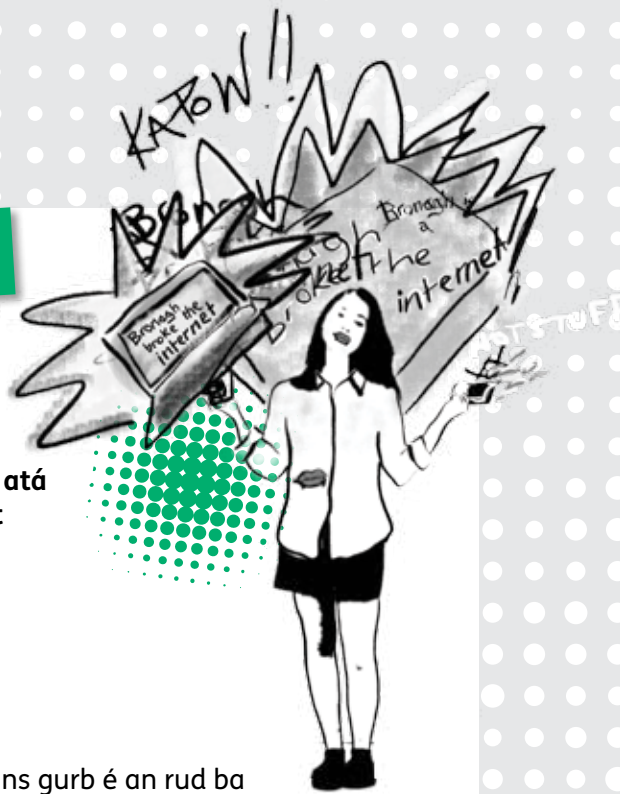
1. Iarr ar na scoláirí a machnamh a dhéanamh ar *For Your Eyes Only* (www.webwise.ie/lockers) trí iontráil a chur ina ndialann (ach úsáid a bhaint as **Bileog Oibre 2.2 (a)** nó **(b)**) ó pheirspictíocht Bronagh.
2. Tar éis an ghníomhaíocht a chur i gcrích, léifidh na scoláirí na hiontrálacha dialainne dá chéile agus pléifidh siad na saincheisteanna a ardaíodh.
3. Pléifidh scoláirí go sonrach cad a d'fhéadfaí a dhéanamh chun cabhrú le híospartaigh déileáil le cásanna de chomhroinnt neamhthoilteanach ábhair dhlúthphearsanta. Bí cinnte go gcuirfidh tú na scoláirí i dtreo na seirbhísí tacaíochta atá ar fáil sa scoil agus i dtreo na n-eagraíochtaí a thugann cabhair atá liostaithe in Aguisín 2.

Bileog Oibre 2.2 (a):

A dhialann dhil,

Scríobh iontráil dialainne ó pheirspictíocht Bronagh. San iontráil dialainne, labhair faoin gcaoi ar mhothaigh tú agus tú ag dul isteach ar scoil tar éis an grianghraf a bheith comhroinnte. San iontráil dialainne, smaoinigh ar aon eagla atá ort faoi cad a tharlóidh anois agus conas atá sé i gceist agat aghaidh a thabhairt ar an eagla sin. Ar deireadh, smaoinigh ar a bhféadfaí a dhéanamh chun an saol a dhéanamh níos éasca do dhaoine a ndéantar ábhar dlúthphearsanta leo a chomhroinnt go neamhthoilteanach.

A dhialann dhil,

Rinne mé é! Thug mé aghaidh ar gach duine ar scoil inniu. Seans gurb é an rud ba dheacra a bhí orm a dhéanamh riamh... m'aghaidh a thabhairt ar na daoine sin go léir, agus fios agam go bhfaca siad ar an gcaoi sin mé.

Níl a fhios agam i ndáiríre an mbeidh an lá amárach aon phioc níos fearr. Tá imní orm go...

Chun teacht slán as an uafás seo ar fad táim chun:

Faraor nach bhféadfadh rudaí a bheith difriúil i mo chás féin agus i gcás na n-íospartach go léir.

Go mbeidh an lá amárach níos éasca!

Bronagh

A dhialann dhil,

Lig ort féin gur tusa Bronagh. Scríobh iontráil dialainne. San iontráil dialainne, déan cur síos ar an méid a tharla nuair a chuaigh tú ar scoil tar éis an grianghraf a bheith comhroinnte.

A dhialann dhil,

Bhí an lá inniu ar an lá ba mheasa riamh ar scoil. Bhí an grianghraf feicthe ag gach duine.

Mhottaigh mé

Nuair a chonaic mé Seán

Chabhraigh sé liom nuair:

Tá súil agam go mbeidh rudaí níos éasca amárach!

Bronagh

Ceacht 3:

Milleán ar an íospartach

Ceacht 3: Milleán ar an íospartach

Croí-choincheap:

Tugann an ceacht seo deis do na scoláirí iniúchadh a dhéanamh ar chás ina gcuirtear an milleán ar an íospartach, rud a tharlaíonn go minic i gcásanna ina ndéantar ábhar dlúthphearsanta a chomhroinnt go neamhthoilteanach.

Toradh:

Beidh na scoláirí in ann freagairt ar bhealach báúil, éifeachtach gan an milleán a chur ar an íospartach dá bheith ina bhfinné nó do bheith rannpháirteach i gcásanna de chomhroinnt neamhthoilteanach.

Naisc churaclaim:

Gearrchúrsa OSPS na Sraithe Sóisearaí:
Snáithe 3: Dul i bpáirt le chéile: Tionchar na meán ar chaidreamh agus ar ghnéasacht
OSPS na Sraithe Sóisearaí: Modúil: Caidreamh agus gnéasacht; Cairdeas; Tionchair agus cinntí

Acmhainní a theastaíonn:

Beochan físe *For Your Eyes Only* (ar fáil le breathnú air agus le híoslódáil ag www.webwise.ie/lockers), sliocht as *Asking For It*, bileog oibre 3.1

Modheolaíochtaí:

Anailís ar fhíseán, léamhthuiscint, plé ranga

An ceacht seo a oiriúnú do scoláirí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu

- Smaoinigh ar na pictiúir a úsáid san acmhainn seo chun míniú a thabhairt ar an gcoincheap ina gcuirtear an milleán ar an íospartach. D'fhéadfadh gá a bheith leis sin má tá cumas an scoláire chun faisnéis a phróiseáil, noda sóisialta a thabhairt faoi

deara nó naisc theibí a dhéanamh laghdaithe ar bhealach éigin.

- Gníomhaíocht 2: Sliocht rognach is ea *Asking For It*. Is é thart ar 16 bliana d'aois aois léitheoireachta an tsleachta. Mar sin de, tá sé níos oiriúnaí le húsáid le scoláirí níos sine nó le scoláirí a bhfuil cumas ard acu.

Nóta don mhúinteoir:

Moltar na **treoirínte dea-chleachtais** a léamh sula dtugtar faoin gceacht. Sula dtugtar faoi aon cheann de na gníomhaíochtaí atá san acmhainn seo, tá sé tábhachtach go bhfuil bunrialacha soiléire leagtha síos agat leis an rang agus go gcreideann na scoláirí gur timpeallacht oscailte chineálta é an rang OSPS. Tóg d'am ag tabhairt cuntais ar na tacaíochtaí atá ar fáil do scoláirí (laistigh agus lasmuigh den rang), i gcás ina bhfuil aon cheann de na saincheisteanna a pléadh sa rang ag cur isteach orthu agus go gcaithfidh siad labhairt le duine éigin. Abair leo agus déan pointe de má thugann aon duine le fios go bhfuil gníomh gnéasach faoi aois ag tarlú, go mbeidh sé de dhualgas ort tuairisc maidir leis sin a thabhairt don Teagmhálaí Ainmnithe. Is fearr gan cásanna a tharla i ndáiríre, a bhfuil cur amach ag na scoláirí orthu, a phlé. Ina ionad sin b'fhéarr an plé a dhíriú ar na cásanna a chuirtear i láthair sna ceachtanna.

GNÍOMHAÍOCHT 1: Milleán ar an íospartach

1. Féach arís ar *For Your Eyes Only* (www.webwise.ie/lockers). In *For Your Eyes Only*, chosain Seán é féin á rá nár cheart do Bronagh na téacsanna gnéastéacsála a sheoladh ar an gcéad dul síos. Sin sampla de chás ina bhfuil an milleán á chur ar an íospartach.
2. Síos tríd an stair ar fad agus i sochaí na linne seo, tá neart samplaí de chásanna nuair a chuirtear an milleán ar fad ar an íospartach as an sárú a rinneadh air/uirthi féin. Ar chuala tú riamh an frása “ó, nach é a bhí sé/sí ag iarraidh”? Is minic go gcuirtear milleán ar an íospartach in iúl i bhfrása den sórt sin. Uaireanta cuirtear an milleán ar íospartaigh éignithe as an éigniú mar gheall ar a rogha éadaí nó mar gheall nár throid siad ar ais. Mothaíonn daoine nár cheart do dhuine a bhuailtear nó a robáiltear agus é/í ag siúl abhaile istoíche a bheith ag siúl trí áit chontúirteach leo féin ar aon nós. Nuair a ghoidtear airgead as taisceadán ar scoil, uaireanta cuirtear an milleán ar an íospartach as a bheith míchúramach agus an taisceadán a fhágáil oscailte gan ghlas ar an gcéad dul síos. Is féidir an milleán a chur ar fhear a fhaigheann buille óna chéile comhraic ar an bpáirc peile as a bheith ag spochadh as nó ag tabhairt íde béil ar an gcéad dul síos.
3. Cuir plé ranga ar bun ar na ceisteanna seo a leanas:
  - A. An féidir leat samplaí eile a thabhairt de chásanna ina gcuirtear an milleán ar an íospartach?**
  - B. An féidir leat samplaí eile a thabhairt de chásanna ina gcuirtear an milleán ar an íospartach?**
  - C. Cén fáth a gceapann tú go raibh claonadh ag Seán agus ag na scoláirí eile an milleán a chur ar Bronagh as an méid a tharla?**

Freagra samplach: Bhí claonadh ag Seán an milleán a chur ar Bronagh as an méid a tharla chun an milleán a choinneáil uaidh féin agus é féin a chosaint. Ar cheann de na cúiseanna a d'fhéadfadh a bheith ag na scoláirí eile an milleán a chur ar Bronagh ná chun iad féin a fhágáil amach as an méid a tharla. Leis sin

b'fhéidir go mothódh na scoláirí eile nach dtarlódh a leithéid de rud dóibh féin, rud nach bhfuil fíor ar ndóigh. Cúis eile a chuireann daoine an milleán ar íospartach ná go mbíonn eagla orthu roimh athrú agus nach mbíonn siad ag iarraidh aird a tharraingt ar an gcoir atá tarlaíthe.

C. An dóigh leat go raibh na teachtaireachtaí a scríobhadh ar na taisceadáin ceart nó cóir?

Freagra samplach: Bhí na teachtaireachtaí a scríobhadh ar na taisceadáin thar a bheith mailíseach. Níor cheart riamh a bheith ag glaoch leasainmneacha ar aon duine mar a rinneadh le Bronagh agus is cineál bulaíochta é ar cheart tuairisc a thabhairt air do lucht bainistíochta na scoile láithreach. B'fhéidir go ndéarfadh roinnt daoine gur cheart do Bronagh a bheith freagrach go pearsanta í féin as an méid a tharla, ag glacadh leis gurb ise a ghlac an grianghraf an chéad lá riamh. Mar sin féin, níor thug Bronagh a toiliú riamh chun an grianghraf a chomhroinnt agus ní shamhlódh sí go deo go gcomhroinnfí an grianghraf mar a rinneadh.

4. Iarr ar na scoláirí a shamhlú gur cara le Bronagh iad. Iarr ar na scoláirí **Bileog Oibre 3.1** a úsáid chun nóta a scríobh chuig Bronagh, ag léiriú a gcuid tacaíochta agus ag tabhairt comhairle di faoi cá rachaidh sí i gcomhair cúnaimh. B'fhéidir gurbh fhiú an liosta de na heagraíochtaí cabhrach atá in Aguisín 2 a dháileadh.

Bileog Oibre 3.1:

A Bronagh dhil,

Cara le Bronagh thú agus tá uafás ort faoin mí-úsáid atá fulaingthe aici. Socraíonn tú nóta a chur ina taisceadán in iarracht meangadh gáire a chur uirthi agus tacú léi. Sa teachtaireacht, ba cheart duit comhairle a thabhairt di faoi cé a bheadh in ann cabhrú léi. Tarraing pictiúr má cheapann tú go mbeadh sé sin níos éifeachtaí.

NÓTA Ó...

GNÍOMHAÍOCHT 2:

(gníomhaíocht roghnach, oiriúnach dá húsáid le scoláirí na sraithe sinsearaí):

Asking For It

1. Iarr ar na scoláirí an **sliocht as leabhar Louise O'Neill Asking For It**, a léamh. Nuair a éigníonn cúpla duine as an bhfoireann peile áitiúil cailín óg 18 mbliana d'aois, tugann a pobal féin a gcúl di. Comhroinntear pictiúir de na buachaillí ag éigniú Emma, an t-íospartach, ar fud na meán sóisialta agus fós féin ceapann an pobal nach raibh aon neart ag lucht na peile ar a n-iompar toisc go raibh Emma ar meisce, agus go raibh éadaí gríosaitheacha á gcaitheamh aici, agus go raibh sí “á chuardach”. Is tuairim atá sa sliocht seo as an leabhar atá le feiceáil sa nuachtán áitiúil.
2. Tar éis an sliocht a léamh, iarr ar scoláirí smaoineamh ar Emma agus conas a mhothaíonn sise tar éis an milleán a bheith curtha uirthi agus tar éis na hailt nuachtáin a bheith léite aici. Is í Emma a d'fhulaing an t-éigniú. Pléigh an tsaincheist sin ach úsáid a bhaint as na ceisteanna seo a leanas chun an plé a stiúradh.

C. Meas tú cén chaoi a mothódh Emma tar éis di an t-alt seo a léamh?

C. Cén fáth a gceapann tú go gcuireann daoine milleán ar na híospartaigh as an gcoir a rinneadh ina gcoinne?

Freagra samplach: Cúis amháin a chuireann daoine an milleán ar íospartach/marthanóir ná chun iad féin a scaradh amach ó rud gránna atá tarlaithe. Mothaíonn daoine dá réir sin nach bhféadfadh rud mar sin tarlú dóibh féin. Ar ndóigh níl an ceart acu in aon chor. Cúis eile a chuireann daoine an milleán ar íospartach ná go mbíonn eagla orthu roimh athrú, go mbíonn náire orthu agus nach mbíonn siad ag iarraidh aird a tharraingt ar an gcoir atá tarlaithe.

C. Mínigh conas atá an sliocht ina shampla de chás ina bhfuil an milleán á chur ar an íospartach.

Freagra samplach: Tá údar an phíosca seo cúramach agus í ag roghnú na sonraí a chuireann sí isteach sa phíosca. Tarraingíonn sé aird ar an bhfolláine mhothúchánach íseal atá ag máthair a fuair leanbh léi bás chun an léitheoir a spreagadh comhbhá a bheith aige leis an té a bhfuil na líomhaintí déanta ina choinne. Ní thugann sí tuairisc ar bith faoin gcaoi ar chuir an choir isteach ar Emma, an t-íospartach, ná ar a teaghlach, áfach. Ina ionad sin, úsáideann an t-iriseoir abairt hipearbóileach deiridh chun an milleán as an gcoir a chur go daingean ar an íospartach agus, dá réir sin, cuireann sí dallamullóg ar na léitheoirí ionas go mbeidh siad ar aon intinn léi.

3. Iarr ar na scoláirí tuairisc nuachta don teilifís a ullmhú ar chás Ballinacoom. Tá an cás le héisteacht sa chúirt go luath. Sa tuairisc, ní mór do na scoláirí gan milleán a chur ar an íospartach agus níor cheart dóibh teanga a úsáid a d'fhéadfadh dochar a dhéanamh don chás ach oiread.

SLIOCHT

GNÍOMHAÍOCHT 2:

Sliocht as Asking For It le Louise O'Neill

cead

PIC???

Nuair a éigníonn cúpla duine as an bhfoireann peile áitiúil cailín óg 18 mbliana d'aois, tugann a pobal féin a gcúl di. Comhroinntear pictiúir de na buachaillí ag éigniú Emma, an t-íospartach, ar fud na meán sóisialta agus fós féin ceapann an pobal nach raibh aon neart ag lucht na peile ar a n-iompar toisc go raibh Emma ar meisce, agus go raibh éadaí gríosaitheacha á gcaitheamh aici, agus go raibh sí “á chuardach”. Is tuairim atá sa sliocht seo as an leabhar atá le feiceáil sa nuachtán áitiúil. Tar éis an sliocht a léamh, déan machnamh ar na ceisteanna a leanann é.

Tugaim sracfhéachaint ar an bpáipéar (grianghraf de Bernadette agus Sheila ag ócáid charthanachta – cá raibh Mama?), braon ola olóige ag cur dath trédhearcach ar an bpáipéar i lár an leathanaigh, agus stop mé nuair a d'aimsigh mé an méid a raibh mé ag cuardach ina leith. ‘Mar is eol do chuid mhaith de mo chuid léitheoirí dílse’, a scríobhann Veronica Horan, ‘táim ag scríobh faoi dhíghrádú chóras luachanna eiticiúla na hÉireann le tamall maith anois. Bhí óige na linne seo millte ag a gcuid tuismitheoirí ag ceannach gach ruda dóibh i rith bhlianta an Tíogair Cheiltigh, agus níl spiorad pobail ná dualgas poiblí ar bith le brath iontu. Tá sé sin le feiceáil níos soiléire inár mná óga ná in aon dream eile. Feicfidh tú iad amuigh oíche Shathairn, iad ag titim thar a chéile ina mbróga sála arda, sciortáí chomh gearr orthu gur féidir a gcuid brístíní a fheiceáil. Sin má thograíonn siad fo-éadaí a chaitheamh in aon chor. Féadfaidh tú a bheith ag seafóid leat ag caint ar chearta comhionannais, ach is é fírinne an scéil ná go gcaithfidh mná a bheith freagrach dóibh féin agus dá sábháilteacht féin. Mura sásóidh dada eile iad ach éadaí den sórt sin a chaitheamh, má tá siad meáite ar a bheith chomh mór ar meisce is gurb ar éigean atá siad in ann seasamh suas, ansin caithfidh siad cur suas leis na hiarmhairtí a bheidh ag na rudaí sin orthu. Ba cheart do “Chailín Ballinatoon” mar a thugtar uirthi cúpla ceist a chur uirthi féin. Ar chuir aon duine iallach uirthi an oiread sin a ól? Ar chuir aon duine iallach uirthi drugaí mídhleathacha a thógáil, mar atá ráite a rinne sí? Níor chuir. Ach fós féin tá sí ag iarraidh orainne an milleán a chur ar cheathrar fear óg. Tá na hógánaigh seo fós ag maíomh go bhfuil siad féin neamhchiontach. Agus creidim iad. Ní fhaca mé a leithéid de rud riamh. Bhí mé ag breathnú agus a saol iompaithe bunoscionn orthu, chonaic mé an drochbhail atá an cúiseamh uafásach seo ag cur ar a dteaghlach. Tá sé ráite go bhfuil máthair duine de na fir, atá lag cheana féin tar éis di mac léi a chailleadh blianta fada ó shin, ag fulaingt ó chliseadh néarógach. Ar smaoinigh Cailín Ballinatoon ar an mbean bhocht sin agus ar a folláine mhothúchánach? Ní dóigh liom gur smaoinigh. Is beag seans go gcuireann sé isteach uirthi go bhfuil ár bpobal tarraingthe óna chéile mar gheall ar an méid atá déanta aici.’

C. Meas tú cén chaoi a mothódh Emma tar éis di an t-alt seo a léamh?

C. Cén fáth a gceapann tú go gcuireann daoine milleán ar na híospartaigh as an gcoir a rinneadh ina gcoinne?

C. Mínigh conas atá an sliocht ina shampla de chás ina bhfuil an milleán á chur ar an íospartach.

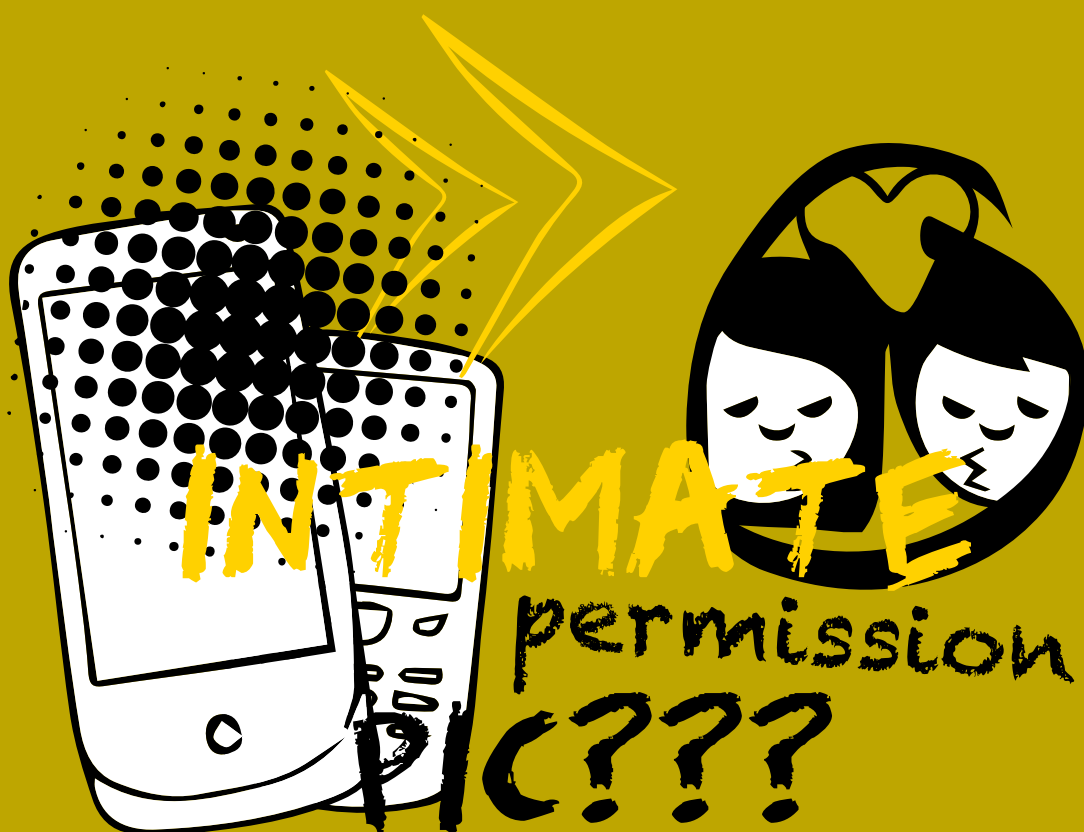
Aistriúchán ar shliocht as *Asking For It* le Louise O'Neill. Cóipcheart © Louise O'Neill, 2015. Arna atáirgeadh le cead ó Louise O'Neill f/ch Georgina Capel Associates Ltd., 29 Wardour Street, Londain, W1D 6PS.

Ceacht 4:

Brú piarghrúpa agus comhroinnt neamhthoilteanach

Ceacht 4: Brú piarghrúpa agus comhroinnt neamhthoilteanach

Croí-choincheap:

Tarlaíonn comhroinnt neamhthoilteanach agus cuirtear an milleán ar an íospartach ina dhiaidh sin de bharr roinnt steiréitíopaí inscne, thionchar na meán agus brú piarghrúpa. Tugann an ceacht seo deis do na scoláirí anailís a dhéanamh ar thionchar piaraí i gcásanna ina dtarlaíonn comhroinnt neamhthoilteanach.

Toradh:

Beidh díospóireacht déanta ag na scoláirí ar conas a chuireann brú piarghrúpa le chomh coitianta is atá comhroinnt neamhthoilteanach ábhar dlúthphearsanta agus le cultúr ina gcuirtear an milleán ar an íospartach.

Naisc churaclaim:

Gearrchúrsa OSPS na Sraithe Sóisearaí:

Snáithe 3: Dul i bpáirt le chéile: An speictream caidrimh

OSPS na Sraithe Sóisearaí: Modúil: Caidreamh agus gnéasacht; Tionchair agus cinní

Acmhainní a theastaíonn:

Beochan fise *Just For Fun* (ar fáil le breathnú air agus le híoslódáil ag www.webwise.ie/lockers), Bíleog Oibre 4.1

Modheolaíochtaí:

Anailís ar fhíseán, díospóireacht

An ceacht seo a oiriúnú do scoláirí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu

- D'fhéadfadh deacracht a bheith ag roinnt scoláirí faoi mhíchumas foghlama ginearálta an bheochan a thuiscint mar gheall ar a theibí atá an bheochan. Chun cur ar chumas na scoláirí an bheochan a thuiscint, tabhair réamhrá maidir leis an mbeochan, ag míniú an choincheapa agus an ábhair atá á phlé.

- D'fhéadfadh ceachtanna faoi leith a bheith ag teastáil chun an coincheap maidir le brú piarghrúpa a mhíniú do scoláirí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu, ag brath ar na riachtanais atá acu.
- D'fhéadfadh scafalra suntasach a bheith de dhíth chun cur ar chumas scoláirí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu a bheith rannpháirteach sna díospóireachtaí i nGníomhaíocht 2.

Nóta don mhúinteoir:

Moltar na **treoirínte dea-chleachtais** a léamh sula dtugtar faoin gceacht. Sula dtugtar faoi aon cheann de na gníomhaíochtaí atá san acmhainn seo, tá sé tábhachtach go bhfuil bunrialacha soiléire leagtha síos agat leis an rang agus go gcreideann na scoláirí gur timpeallacht oscailte chineálta é an rang OSPS. Tóg d'am ag tabhairt cuntais ar na tacaíochtaí atá ar fáil do scoláirí (laistigh agus lasmuigh den rang), i gcás ina bhfuil aon cheann de na saincheisteanna a pléadh sa rang ag cur isteach orthu agus go gcaithfidh siad labhairt le duine éigin. Abair leo agus déan pointe de má thugann aon duine le fios go bhfuil gníomh gnéasach faoi aois ag tarlú, go mbeidh sé de dhualgas ort tuairisc maidir leis sin a thabhairt don Teagmhálaí Ainmnithe. Is fearr gan cásanna a tharla i ndáiríre, a bhfuil cur amach ag na scoláirí orthu, a phlé. Ina ionad sin b'fhéarr an plé a dhíriú ar na cásanna a chuirtear i láthair sna ceachtanna.

GNÍOMHAÍOCHT 1:

Nuair a théann an spraoi ó smacht – dul i ngleic le brú piarghrúpa

1. Míneigh do na scoláirí go ndíreoidh rang an lae inniu ar na brúnna a chuireann ar dhuine ábhar dlúthphearsanta a chomhroinnt gan chead.
2. Tar éis dóibh amharc ar *Just For Fun* (www.webwise.ie/lockers), úsáidfidh na scoláirí **Bileog Oibre 4.1** chun scrúdú a dhéanamh ar conas a bhí tionchar ag brú piarghrúpa ar an méid a rinne Seán. Cabróidh an bhileog oibre freisin leis na scoláirí na hiarmhairtí a d'fhéadfadh a bheith i gceist do Sheán a aithint.
3. I mbeirteanna, pléifidh scoláirí ansin a gcuid freagraí agus déanfaidh siad machnamh ar na himthosca éagsúla a chuireann ar dhuine ábhar dlúthphearsanta a chomhroinnt gan chead.

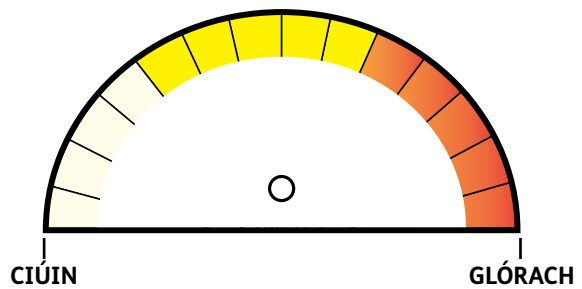

Bileog Oibre 4.1:

Nuair a théann an spraoi ó smacht – dul i ngleic le brú piarghrúpa

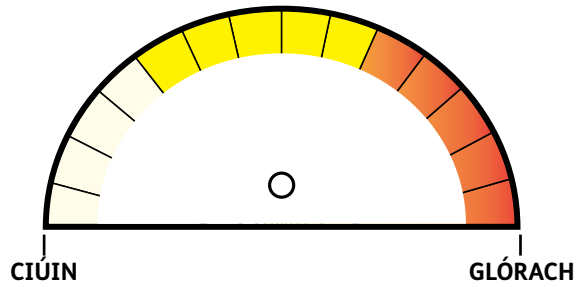
Agus tú ag amharc arís ar Just For Fun, líon isteach na méadair torainn thíos lena fháil amach cad a bhraith an lucht féachana ag trí príomhphointe.

a. Ag tús an tseó cluichí

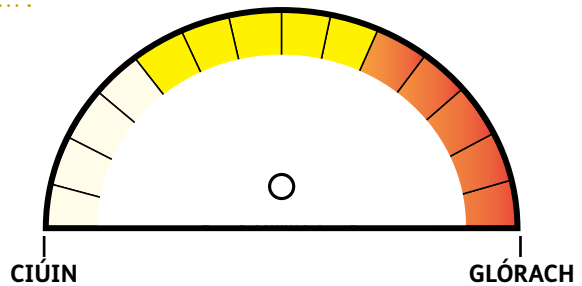
Cén tionchar a bhí ag an bhfreagra sin ar Sheán? _____

b. Nuair a ghlacann agus a sheolann Seán an chéad féinphic

Cén tionchar a bhí ag an bhfreagra sin ar Sheán? _____

c. Díreach sular chomhroinn Seán pictiúr Bronagh

Cén tionchar a bhí ag an bhfreagra sin ar Sheán? _____

(an bhileog oibre ar lean thall)

Bileog Oibre 4.1:

Nuair a théann an spraoi ó smacht – dul i ngleic le brú piarghrúpa

(ar lean)

1. Cén uair a chuaigh Seán thar fóir?

---

2. Céimníonn lucht féachana an stiúideo sa chúlra nuair is léir na hiarmhairtí atá ag an méid a rinne Seán. Cén teachtaireacht a thugann an meafar seo?

---

3. Cad a cheapann tú a tharlóidh mar gheall ar an méid a rinne Seán?

---

4. An bhfuil aon rud a d'fhéadfadh Seán a dhéanamh chun an scéal a leigheas?

GNÍOMHAÍOCHT 2:

Brú piarghrúpa chun ábhar dlúthphearsanta a sheoladh

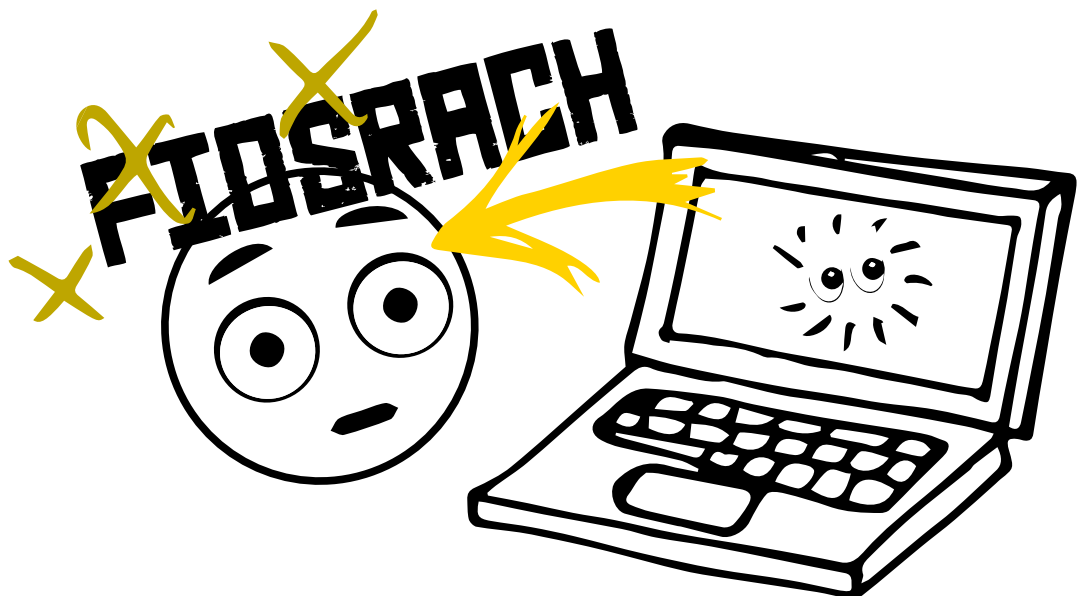
1. D'fhonn scrúdú breise a dhéanamh ar na dearcthaí agus ar na brúnna a chuireann ar dhuine ábhar dlúthphearsanta a chomhroinnt, treoraigh díospóireacht ranga ar na topaicí seo a leanas:

Dá dtaitneofa chomh mór sin leis an duine, ní chuirfeadh sé/sí iallach ort féinphic ina bhfuil tú nocht a sheoladh

Bíonn daoine óga faoi bhrú íomhánna dlúthphearsanta a sheoladh

Bíonn níos mó brú ar chailíní ná ar bhuachaillí a bheith i mbun gnéastéacsála

2. Déan cinnte go gcuirfidh tú béim ar an bpointe leis na scoláirí go bhfuil íomhánna agus grianghraif gháirsiúla de mhionaoisigh mídhleathach de réir an Achta um Gháinneáil ar Leanáil agus Pornagrafaíocht. Is cuma cá mhéad brú a chuirtear ar dhaoine óga, níor cheart na híomhánna sin a chruthú ná a dháileadh. Chomh maith leis sin, meabhraigh do na scoláirí nach mbíonn gach duine ag gnéastéacsáil agus ag malartú íomhánna gáirsiúla, cé go bhfuil an chuma sin ar an scéal uaireanta. Ní bhíonn ach fíorbheagán scoláirí ag gabháil don iompar sin.

Ceacht 5:

Tionchar na meán agus steiréitíopaí inscne

Ceacht 5: Tionchar na meán agus steiréitíopaí inscne

Croí-choincheap:

Tarlaíonn comhroinnt neamhthoilteanach agus cuirtear an milleán ar an íospartach ina dhiaidh sin de bharr roinnt steiréitíopaí inscne, thionchar na meán agus brú piarghrúpa. Tugann an ceacht seo deis do na scoláirí anailís a dhéanamh ar na tionchair, ar na brúnna agus ar na steiréitíopaí sin agus straitéisí a fhorbairt chun cultúr ómóis níos mó a chruthú i gcumarsáid ar líne.

Toradh:

Beidh anailís déanta ag na scoláirí ar conas is féidir leis na meáin agus steiréitíopaí inscne cur le chomh coitianta is atá gnéastéacsáil neamhthoilteanach agus le cultúr ina gcuirtear an milleán ar an íospartach. Forbróidh na scoláirí straitéisí chun dul i ngleic le brú piarghrúpa atá díobhálach.

Naisc churaclaim:

Gearrchúrsa OSPS na Sraithe Sóisearaí:

Snáithe 3: Dul i bpáirt le chéile: Tionchar na meán ar chaidreamh agus ar ghnéasacht

OSPS na Sraithe Sóisearaí: Modúil: Caidreamh agus ghnéasacht; Tionchair agus cinní

Acmhainní a theastaíonn:

Nuachtáin agus irisí, an bhileog chomhairle ar Leideanna chun seasamh i gcoinne an bhrú, Bileog Oibre 5.2, liosta de na heagraíochtaí a chabhróidh leat ó Aghuisín 2

Modheolaíochtaí:

Anailís ar fhíseán, díospóireacht, anailís ar na meáin

An ceacht seo a oiriúnú do scoláirí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu

- D'fhéadfadh ceachtanna faoi leith a bheith ag teastáil chun na coincheapa maidir le steiréitíopaí inscne agus tionchair na meán a mhíniú do scoláirí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu, ag brath ar na riachtanais atá acu.

Nóta don mhúinteoir:

Moltar na **treoirínte dea-chleachtas** a léamh sula dtugtar faoin gceacht. Sula dtugtar faoi aon cheann de na gníomhaíochtaí atá san acmhainn seo, tá sé tábhachtach go bhfuil bunrialacha soiléire leagtha síos agat leis an rang agus go gcreideann na scoláirí gur timpeallacht oscailte chineálta é an rang OSPS. Tóg d'am ag tabhairt cuntais ar na tacaíochtaí atá ar fáil do scoláirí (laistigh agus lasmuigh den rang), i gcás ina bhfuil aon cheann de na saincheisteanna a pléadh sa rang ag cur isteach orthu agus go gcaithfidh siad labhairt le duine éigin. Abair leo agus déan pointe de má thugann aon duine le fios go bhfuil gníomh gnéasach faoi aois ag tarlú, go mbeidh sé de dhualgas ort tuairisc maidir leis sin a thabhairt don Teagmhálaí Ainmnithe. Is fearr gan cásanna a tharla i ndáiríre, a bhfuil cur amach ag na scoláirí orthu, a phlé. Ina ionad sin b'fhéarr an plé a dhíriú ar na cásanna a chuirtear i láthair sna ceachtanna.

GNÍOMHAÍOCHT 1: Saincheisteanna inscne

1. Cuideoidh an ceacht seo leis na scoláirí straitéisí a fhorbairt chun na brúnna, na steiréitíopaí agus na tionchair a bhféadfadh comhroinnt neamhthoilteanach tarlú dá mbarr a aithint agus seasamh ina gcoinne.
2. Bhí an méid a rinne Seán sna beochaintí, rud a chonaiceamar i ranganna roimhe seo, meargánta agus díobhálach. Déanfaidh Seán a mhachnamh ar an gceist seo a leanas:

C. Ón méid a rinne Seán, an bhfuil sé éasca a fheiceáil cén dearcadh atá aige ar mhná?

Freagra samplach: Léiríonn an méid a rinne Seán nach bhfuil a dhóthain ómóis aige do Bronagh agus dá ceart chun príobháideachais. Sáraíonn sé an mhúinín a bhí aici ann trí na pictiúir a sheoladh ar aghaidh chuig a chairde. Úsáideann sé na pictiúir chun gaisce a dhéanamh os comhair a chairde. B'fhéidir nach raibh sé i gceist aige é a dhéanamh, ach taispeánann an méid a rinne Seán go bhféachann sé ar mhná mar dhuaiseanna le gaisce a dhéanamh astu.

3. Iarr ar na scoláirí scrúdú a dhéanamh ar roinnt irisí, nuachtán agus cineálacha eile meán lena fháil amach cén tionchar a d'fhéadfadh a bheith ag na meáin ar an mbealach a chaith Seán le Bronagh agus lena fháil amach an bhfuil dearcadh Sheáin ag daoine i gcoitinne nó nach bhfuil.

C. An bhfuil difríochtaí idir an bealach a chaitheann na meáin le colainn agus le gnéasacht ban, i gcomparáid le fir?

Freagra samplach: Is minice a thugann iriseoirí tuairimí faoi cholainn ban agus a thugann siad breithiúnas agus tuairisc ar bhean mór le rá sna meáin bunaithe ar a tréithe fisiceacha. I bhfoilseacháin áirithe tá go leor samplaí de chásanna ina n-úsáidtear áilleacht agus meallacht-ghnéis mná chun táirge a dhíol. Is

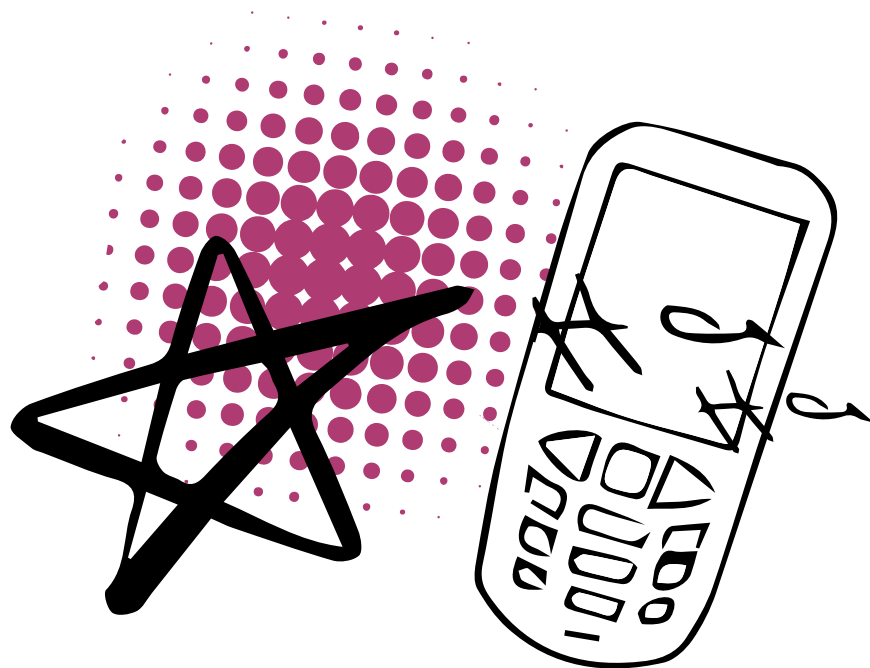
annamh a úsáidtear fir ar an mbealach sin. Mar gheall ar chomh mór is a cheanglaítear cúrsaí gnéis le colainn mná, déantar gnáthrud den chleachtas mná a fheiceáil mar ábhair ghnéis. D'fhéadfadh tionchar a bheith ag an dearcadh sin ar an gcaoi a gcaitheann fir leis na mná ina saol.

C. Cad a d'fhéadfaí a dhéanamh chun daoine óga a spreagadh caitheamh le chéile ar bhealach níos ómósáí?

Freagra samplach: Tá sé tábhachtach go mbeadh oideachas ar dhaoine óga maidir le caitheamh le chéile le hómós, ar líne agus as líne. Anseo, tá sé áisiúil cabhrú le daoine óga a bheith báúil le daoine eile agus breathnú ar chásanna ó pheirspictíochtaí éagsúla. Tá sé tábhachtach freisin go gcuirfí daoine óga ar an eolas faoi na brúnna agus na steiréitíopaí a bhféadfadh tionchar a bheith acu ar an méid a dhéanann siad agus go dtugtar comhairle dóibh maidir leis an gceann is fearr a fháil ar na brúnna sin. Chomh fada is a bhaineann sé le pictiúir ina bhfuil siad nocht a sheoladh, tá sé tábhachtach go smaoiníodh daoine óga i ndáiríre ar na hiarmhairtí a d'fhéadfadh a bheith ag seoladh na dteachtaireachtaí. Ba cheart dóibh fanacht go dtí go mbeidh siad in aois agus i gcaidreamh grámhar muiníneach sula seolann siad pictiúir díobh féin agus iad nocht.

GNÍOMHAÍOCHT 2: Seasamh i gcoinne an bhrú

1. Tabhair bileog amach do gach scoláire ina bhfuil **Leideanna chun seasamh i gcoinne an bhrú** agus spreag iad na leideanna a léamh (arís, tá leaganacha difreáilte den bhileog chomhairle faoi iamh).
2. Iarr ar gach scoláire **Bileog Oibre 5.2** a líonadh isteach. Iarrtar ar scoláirí sa bhileog oibre seo téacs a chumadh ina léiríonn siad cumas a bheith treallúsach agus a bheith in ann seasamh i gcoinne brú piarghrúpa.
3. Iarr ar na scoláirí smaointe a mhalartú maidir le freagra a thabhairt ar an téacs.

Bileog Oibre 5.2:

Seasamh i gcoinne an bhrú

Tá brú á chur ar Seán pictiúir dhlúthphearsanta de Bronagh, a chailín, a sheoladh chuig a chairde. Scríobh an téacs a sheolann Seán mar fhreagra ar an teachtaireacht ghrúpa sin. Sa teachtaireacht, caithfidh Seán seasamh i gcoinne an bhrú piarghrúpa agus a rá nach mbeidh sé ag seoladh na n-íomhánna príobháideacha. B'fhéidir go mbainfeá leas as an mbileog chomhairle ar Leideanna chun seasamh i gcoinne an bhrú.

← COMHRÁ GRÚPA: Na Buachaillí Báire 🤪

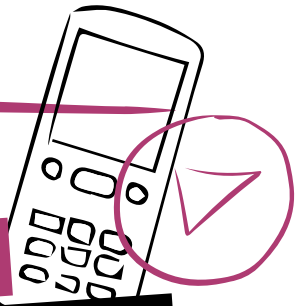
Ní chreidim Seán. Ar ndóigh ní sheolfadh aon chailín pictiúir di féin agus í nocht chuige siúd go brách?! 😞😞 Ní bhreathnaíonn sé ach thart ar 10 mbliana d'aois. Taispeáin na pictiúir, a Sheáin, nó ní chreidfimid thú!!!

Leideanna chun seasamh i gcoinne an bhrú (a)

Féach ar na leideanna seo a chuideoidh

leat seasamh i gcoinne brú piarghrúpa

NÁ DÉAN AN SCÉAL NÍOS MEASA:

Ná cuir aon rud i leith an duine eile agus ná cuir an milleán air nó uirthi, léirigh do thuairimí agus an rud is mian leat a dhéanamh. Éist lena bhfuil le rá acu agus tabhair aitheantas dá dtuairim. “Cloisim a bhfuil á rá agat, ach fós nílím chun...”

BÍ AG SÚIL GO NGLACFAIDH AN DUINE LENA BHFUIL Á RÁ AGAT:

Má tá meas ag an duine seo ort, glacfaidh sé nó sí lena bhfuil á rá agat agus ní chuirfidh sé nó sí aon bhrú ort as seo amach.

COINNIGH SÚIL AR AN GCAINT TÉACS:

An bulaíocht í nó an nathaíocht í? Gan comharthaíocht choirp agus gothaí gnúise a bheith ann, is minic a bhíonn sé deacair an difríocht idir bulaíocht agus nathaíocht a aithint. Déan cinnte go bhfuil a fhios agat go beacht cad atá á rá ag an duine eile sula dtugann tú freagra. B'fhéidir gurbh fhearr i gcásanna áirithe rudaí a shoiléiriú go pearsanta.

ABAIR RUD ÉIGIN DEARFACH AR DTÚS:

Tosaigh trí rud éigin dearfach a rá leis an duine eile, mar shampla:

“Cara liom atá ionat ach...”

“Táim ag iarraidh píosa spraoi a bheith agam ach...”

“Is maith liom thú, ach nílím ag iarraidh...”

NÍ GÁ DUIT CÚIS A THABHAIRT:

Ná lig dó/di tabhairt ort mínithe breise a thabhairt. Má iarrann an duine cúis, tabhair ráiteas gearr soiléir arís, rud éigin mar: “Dúirt mé cheana féin nach bhfuilim ag iarraidh agus nach bhfuilim chun m'intinn a athrú.”

ÚSÁID RÁITIS GHEARRA SHOILÉIRE:

“Níl aon fhonn orm...” “Ní dóigh liom go bhfuil sé ceart nó cóir...” “Nílím chun...”

SIÚIL LEAT NÓ CUIR BAC AR AN SEOLTÓIR TEACHTAIREACHTA:

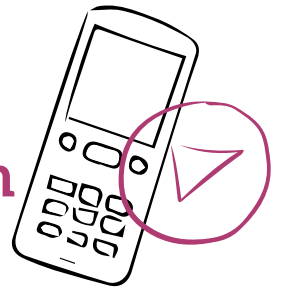
Cuireann

síortheachtaireachtaí go leor brú ort rud éigin a dhéanamh nach bhfuil fonn ort a dhéanamh. I gcásanna millteanacha, nuair nach bhfuiltear ag éisteacht leat agus go bhfuil do shábháilteacht i mbaol, b'fhéidir gur cheart duit siúl uaidh nó uathí nó bac a chur ar an duine atá ag cur brú ort.

Forbraíodh an bhileog leideanna sin ó acmhainn den chineál céanna a úsáideadh sa chlár B4UDecide, le caoinchead ó Chlár um Shláinte Ghnéis agus um Thoirchis Ghéarchéime Fheidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte.

Leideanna chun seasamh i gcoinne an bhrú (b)

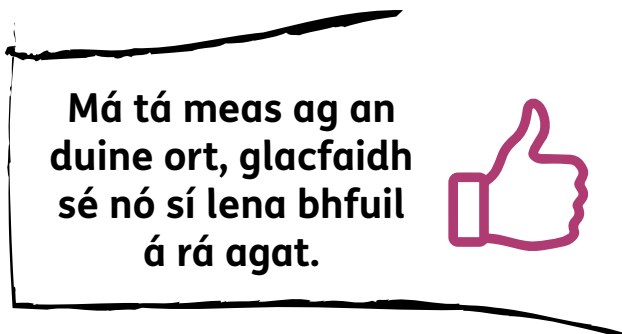
Féach ar na leideanna seo a chuideoidh leat seasamh i gcoinne brú piarghrúpa

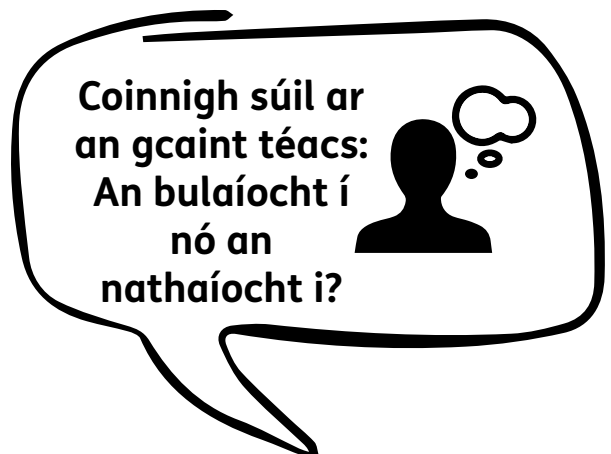
Úsáid ráitis ghearra shoiléire.

Ná cuir an milleán ar an duine eile. D'fhéadfadh sé an scéal a dhéanamh níos measa.

Má tá meas ag an duine ort, glacfaidh sé nó sí lena bhfuil á rá agat.

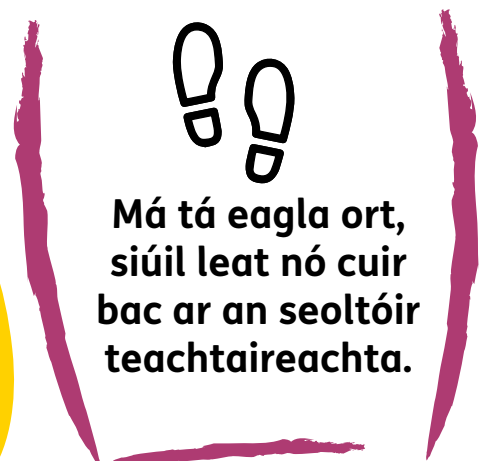
Coinnigh súil ar an gcaint téacs: An bulaíocht í nó an nathaíocht í?

Abair rud éigin dearfach ar dtús:

Ní gá duit cúis a thabhairt.

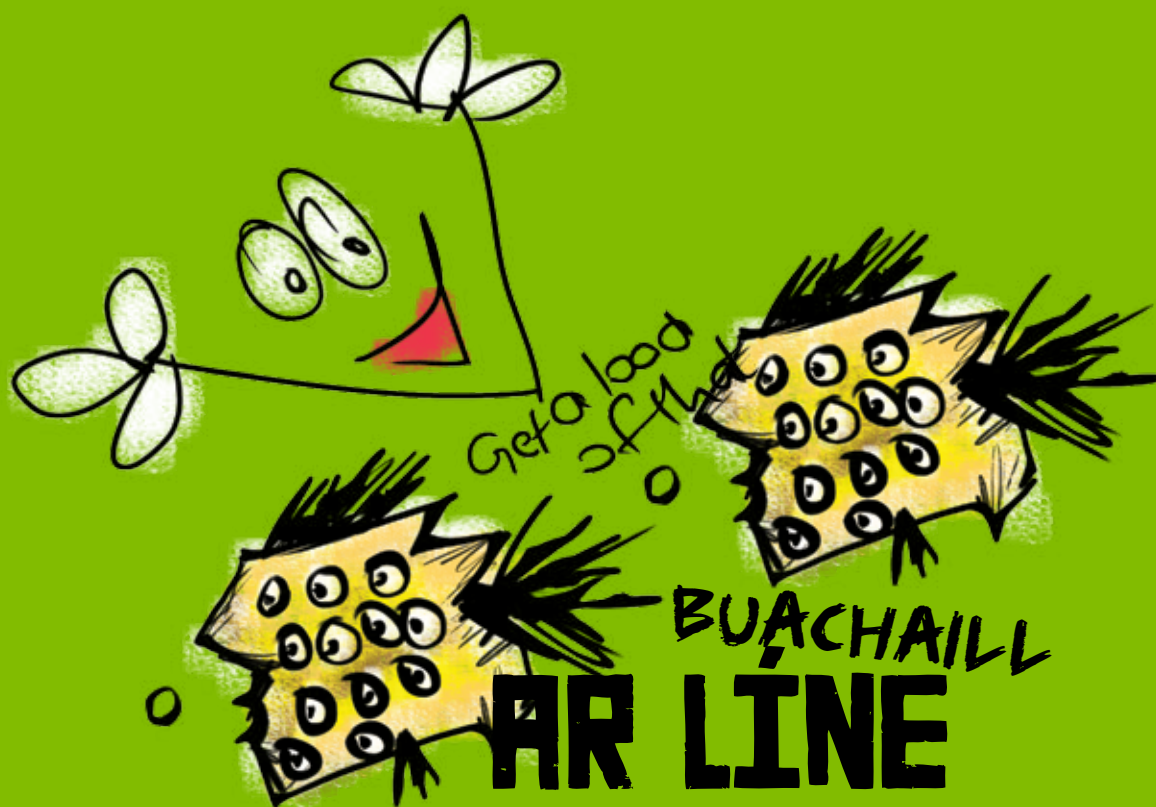
Má tá eagla ort, síuil leat nó cuir bac ar an seoltóir teachtaireachta.

Ceacht 6:

**Cúnamh a fháil nuair a
mhaireann d'ábhar digiteach
go brách is cosúil**

Ceacht 6: Cúnamh a fháil nuair a mhaireann d'ábhar digiteach go brách is cosúil

Croí-choincheap:

Trí iniúchadh a dhéanamh ar chomh buan atá ábhar digiteach, cabhrófar le scoláirí a bheith níos freagraí nuair atá siad ag gnéastéacsáil agus ag comhroinnt grianghraf.

Toradh:

Cruthóidh na scoláirí feachtas feasachta chun tacú le daoine atá thíos le comhroinnt neamhthoilteanach ábhar dlúthphearsanta. Beidh na scoláirí in ann tuairisc a thabhairt ar chásanna inar tharla comhroinnt neamhthoilteanach agus céimeanna a ghlacadh chun cosc a chur ar an ábhar díobhálach scaipeadh níos faide agus teacht ar sheirbhísí tacaíochta.

Naisc churaclaim:

Gearrchúrsa OSPS na Sraithe Sóisearaí:
Snáithe 2 Aire a thabhairt dom féin agus do dhaoine eile: Frithbhulaíocht agus **Snáithe 3 Dul i bpáirt le chéile:** An speictream caidrimh
OSPS na Sraithe Sóisearaí: Modúil: Cairdeas; Oideachas caidrimh agus gnéasachta

Acmhainní a theastaíonn:

Rólghlacadh ar Bhileog Oibre 6.1, liosta de na heagraíochtaí a chabhróidh leat ó Aguisín 2

Modheolaíochtaí:

Rólghlacadh, obair ghrúpa

An ceacht seo a oiriúnú do scoláirí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu

- Beidh rannpháirtíocht mhaith i nGníomhaíocht 1 ag brath ar scileanna maithe litearthachta a bheith ag na scoláirí. Tá ról Dheidre, Paul agus Jack difreáilte ionas go mbeidh fáil ag léitheoirí níos laige orthu. D'fhéadfadh deacracht a bheith

ag scoláirí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu léamh os ard. Ná cuir brú ar scoláirí aonair léamh os ard.

- I gcás scoláirí a bhfuil riachtanais bhreise acu, d'fhéadfadh Gníomhaíocht 3 a bheith níos éasca ná Gníomhaíocht 1 agus Gníomhaíocht 2 agus d'fhéadfaidís an t-eolas a fuarthas sna ceachtanna roimhe seo a atreisiú. Úsáid Bileog Oibre 6.3 (b), an bhileog oibre dhifreáilte, le haghaidh scoláirí a bhfuil scileanna litearthachta níos laige acu.

Nóta don mhúinteoir:

Moltar na **treoirínte dea-chleachtais** a léamh sula dtugtar faoin gceacht. Sula dtugtar faoi aon cheann de na gníomhaíochtaí atá san acmhainn seo, tá sé tábhachtach go bhfuil bunrialacha soiléire leagtha síos agat leis an rang agus go gcreideann na scoláirí gur timpeallacht oscailte chineálta é an rang OSPS. Tóg d'am ag tabhairt cuntais ar na tacaíochtaí atá ar fáil do scoláirí (laistigh agus lasmuigh den rang), i gcás ina bhfuil aon cheann de na saincheistanna a pléadh sa rang ag cur isteach orthu agus go gcaithfidh siad labhairt le duine éigin. Abair leo agus déan pointe de má thugann aon duine le fios go bhfuil gníomh gnéasach faoi aois ag tarlú, go mbeidh sé de dhualgas ort tuairisc maidir leis sin a thabhairt don Teagmhálaí Ainmnithe. Is fearr gan cásanna a tharla i ndáiríre, a bhfuil cur amach ag na scoláirí orthu, a phlé. Ina ionad sin b'fhéarr an plé a dhíriú ar na cásanna a chuirtear i láthair sna ceachtanna.

GNÍOMHAÍOCHT 1: Seasmhacht ábhar digiteach

1. Tabhair carachtar difriúil d'aon scoláire dhéag sa rang. Ba cheart do gach scoláire an script atá ar **Bhileog Oibre 6.1** a léamh. Níl aon chumadóireacht le déanamh ag na scoláirí sa ghníomhaíocht seo.
2. Mínítear i ngach script conas a chonaic an carachtar na híomhánna gnéastéacsála sa deireadh. Léifidh scoláire i ndiaidh scoláire a gcuid scrípteanna agus de réir a chéile foghlaimeoidh an rang chomh buan atá ábhar digiteach agus cé chomh deacair atá sé smacht a fháil ar cé a fheiceann ábhar gnéastéacsála tar éis é a chomhroinnt go digiteach.

Nóta don mhúinteoir:

Ní mór duit a bheith an-chúramach nuair a bheidh tú ag sannadh ról le haghaidh na gníomhaíochta seo. D'fhéadfadh taithí dhíreach a bheith ag roinnt scoláirí ar eachtra den chineál céanna iad féin. B'fhéidir gurbh fhearr iarraidh ar dhaoine ar mian leo na scrípteanna a léamh déanamh amhlaidh, nuair is féidir.

Arís, ba cheart duit béim a chur ar an bhfíric go bhfuil sé mídhleathach íomhánna gnéastéacsála a bhaineann le mionaoisigh a chruthú, a chomhroinnt nó a shealbhú.

Seasmhacht ábhar digiteach

1. Deirdre (Íospartach)

Haigh! Is mise Deirdre agus táim 16 bliana d'aois. Is breá liom hip hap, a bheith ag dearadh cártaí agus Paul, mo bhuachaill iontach. Táimid le chéile le bliain anois. Bíonn an oiread spraoi againn le chéile. Bíonn go leor brú orm ar scoil agus ag cónaí le mo mhuintir. Tugann Paul cúnamh dom an lá a chur tharam! Cé go bhfuil cion mo chroí agam air, nílím réidh le caidreamh collaí a bheith agam leis. Tá a fhios agam go dtarlóidh sé lá éigin. Faoi láthair, seolaim grianghraif chuige ach níl cead ag aon duine eile iad a fheiceáil! Is maith leis iad agus nuair atá seisean sásta tá mise sásta.

2. Paul (Buachaill)

Bail ó Dhia ort, mise Paul agus táim 16 bliana d'aois. Ba mhaith liom scannáin a stiúradh lá éigin. Táim féin agus Deirdre ina gcónaí in aice lena chéile ach níor bhuailéamar le chéile go ndeachamar chuig an nGaeltacht. Bímid mór le chéile mar tá an bheirt againn réchúiseach agus cruthaitheach. Is cantalach an rud é a bheith i do dhéagóir uaireanta. Bíonn sé deacair do spás féin a fháil. Ar a laghad ar bith nuair a chuirimid teachtaireachtaí agus snapanna chuig a chéile tá a fhios agam nach bhfeicfidh na deirfiúracha fiosracha níos sine atá agam na pictiúir. Príobháideach atá siad!

3. Gavin (an cara is fearr atá ag Paul)

Dia duit, is mise Gav agus is mise an cara is fearr atá ag Paul... nó an cara ab fherr a bhí aige, gur bhuail sé le Deirdre. Chaithimis ár laethanta ag déanamh físeáin éachtaí le haghaidh YouTube, ag iarraidh go scaipfidís ar fud an idirlín ach níl aon am aige na laethanta seo. An lá cheana bhí mé ag féachaint ar roinnt de na píosaí scannáin a rinneamar, i bhfilteán comhroinnte ar líne, nuair a tháinig mé ar roinnt pictiúr gáirsiúil de Dheirdre. Ba chosúil go raibh sioncronú déanta ag Paul, an t-amadán, ionas go ndéantar cóip chúlta ca dá chuid grianghraif ar líne. Scaipfidh siad seo ar fud an idirlín nuair a phostálaim iad, nach é sin a bhí Paul ag iarraidh ar aon nós. B'fhéidir go dtiocfadh ciall aige sa deireadh thiar.

4. Ellie (col ceathrar níos óige le Deirdre)

Ó dhiabhail, tá siad seo lofa! Ní chreidim é seo. Is mise Ellie agus táim sa chéad bhliain. Tá cairde iontacha déanta agam sa deireadh, d'éirigh liom cúl a thabhairt do na hamadán a bhíodh in éineacht liom sa bhunscoil agus anois tá sé seo tarlaite. Tá pictiúir nocht de Dheirdre, col ceathrar liom, ar fud na scoile agus ar fud an idirlín. Nach dtuigeann sí go bhfuilimse ag iarraidh dul chun cinn a dhéanamh anseo? Níor mhiste liom ach táimid cosúil lena chéile agus is iomaí duine a cheapann gur deirfiúracha sinn. Anois ceapfaidh gach duine nach bhfuil ionam ach striapach agus go rachainn le duine ar bith. Cuireann sí déistin orm.

5. Iníon Uí Chionnaith (Múinteoir i scoil Dheirdre)

Ceann de na laethanta sin nach múintear dada duit faoi ag an gcoláiste! Is múinteoir Francise agus staire mé anseo i Scoil Naomh Muire ach is fearr liom cispheil ná aon rud eile. Tá ag teip orainn le blianta dul thar chéimeanna an ghrúpa in aon chomórtas agus ansin d'éirigh linn inniu! Bhuail cailíní na foirne mionúir an craobhchomórtas réigiúnach. Ní chreidim é! Ina dhiaidh, bhí na cailíní ag iarraidh grianghraif a ghlacadh leis an trófaí. Thóg mé ceann dá gcuid fóin chun pictiúir a ghlacadh. Nuair a phioc mé suas é le pictiúir a thógáil, tháinig na híomhánna is déanaí suas ar an scáileán. Ina measc bhí cúpla pictiúir nocht de chailín a aithním ón scoil. Tá sí i gceann de na ranganna móra. Caithfidh mé na pictiúir seo a thaispeáint don phríomhoide. Déarfainn go bhféadfadh sé seo a bheith an-tromchúiseach.

6. Mark (athair Dheirdre)

Chomh maith is nach raibh lá sách crua agam, tá an príomhoide tar éis iarraidh orm dul isteach chuig scoil Dheirdre. Ar theacht chun na hoibre dom ar maidin bhí nasc chuig suíomh idirlín seolta ag duine éigin anaithnid chugam. Ghlac mé leis gur turscar a bhí ann, agus scrios mé an teachtaireacht. Mar sin féin, chuir mo mhac is sine téacs chugam á rá go raibh grianghraif nocht de Dheirdre ar fud an tsuímh idirlín seo agus go gcaithfinn rud éigin a dhéanamh faoi. An samhlófa a leithéid de rud? Pictiúir de mo chailín beag ar shuíomh idirlín agus cead ag duine ar bith a bheith ag stánadh uirthi! Ar ndóigh tá sí trína chéile. Tá an mhaidin caite agam ag iarraidh na grianghraif a bhaint anuas, ag iarraidh rudaí a chur ina gceart mar a dhéanann tuismitheoirí i gcónaí, ach is cosúil go bhfuil úinéirí an tsuímh lonnaithe ar an taobh eile den domhan agus níl siad do mo fhreagairt. Fan go bhfaighidh mé greim ar an té a rinne é seo uirthi.

Bileog Oibre 6.1:

Seasmhacht ábhar digiteach

7. An Garda Fitzpatrick

Ar an drochuair, tá cásanna mar seo sách coitianta na laethanta seo. Chuir an príomhoide thuas i scoil Naomh Muire na grianghraif de Dheirdre faoi mo bhráid, nuair a chuala sí faoin eachtra ar dtús. Cé go ndearnamar ár ndícheall na pictiúir a bhaint anuas chomh tapa agus ab fhéidir, bhí an damáiste déanta ag an bpointe sin ar aon nós. Nuair a scaiptear na grianghraif, bíonn sé beagnach dodhéanta iad a bhaint go hiomlán. Tá comhad curtha le chéile againn ar an gcás ach is deacair a rá cad a tharlóidh anois. Tá muintir Dheirdre ag iarraidh pionós a chur ar Gavin faoin méid a rinne sé. Má ionchúisítear é, measaim go ndéanfar Paul a ionchúiseamh freisin, cé nach raibh sé i gceist ag Paul riamh Deirdre a ghortú.

8. Orla (comrádaí ranga ag an Ollscoil)

Nuair a bhuail mé le Deirdre an chéad lá riamh, bhí a fhios agam go bhfaca mé cheana í. Cheap mé go raibh mé á cheapadh sin mar gheall ar chomh cosúil lena chéile is atáimid. Tá an bheirt againn i mbun staidéir ar Léann na nDámh in UCD ach is breá leis an mbeirt againn na taibhealaíona. D'éiríomar an-mhór le chéile tar éis dúinn a bheith ag obair le chéile i gcumann ceoil an choláiste. Is duine spráúil í Deirdre agus tá sí an-dathúil. Caithfidh mé a rá gur cheap mé go raibh sé cineál aisteach chomh neirbhíseach is a bhíonn sí timpeall ar bhuachaillí, go speisialta nuair a bhímid amuigh oícheanta. Sa dara seimeastar a bhíomar nuair a chuireamar dó agus dó le chéile. Ar ndóigh, bhí na pictiúir go léir feicthe againn sa 6ú bliain nuair a bhí siad ar fud an idirlín. Níor labhair aon duine againn le Deirdre faoi. Ceann de na rudaí sin atá nach labhraítear fúthu riamh atá ann.

9. Stephanie (Earcaí)

Bímid an-ghnóthach i mí Eanáir. Déanann daoine rúin don Bhliain Nua chun poist a athrú. Idir an dá linn, tá go leor cuideachtaí ag cur tograí nua ar bun agus ag cuardach go leor daoine chun poist a líonadh. Bhí post iontach le líonadh againn le gairid sa tionscal caidrimh phoiblí (PR). Nuair a bhuaileamar le Deirdre, bhí cuma mhaith uirthi mar iarrthóir. Tá sí an-nuálach agus bhí sí ina bainisteoir cumarsáide le cumann mór ceoil. Bhíomar díreach ar tí an post a thairiscint di nuair a tháinig rud éigin chun solais. Mar chuid de na scrúduithe cúlra a dhéanaimid ar gach iarrthóir ionchais, d'aimsíomar roinnt pictiúir gháirsiúla di a bhí ar líne. Bhí duine ar bith in ann iad a aimsiú ach cuardach simplí a dhéanamh. Toisc go bhfuil bainistiú clú agus cáil ríthábhachtach don ghnó seo, bhí drogall mór orainn Deirdre a fhostú tar éis dúinn na pictiúir a fheiceáil.

10. Cathal (Fear céile Dheirdre)

Chas mé féin is Dee ar a chéile nuair a bhíomar 30. Tar éis dom 30 bliain a bhaint amach thuig mé go raibh sé thar am agam socrú síos. Chláraigh mé le seirbhís geandála ar líne agus chas mé le Dee. Bhí sí cúthail ar dtús shílfeá. Ní mórán a bhí le rá aici ina cuid téacsanna agus bhí mé ag ceapadh gur beag spéis a bhí aici ionam. Shocraigh mé bualadh léi, ar aon chaoi, agus, mar a deir siad, ní gá a thuilleadh a rá! Bhíomar ag siúl amach le chéile ar feadh thart ar bliain nuair a d'inis sí dom faoi na grianghraif agus an drochbhail a d'fhág siad uirthi le blianta. Ar ndóigh, b'fhéarr liom i bhfad nach mbeadh uirthi dul tríd an gcruachás sin ach ní athraíonn sé an chion atá agamsa uirthi. Nach iomaí duine a bhfuil pictiúir acu den saol atá caite ab fhearr leo a chur i bhfolach?

11. Jack (Garmhac Deirdre)

Dia duit, is mise Jack agus táim 12 bhliain d'aois. Sa rang staire, caithfidh gach duine i rang a sé tionscadal a dhéanamh ar an duine is sine a bhfuil aithne acu air. Táim ag déanamh mo thionscadail ar mo Mhamó Dee. Táim chun cúpla ceist a chur uirthi. D'úsáid mé an t-idirlíon chun féachaint ar roinnt de na feidhmchláir a bhíodh in úsáid ag Mamó Dee. Níl go leor de na feidhmchláir ann níos mó! Is iontach an rud a bheith ag breathnú ar na teachtaireachtaí a sheol Mamó Dee chuig a cairde nuair a bhí sí ar comhaois liomsa. Bhí roinnt pictiúir agus í nocht ann freisin. Scanraigh siad sin mé i dtosach! Ach tá siad i ndroch-chaoi, nílim cinnte fiú an pictiúir chearta iad. Is dóigh nach raibh mórán imní ar dhaoine faoina bpríobháideachas an uair sin.

GNÍOMHAÍOCHT 2:

Conas déileáil agus cúnamh a fháil

1. I ngrúpaí, déanfaidh na scoláirí anailís ar na scéalta a d'inis na carachtair éagsúla i nGníomhaíocht 1. Tabharfar scéal beirt charachtar do gach grúpa le scrúdú.
2. Déanfaidh na grúpaí difriúla iarracht ansin na ceistanna seo a leanas a fhreagairt:

C. Cad a d'fhéadfaí a dhéanamh ionas nach rachadh an cás ó smacht, mar a tharla?

Freagra samplach: I measc na réiteach: tuairisc a thabhairt faoin ábhar don tseirbhís atá ag óstáil an ábhair, iarraidh ar an gciontóir an t-ábhar a bhaint, éileamh um an gceart go ligfí i ndearmad a chur isteach, an méid a tharla a thuairisciú do scoil/na Gardaí, tacaíocht a lorg ón teaghlach/ cairde/múinteoirí/Líne Chabhrach na Leanaí.

C. Cad a d'fhéadfaí a dhéanamh ionas nach bhfeicfeadh do charachtar na híomhánna?

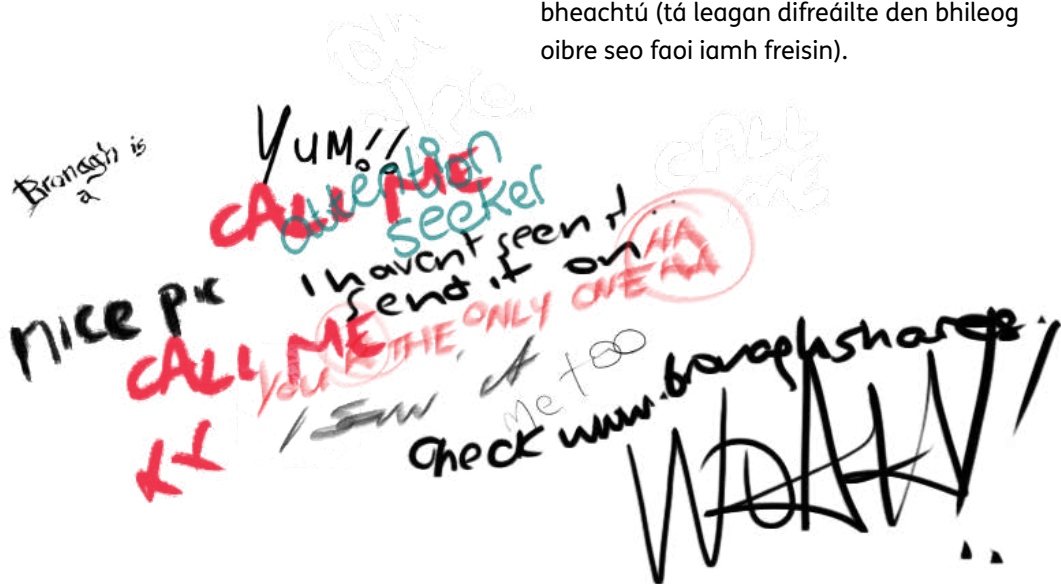
C. Cén tacaíocht a bheadh ag teastáil ó na carachtair, chun déileáil leis an eachtra?

3. Nuair a bhíonn roinnt ama ag na grúpaí plé a dhéanamh ar na gníomhaíochtaí a d'fhéadfaí a ghlacadh chun cosc a chur ar an eachtra dul ó smacht, ba cheart dóibh na gníomhaíochtaí sin a chur os comhair an ranga ar fad agus iad a phlé leo.

GNÍOMHAÍOCHT 3: (roghnach): Cuir feachtas feasachta ar bun

1. Ag úsáid na gceachtanna a foghlaimíodh i nGníomhaíochtaí 1 agus 2, cruthóidh scoláirí a bhfeachtas feasachta féin chun dul i ngleic leis an tsaincheist a bhaineann le comhroinnt neamhthoilteanach íomhánna.
2. Oibreoidh na scoláirí le chéile arís i ngrúpaí agus roghnóidh siad díriú ar aon cheann de na topaicí seo a leanas:
  - Cuidiú le híospartaigh tacaíocht a aimsiú agus a chur in iúl dóibh nach orthusan atá an locht.
  - Cuideoidh siad le ciontóirí/daoine sa slua a aithint nach mbíonn sé ceart go leor riamh íomhánna príobháideacha daoine eile a chomhroinnt.
  - Tacú le híospartaigh ar comhroinneadh íomhánna dlúthphearsanta leo go neamhthoilteanach.
  - Cur in iúl cén sórt éifeachtaí a bhíonn ag comhroinnt neamhthoilteanach ar an íospartach.
  - Aird a tharraingt ar an gcaoi a bhfuil sé mídhleathach do dhaoine faoi 17 mbliana d'aois íomhánna gáirsiúla a chomhroinnt.
  - Aird a tharraingt ar bheartas na scoil maidir le gnéastéacsáil.
  - Aon ábhar eile ábhartha.
3. Cuideoidh **Bileog oibre 6.3** le scoláirí a bhfeachtas feasachta a phleanáil agus a bheachtú (tá leagan difreáilte den bhileog oibre seo faoi iamh freisin).

Úsáid an bhileog oibre seo chun cuidiú leat d'fheachtas feasachta a fhorbairt.

1. Cén sórt scileanna atá agat? D'fhéadfaidís sin a bheith áisiúil le haghaidh d'fheachtais.

- Ealaín   Ceol   Físghrafadóireacht
 Caint phoiblí   Drámaíocht   Scríbhneoireacht
 Dearadh   Meáin dhigiteacha   Meáin shóisialta
 Eile: .....

2. Cén gníomh a bhfuil suim agat a fhiosrú i d'fheachtas?

- ★ A chur in iúl d'íospartaigh nach bhfuil an locht orthu.
- ★ Cuidiú le daoine a aithint nach bhfuil sé ceart riamh íomhánna pearsanta daoine eile a chomhroinnt.
- ★ Tacú le híospartaigh a ndéantar comhroinnt neamhthoilteanach ar ábhar dlúth phearsanta leo.
- ★ An tionchar a bhíonn ag comhroinnt neamhthoilteanach a chur in iúl.
- ★ Béim a leagan ar an dlí, go bhfuil sé mídhleathach ag daoine faoi 17 mbliana d'aois íomhánna gáirsiúla a chomhroinnt.
- ★ Topaic ábhartha eile: .....

3. Spriocphobal? .....

4. Teachtaireacht d'fheachtais? .....

5. Cén treoir chun gnímh a bheidh ag d'fheachtas? (e.g. Déan teagmháil, Déan é mar sin, Seas in aghaidh...)
.....

6. Seo cúpla moladh d'fheachtas frithbhulaíochta ar fud na scoile. Roghnaigh ceann amháin nó forbair do bhealach uathúil féin.

- ★ Reáchtáil feachtas póstaeir.
- ★ Cruthaigh bileoga eolais nó irisí.
- ★ Reáchtáil feachtas sna meáin shóisialta
- ★ Cruthaigh acmhainní físe a chuireann comhroinnt fhreagrach grianghraf chun cinn.
- ★ Iarr ar scoláirí gealltanais a dhéanamh agus a thaifeadadh go mbeidh siad ómósach ar líne.
- ★ Tabhair óráid do phiaraí agus do scoláirí níos óige.
- ★ Eile: .....

7. Déan taighde ar fheachtais feasachta eile. Tá smaointe ar www.watchyourspace.ie agus ar www.saferinternetday.ie le haghaidh feachtas feasachta sábháilteachta idirlín éagsúla.

Bileog oibre 6.3 (b):

Feachtas feasachta a fhorbairt

Úsáid an bhileog oibre seo chun cuidiú leat d'fheachtas feasachta a fhorbairt.

1. Cén sórt scileanna atá agat? D'fhéadfaidís sin a bheith áisiúil le haghaidh d'fheachtais.

Ealaín

Ceol

Físghrafadóireacht

Caint phoiblí

Drámaíocht

Meáin shóisialta

Eile: .....

2. Spriocphobal?

Leanaí

Déagóirí

Daoine Fásta

3. Teachtaireacht d'fheachtais? .....

4. Seo cúpla moladh d'fheachtas frithbhulaíochta ar fud na scoile.

Roghnaigh ceann amháin nó roghnaigh do bhealach uathúil féin.

★ Reáchtáil feachtas póstaer.

★ Cruthaigh bileoga eolais nó irisí.

★ Reáchtáil feachtas sna meáin shóisialta

★ Cruthaigh físeán maidir le comhroinnt shábháilte grianghraf.

★ Iarr ar scoláirí gealltanais a thabhairt go mbeidh siad cineálta ar líne.

★ Tabhair óráid do scoláirí níos óige.

★ Eile: .....

5. Déan taighde ar fheachtais feasachta eile. Tá smaointe ar

www.watchyourspace.ie agus ar www.saferinternetday.ie le

haghaidh gníomhaíochtaí sábháilteachta idirlín éagsúla.

Aguisíní

Aguisín 1: Bunrialacha samplacha

- Léirigh meas ar chách.
- Tabhair deis labhartha do gach duine.
- Éist go gníomhach agus go géar le gach duine.
- An rud a roinntear sa rang, fanadh sé sa rang.
- Iarr soiléiriú má tá mearbhall ort.
- Ná cuir isteach ar dhuine eile atá ag caint.
- Tabhair dúshlán do chomhscóláirí, ach déan é go measúil.
- Tabhair critic ar smaointe, ní ar dhaoine.
- Ná tabhair tuairimí gan fianaise tacaíochta.
- Ná caith anuas ar aon duine (fiú más ag magadh atá tú).
- Glac freagracht as caighdeán na cainte.
- Tóg ar an méid a deir do chomhscóláirí; oibrigh i dtreo tuiscint roinnte.
- Bíodh na hábhair a theastaíonn don rang agat i gcónaí.
- Ná monaplaigh na cainteanna.
- Úsáid ráitis maidir liom féin: Measaim, motháim, creidim.
- Ná tabhair samplaí de do thaithí féin ná samplaí de rudaí a tharla do dhaoine eile.
- Féadfaidh gach duine a dtuairim a athrú bunaithe ar an bplé machnamhach.
- Má mhaslaíonn aon rud a deirtear i rith na díospóireachta thú, abair láithreach é.

Aguisín 2: Cé a thabharfaidh cabhair duit

Ginearálta

Barnardos

Oibríonn Barnardos le leanaí leochaileacha agus lena dteaghlaigh in Éirinn agus bíonn siad páirteach i bhfeachtais ar son chearta gach linbh.

www.barnardos.ie

1850 222300

Líne Chabhrach na Leanáí

Cuireann Líne Chabhrach na Leanáí seirbhís fóin, seirbhís tacaíochta téacs (seol téacs a deir 'Talk' chuig 50101) agus seirbhís comhrá ar líne ar fáil le tacú le daoine óga. Tá seirbhís téacs speisialta ar fáil chomh maith do dhaoine óga a bhfuil bulaíocht á déanamh orthu (seol téacs a deir 'Bully' chuig 50101).

www.childline.ie

1800 666666

SpunOut

Is suíomh gréasáin dírithe ar an óige atá i SpunOut. Dírionn sé ar fholláine agus ar mhaireachtáil shláintiúil a chur chun cinn i measc daoine óga.

www.spunout.ie

Teen-Line Ireland

Is seirbhís tacaíochta fóin atá saor in aisce atá i Teen-Line Ireland do dhéagóirí ar mian leo labhairt le duine éigin.

www.teenline.ie

1800 833634

Meabhairshláinte agus folláine

Aware

Cuireann Aware seirbhísí tacaíochta dúlagair agus neamhord giúmair lena mbaineann ar fáil i bhfoirm grúpaí tacaíochta áitiúla, líne chabhrach agus cúrsaí éagsúla oideachais.

www.aware.ie

1890 303302

Console

Tacaíonn Console, an carthanas féinmharaithe náisiúnta, le daoine i ngéarchéim féinmharaithe agus leo siúd ar cailleadh daoine muinteartha nó cairde leo mar gheall ar fhéinmharú trí sheirbhísí comhairleoireachta, tacaíochta agus línte cabhracha a chur ar fáil.

www.console.ie

1800 201890

GROW

Is eagraíocht mheabhairshláinte é GROW a chuidíonn le daoine a d'fhulaing nó atá ag fulaingt de bharr fadhbanna meabhairshláinte. Cuireann sé líne chabhrach agus grúpaí tacaíochta ar fáil go náisiúnta.

www.grow.ie
1890 474474

Headstrong

Is eagraíocht neamhbhrabúis é Headstrong a thacaíonn le meabhairshláinte daoine óga in Éirinn trí abhcóideacht, trí thaighde agus trí fhorbairt seirbhíse (trí thionscadail Jigsaw).

www.headstrong.ie
01 4727010

MyMind

Is soláthraí seirbhíse meabhairshláinte pobalbhunaithe é MyMind.

www.mymind.org
076 6801060

Your Mental Health

Diríonn an suíomh gréasáin seo, a d'fhorbair Feidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte, ar fheasacht agus ar thuiscint ar mheabhairshláinte agus ar fholláine in Éirinn a fheabhsú.

www.yourmentalhealth.ie

An Oifig Náisiúnta um Fhéinmharú a Chosc

Déanann an Oifig Náisiúnta um Fhéinmharú a Chosc forbhreathnú ar fhorfheidhmiú 'ReachOut', comhordaíonn sí iarrachtaí chun féinmharú a chosc agus labhraíonn sí le gníomhaireachtaí agus le daoine aonair atá gníomhach i bhféinmharú a chosc.

www.nosp.ie
01 6201672

Pieta House

Is ionad cónaithe atá i Pieta House chun féindochar nó féinmharú a chosc. Tá sé suite i Leamhcán, Co. Bhaile Átha Cliath. Tá ionaid for-rochtana agus ionaid barr feabhais acu ar fud na hÉireann.

www.pieta.ie
01 6010000

ReachOut

Tá sé d'aidhm ag ReachOut faisnéis mheabhairshláinte d'ardchaighdeán agus scéalta spreagúla daoine óga a chur ar fáil chun cabhrú le daoine óga eile atá faoi anacair.

ie.reachout.com
01 7645666

Na Samáraigh

Tugann na Samáraigh tacaíocht do dhaoine atá ag streachailt, lena n-áirítear daoine atá ag smaoineamh ar fhéinmharú, trí líne chabhrach.

www.samaritans.org
1850 609090

Neamhoird itheacháin

Bodywhys

Tacaíonn Bodywhys le daoine a bhfuil tionchar ag neamhoird itheacháin orthu. Cuireann sé seirbhísí faisnéise agus tacaíochta rúnda ar fáil do dhaoine a bhfuil tionchar ag neamhoird itheacháin orthu.

www.bodywhys.ie
1890 200444

Inscne agus gnéasacht

Gay Switchboard Dublin

Cuireann Gay Switchboard Dublin tacaíocht éisteachta neamhthreorach ar fáil.

www.gayswitchboard.ie
01 8721055

BeLonG To Youth Project

Tacaíonn BeLonG To Youth Project le daoine óga leispiacha, aeracha, déghnéasacha agus trasinscneacha in Éirinn.

www.belongto.org
01 8734184

Líonra na hÉireann um Chomhionannas Trasinscne (TENI)

Tá sé mar aidhm ag TENI coinníollacha a fheabhsú agus cearta agus cothroime daoine trasinscneacha agus a dteaghlach a chur ar aghaidh.

www.teni.ie
085 1477166

Líne Chabhrach LGBT

Cuireann an Líne Chabhrach LGBT tacaíocht éisteachta agus seirbhís faisnéise ar fáil do dhaoine leispiacha, aeracha, déghnéasacha agus trasinscneacha mar aon lena dteaghlach agus a gcairde.

www.lgbt.ie
1890 929539

Sábháilteacht idirlín

Hotline.ie

Soláthraíonn hotline.ie áis gan ainm don phobal chun ábhar mídhleathach a fheictear ar an idirlíon a thuairisciú.

www.hotline.ie
1890 610710

Bí Aireach faoi do Spás

Is suíomh gréasáin é Bí Aireach faoi do Spás a léiríonn agus a thacaíonn le hobair daoine óga a bhfuil a dtionscnaimh féin á rith acu ina scoileanna agus ina ngrúpaí óige chun deireadh a chur leis an gcibearbhulaíocht.

www.watchyourspace.ie

Webwise

Is é Webwise Ionad na hÉireann um Fheasacht ar Shábháilteacht Idirlín arna mhaoiniú ag an Roinn Oideachais agus Scileanna agus ag an gClár um Idirlíon níos Sábháilte de chuid an AE. Ardaíonn sé feasacht ar shaincheisteanna sábháilteachta ar líne agus ar dhea-chleachtas i measc scoláirí, a dtuismitheoirí agus a múinteoirí.

www.webwise.ie

An Coimisinéir Cosanta Sonraí

Cinntíonn an Coimisinéir um Chosaint Sonraí go gcloíonn na daoine sin a choinníonn faisnéis le príonsabail na cosanta sonraí. Tugtar faisnéis ar an suíomh gréasáin faoi chearta daoine aonair agus ar fhreagrachtaí eagraíochtaí.

www.dataprotection.ie

Rannóga um shábháilteacht idirlín

YouTube

www.youtube.com/yt/policyandsafety/en-GB/

Facebook

www.facebook.com/help/

Twitter

about.twitter.com/safety

Ionsaí gnéasach

Cosc

Is é Cosc an Oifig Náisiúnta um Chosc ar Fhoréigean Teaghlaigh, Gnéis agus Inscne.

www.cosc.ie

Ionad Éigeandála um Éigniú Bhaile Átha Cliath

Is eagraíocht náisiúnta é Ionad Éigeandála um Éigniú Bhaile Átha Cliath a thairgeann raon leathan seirbhísí do mhná agus d'fhir a gcuireann éigniú, ionsaí gnéasach, ciapadh gnéasach nó drochúsáid ghnéasach leanaí isteach orthu. Áirítear líne chabhrach náisiúnta a bhíonn ar fáil 24 uair an chloig in aghaidh an lae leis na seirbhísí.

www.drcc.ie

1800 77 88 88

Líonra Forbartha na bhFear

Oibríonn Líonra Forbartha na bhFear le fir chun dul i ngleic leis na fadhbanna a bhíonn os a gcomhair féin agus os comhair a dteaghlaigh, a bpobail agus na sochaí. Is cuid ollmhór dá gcuid oibre é an drochúsáid agus an foréigean teaghlaigh a bhíonn ar siúl ag fir in éadan ban a stopadh.

www.mens-network.net

Líonra Géarchéime um Éigniú na hÉireann

Is ionad speisialta eolais agus acmhainní ar éigniú agus gach cineál foréigin ghnéasaigh é Líonra Géarchéime um Éigniú na hÉireann.

www.rcni.ie

SAFE Ireland

Is é SAFE Ireland an t-aon eagraíocht náisiúnta a dhéanann ionadaíocht ar sheirbhísí foréigean teaghlaigh túslíne in Éirinn.

www.safeireland.ie

An Clár um Shláinte Ghnéis agus um Thoirchis Ghéarchéime

Is clár náisiúnta é an Clár um Shláinte Ghnéis & um Thoirchis Ghéarchéime de chuid Fheidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte a bhfuil sé de chúram air straitéis náisiúnta a fhorbairt agus a chur i bhfeidhm chun dul i ngleic leis an tsaincheist maidir le toirchis ghéarchéime in Éirinn.

www.crisispregnancy.ie

Aguisín 3: Treoirínte maidir le cuairteanna ar scoileanna

Ciorclán 0023/2010 na Roinne Oideachais

Caithfidh cainteanna agus cláir a thugann gníomhaireachtaí nó cainteoirí seachtracha a bheith comhsheasmhach agus comhlántach le héiteas na scoile agus leis an gclár OSPS nó OSG. Ba cheart cuairteanna a phleanáil, taighde a dhéanamh orthu agus iad a fhorfheidhmiú i gcomhar le pearsanra na scoile.

Tá sé ríthábhachtach go bhfanann múinteoirí ranga sa rang leis na scoláirí. Ba cheart go gcinnteodh láithreach an mhúinteora sa rang go leanann an scoil na nósanna imeachta cuí le déileáil le haon saincheisteanna a eascraíonn as ionchur seachtrach.

Caithfidh na múinteoirí cuí idirchaidreamh a dhéanamh leis an cuairteoirí agus na gníomhaireachtaí seachtracha ar fad atá ag oibriú leis an scoil agus caithfidh an fhoireann ar fad a bheith ar an eolas fúthu.

Moltar go láidir go rachfaí i gcomhairle le tuismitheoirí agus go gcuirfí ar an eolas iad faoi chuairt ar bith ó dhaoine nó gníomhaireachtaí chuig seomraí ranga agus scoileanna.

Caithfear modheolaíochtaí cuí, fianaisebhunaithe le torthaí oideachais soiléire a úsáid i ngach clár agus imeacht a sheachadann cuairteoirí agus gníomhaireachtaí seachtracha. Is fearr a sheachadann daoine atá cáilithe go sonrach le hoibriú leis na daoine óga ar dearadh na cláir dóibh na cláir sin.

Ba cheart go ndéanfadh scoláirí agus múinteoirí measúnú ar gach clár, caint, idirghabháil agus imeacht i dtéarmaí an ábhair, na dteachtairachtaí, struchtúir, modheolaíochta agus torthaí foghlama beartaithe.

Áirítear le cur chuige teagaisc míchuí nár cheart do chuariteoirí chun na scoile a úsáid:

Bearta scanraithe: Tá faisnéis a scanraíonn daoine agus a dhéanann áibhéil ar iarmhairtí diúltacha míchuí agus fritorthúil.

Idirghabhálacha méaldrámatacha: Tá idirghabhálacha a thugann léargas dearfach nó spreagúil ar iompar baolach míchuí agus d'fhéadfaidís daoine a spreagadh le rioscaí míchuí a thógáil.

Teistiméireachtaí: Féadfaidh scéalta faoi stíl mhaireachtála chontúirteach an t-iompar a theastaigh uathu a chosc a spreagadh trí ghaiscígh a dhéanamh de na daoine a thugann na teistiméireachtaí.

Faisnéis nach bhfuil feiliúnach don aois: D'fhéadfadh sé bheith fritorthúil faisnéis a thabhairt do scoláirí maidir le hiompair nach dócha go mbeidh siad páirteach iontu mar go bhféadfaí luachanna, meon agus iompar a athrú.

Idirghabhálacha aonuaire nó gearrthearma: Ní bhíonn idirghabhálacha gearrthearma, bídís pleanáilte nó ina bhfreagra ar ghéarchéim, éifeachtach.

Iompar baolach daoine óga a normalú: Má chuirtear in iúl do dhaoine óga, go díreach nó go hindíreach, go mbeidh a bpiaraí ar fad páirteach in iompar baolach d'fhéadfadh sé brú a chur orthu rudaí a dhéanamh nach ndéanfaidís murach sin.

Aguisín 4: Litir shamplach chuig tuismitheoirí

A Thuismitheoir, a chara,

Tá sé i gceist againn leas a bhaint as clár ar a dtugtar ‘Taisceadáin’ mar chuid de chlár Oideachas Sóisialta, Pearsanta agus Sláinte (OSPS) agus Oideachas Caidrimh agus Gnéasachta (OCG) do linbh. Is acmhainn oideachais é Taisceadáin a forbraíodh chun tacú le scoileanna agus iad ag dul i ngleic leis an tsaincheist a bhaineann le comhroinnt neamhthoilteanach íomhánna dlúthphearsanta (ar a dtugtar ‘gnéastéacsáil’ uaireanta) i gcomhthéacs an ranga OSPS.

Leagtar béim san acmhainn seo go bhfuil sé mídhleathach ag mionaóisigh pictiúir agus físeáin dhlúthphearsanta a chruthú agus a chomhroinnt. Tá sé i gceist freisin san acmhainn comhbhá, ómós agus teacht aniar a chothú i measc daoine óga a gcuireann comhroinnt neamhthoilteanach isteach orthu agus cuidiú le daoine óga na hiarmhairtí a bhíonn le hábhar dlúthphearsanta a chomhroinnt ar líne a thuiscint.

Is é Webwise, tionscnamh sábháilteacht idirlín na Roinne Oideachais agus Scileanna, a d’fhorbair an clár Taisceadáin agus mhol na comhpháirtithe go léir san oideachas é.

Toisc gur tusa príomhoideachasóir do linbh sa réimse caidrimh agus gnéasachta, tá sé an-tábhachtach ár gclár OCG a leagan amach i gcomhairle leatsa. Caith súil ar ábhar an chláir Taisceadáin, ar www.webwise.ie/ga/muinteoiri/faigh-acmhainni, agus déan teagmháil leis an scoil dá mba mhaith leat an clár a phlé tuilleadh/do leanbh a tharraingt siar ó na ranganna OSPS fad is atá an clár seo ar siúl.

Le dea-mhéin,

Aguisín 5: Gluais

aip: Is é is aip (feidhmchlár) ann, clár bogearraí. Tagraíonn aip de ghnáth do bhogearraí a úsáidtear ar fhóin chliste, ar tháibléid nó ar ghairis shoghluaiste eile. Is iondúil go mbíonn aipeanna ar fáil trí ardáin seachadta feidhmchláir cosúil le Apple App Store agus Google Play. Tá roinnt aipeanna saor in aisce agus caithfear roinnt eile a cheannach.

toilteanach: Bíonn gníomh toilteanach nuair a chomhaontaíonn gach páirtí é a dhéanamh.

cibearbhulaíocht: Bulaíocht a dhéantar trí úsáid a bhaint as teicneolaíochtaí faisnéise agus cumarsáide agus teicneolaíochtaí eile ar líne. Féachfar ar theachtaireacht, ar íomhá nó ar ráiteas poiblí goilliúnach aon uaire ar líonra meán sóisialta nó ar fhóram poiblí eile ar féidir an teachtaireacht, an íomhá nó an ráiteas sin a fheiceáil air agus/nó a bheith athráite ag daoine eile mar iompar bulaíochta.

dí-urchoilleadh: Easpa srianta atá i ndí-urchoilleadh a tharlaíonn nuair nach bhfeiceann daoine na drochiarmhairtí a bhaineann le hiompar bulaíochta ar líne go díreach. Ní bhraitheann daoine a chuireann teachtaireachtaí ar an idirlíon chomh freagrach as a gcuid gníomhartha ná focal ar líne agus a bhraithfidís ar shlí eile.

emoji/straíseog: Léiriú ar ghothaí gnúise, cosúil le miongháire nó grainc, a chruthaítear trí mheascáin de charachtair mhéarchláir. Is iondúil go n-úsáidtear emoji i gcumarsáid leictreonach chun mothúcháin nó tuin an scríbhneora a chur in iúl.

aip éadrom: Aip ina bhféinscriostar teachtaireachtaí nó ina dtéann siad as radharc ó fhón an fhaighteora tar éis cúpla soicind.

ábhar gáirsiúil: Dar leis an Acht um Gháinneáil ar Leanáí agus Pornagrafaíocht, aon ghrianghraf, físeán nó taifeadadh fuaimne ina dtaispeántar leanbh ag gabháil do ghníomhaíocht ghnéasach, nó ina ndírítear go sonrach ar bhaill ghiniúna linbh, meastar gur pornagrafaíocht leanáí é agus go bhfuil sé mídhleathach dá bhrí sin. Níl sé chomh soiléir cibé an bhfuil ábhar atá gríosaitheach, seachas gáirsiúil ar bhonn gnéasach, mídhleathach. D'fhéadfaí Cuid (d) den acht a léiriú ionas go bhféadfaí beagnach aon ábhar gríosaitheach á tháirgeadh nó á sheoladh ag leanbh a mheas mar phornagrafaíocht leanáí. Is í an chúirt amháin a chinneadh sa deireadh thiar cibé an bhféadfaí ábhar ar leith a mheas mar ábhar mídhleathach faoin rannán seo.

comhrá grúpa: Gné teachtaireachta a ligeann d'úsáideoirí labhairt le grúpa cairde ag aon am amháin.

ciapadh: Cion coiriúil a tharlaíonn nuair a dhéanann duine ciapadh ar dhuine eile, gan údarás dlíthiúil, trí chur isteach air, imdhruid air nó cumarsáid a dhéanamh leis go leanúnach. Meastar go mbíonn duine á chiapadh i gcásanna ina gcuireann duine eile isteach go mór ar shíocháin agus ar phríobháideachas an duine sin nó i gcásanna ina scanraíonn duine eile an duine sin, ina ngoilleann duine eile ar an duine sin nó ina ndéanann duine eile dochar ar an duine sin. Baineadh úsáid as an reachtaíocht seo chun daoine a ionchúiseamh i gcásanna a bhain le ciapadh teileafóin agus le stalcaireacht agus ciapadh a rinneadh ar an idirlíon.

---

seirbhísí teachtaireachta: Ceadáíonn seo d'úsáideoirí téacsanna a sheoladh i bhfíor-am, tríd an idirlíon. Nuair a úsáidtear na feidhmchláir seo ar fhón póca, úsáidtear in áit gnáth-theachtaireachtaí téacs iad go minic toisc go mbíonn siad níos saoire.

mionaoiseach: Leanbh faoi 17 mbliana d'aois.

neamhthoilteanach: Comhroinnt ábhar ar líne gan cead ón duine ar leis/léi an t-ábhar (pictiúir nó físeáin de ghnáth).

féinphiceanna de dhuine nocth/'nude selfie': Íomhánna dlúthphearsanta a chruthaíonn an duine féin. Téarma coitianta is ea 'nude selfie' a úsáideann déagóirí chun cur síos a dhéanamh ar a leithéid d'íomhá.

tuairiscigh: Nuair a thagann úsáideoirí ar ábhar mídhleathach, ionsaitheach nó míchuí ar sheirbhís líonraithe shóisialta, ba cheart dóibh leas a bhaint as na próisis tuairiscithe drochíde chun an t-ábhar a chur in iúl don tseirbhís líonraithe shóisialta. Athbhreithníonn modhnóirí na seirbhíse faoi chaibidil an t-ábhar ansin i bhfianaise na tuairisce agus baineann siad ábhar ar bith a sháraíonn a mbeartais.

pornagrafaíocht díoltais: Cleachtas ina ndéantar ábhar gnéastéacsála a scaipeadh go mailíseach, gan chead, d'fhonn díoltas a bhaint amach agus d'fhonn duine a náiriú os comhair an phobail.

an ceart go ligfí i ndearmad: Faoi rialacháin cosanta sonraí na hEorpa, tá sé de cheart ag saoránaigh go ligfí i ndearmad iad agus iarraidh go mbainfí faisnéis áirithe fúthu ó thorthaí innill chuardaigh.

féinphiceanna/íomhánna a chruthaigh an duine féin: Cineál grianghraif díot féin, a thógtar de ghnáth le ceamara digiteach nó le guthán le ceamara.

gnéastéacsáil: Téacs gnéasach, fiseán gnéasach, agus ábhar fótagrafach gnéasach a mhalartú agus a chomhroinnt ag úsáid fóin phóca, feidhmchlár, seirbhísí líonraithe shóisialta agus teicneolaíochtaí eile ar an idirlíon. Cé go n-áirítear le sainmhínte teicniúla uaireanta malartú ábhar pornagrafaíochta, úsáidimid an téarma gnéastéacsáil chun cur síos a dhéanamh ar chomhroinnt íomhánna gáirsiúla a chruthaigh an duine féin.

gnéas-sracadh: Cineál sracaidh nuair a bhagraíonn an coirpeach go scaipfear ábhar gáirsiúil den íospartach mura n-íocann an t-íospartach suim airgid nó mura seolann sé/sí tuilleadh ábhar gáirsiúil

comhroinnt/dáileadh: Ábhar a tháirgeann nó a sheachadann úsáideoir eile ar líonra sóisialta a chomhroinnt le cairde nó le leantóirí líonra shóisialta. Méadaíonn roinnt go mór an líon daoine a fheiceann an t-ábhar.

fón cliste: Fón póca atá in ann go leor d'fheidhmeanna an ríomhaire a chomhlíonadh. Go hiondúil bíonn scáileán mór ar fhón cliste agus córas feidhmithe atá in ann aipeanna ilfheidhmeacha a rith.

líonrú sóisialta: Ceangal, cumarsáid agus comhoibriú le daoine eile ar an idirlíon trí phobail ar líne. Is féidir le daoine a bheith cruthaitheach agus tuairimí a léiriú ar sheirbhísí líonraithe shóisialta. Ní mór do scoláirí a bheith cúramach agus iad ag cur faisnéis phearsanta ar sheirbhísí líonraithe shóisialta.

milleán ar an íospartach: Nuair a chuirtear an milleán ar an íospartach as rud a rinne duine eile air/uirthi. Sampla de chás ina gcuirtear an milleán ar an íospartach is ea nuair a chomhroinntear ábhar gáirsiúil le duine go neamhthoilteanach ach go gcuirtear an milleán ar an duine as an ábhar a chomhroinnt ar an gcéad dul síos.

Eolas fúinn

Is cuid d'fhoireann SFGM – Teicneolaíocht san Oideachas é an tionscnamh Webwise. Tacaíonn an fhoireann sin le comhtháthú ICT sa teagasc agus san fhoghlaim i mbunscoileanna agus i meánscoileanna in Éirinn agus déanann sé é a chur chun cinn. Is iad na príomhfheidhmeanna atá ag SFGM – Teicneolaíocht san Oideachas raon de thacaí ICT a sholáthar do scoileanna, lena n-áirítear forbairt beartas ICT, comhairle, forbairt ghairmiúil, ábhar agus feidhmeanna eiseamláire.

Is seirbhís tacaíochta trasearnála í SFGM atá faoi bhainistíocht Ionad Oideachais Bhaile Átha Cliath Thiar agus atá faoi shainchúram na Rannóige um Oideachas Múinteoirí agus na Rannóige um Beartas ICT sa Roinn Oideachais agus Scileanna. Tugann sí tacaíocht forbartha gairmiúla do mhúinteoirí agus do phríomhoidí bunscoile agus iar-bhunscoile. Cuireann an obair a dhéanann SFGM le feabhsúchán scoile trí fhorbairt ghairmiúil leanúnach ar ardchaighdeán a chur ar fáil ar shaincheisteanna curaclaim agus oideachais agus trí chleachtas athmhachnamhach agus forbairt leanúnach a chothú i measc múinteoirí.

Ba i mí Mheán Fómhair 2010 a bunaíodh SFGM mar sheirbhís tacaíochta nua, chineálach, chomhtháite agus trasearnála do scoileanna. D'eascair bunú SFGM as roinnt seirbhísí tacaíochta neamhspleácha a chónascadh. Sa lá atá inniu ann, cuimsíonn SFGM na tacaí a chuir seirbhísí tacaíochta agus clár thacaíochta eile ar fáil roimhe seo, lena n-áirítear an tIonad Náisiúnta don Teicneolaíocht san Oideachas (SFGM – Teicneolaíocht san Oideachas anois).

Oibríonn Webwise go dlúth leis an bhfoireann Sláinte agus Folláine in SFGM. Soláthraíonn an fhoireann sin tacaí do cheannairí scoile agus do mhúinteoirí le bulaíocht a chosc agus le hidirghabháil a dhéanamh i gcás bulaíochta. Tacaíonn sí freisin le forfheidhmiú OSPS i mbunscoileanna agus in iar-bhunscoileanna.

Tá an tIonad Náisiúnta don Teicneolaíocht san Oideachas (NCTE) ina chomhpháirtí i gClár um Idirlíon níos Sábháilte arna maoiniú ag an AE ón mbliain 2000 i leith. Bhunaigh an NCTE an tionscnamh Webwise sa bhliain 2005 chun go ngníomhódh Webwise mar ionad náisiúnta feasachta ar shábháilteacht Idirlín in Éirinn. Tá an tionscnamh á chómhaoiniú ag Clár an AE um Idirlíon níos Sábháilte agus ag an Roinn Oideachais agus Scileanna. Tá Webwise ina chomhalta Éireannach de ghréasán Insafe ó shin i leith. Tá sé mar ról ag an ionad náisiúnta feasachta leanaí in Éirinn a spreagadh chun úsáid níos sábháilte agus níos éifeachtaí a bhaint as an idirlíon.

Ag gníomhú dó mar Ionad um Idirlíon níos Sábháilte do Phoblacht na hÉireann, cuireann an tIonad um Idirlíon níos Sábháilte, Éire, feidhmeanna agus gníomhaíochtaí feasachta ar Idirlíon níos Sábháilte, Beolíne agus líne chabhrach ar fáil sa tír seo. Is tríd an tionscnamh Webwise dá cuid a thugann SFGM faoi ardú feasachta.

Cuibhreannas é an tionscadal sin ina bhfuil comhpháirtithe tionscail, oideachais, leas leanaí agus rialtais a sholáthraíonn feidhmeanna agus gníomhaíochtaí feasachta ar Idirlíon níos Sábháilte, beolíne agus líne chabhrach do Phoblacht na hÉireann. Is iad na comhpháirtithe sa cuibhreannas an tSeirbhís um Fhorbairt Ghairmiúil do Mhúinteoirí (SFGM), tríd an tionscnamh Webwise dá cuid, Líne Chabhrach na Leanáí, Comhairle Náisiúnta na dTuismitheoirí agus Cumann Soláthróirí Seirbhísí Idirlín na hÉireann. Comhordaíonn an Oifig Sábháilteachta Idirlín é chun tionscnaimh náisiúnta a fhorbairt lena gcuirtear úsáid níos sábháilte na meán leictreonach chun cinn agus chun iad siúd is mó i mbaol, go háirithe leanaí, a chosaint níos mó in aghaidh na ngnéithe diúltacha den Idirlíon. Cuireann an cuibhreannas seo leis an taithí a gnóthaíodh sna tionscadail maidir le hIdirlíon níos Sábháilte a bhí fíor-rathúil ach neamhspleách a réachtáladh roimhe seo.

Lá na Sábháilteachta Idirlín

Eagraítear Lá na Sábháilteachta Idirlín i mí Feabhra gach bliain ar mhaithe le leanaí agus le daoine óga ar fud an domhain a spreagadh le húsáid níos sábháilte agus níos freagraí a bhaint as an teicneolaíocht ar líne agus as fóin phóca. Glacann níos mó ná 76 tír i ngach cearn den domhan páirt ann.

Is é an príomhchuspóir atá le Lá na Sábháilteachta Idirlín na páirtithe leasmhara ábhartha a thabhairt le chéile ar mhaithe le leanaí a spreagadh le húsáid níos sábháilte agus níos éifeachtaí a bhaint as an Idirlíon.

Ceiliúrfar Lá na Sábháilteachta Idirlín 2016 Dé Máirt, an 9 Feabhra 2016 leis an gceannlíne, ‘Déan do chuid chun idirlíon níos fearr a chruthú’.

Trí Lá na Sábháilteachta Idirlín a cheiliúradh i do scoil, cabhrófar go mór le haird a tharraingt ar dhearcadh na scoile nach nglacfar ar chor ar bith le hiompar bulaíochta. Ag an am céanna, cuirfear dearcthaí dearfacha ar nós comhair, cairdis agus cóimheasa chun cinn ar fud na gcaidreamh ar fad i bpobal na scoile. Cuimsíonn an obair sin an curaclam ar fad agus tugann sí ról don mhórfhobal tuismitheoirí freisin. Má reáchtáiltear an lá go maith, is féidir leis an scoil an-tairbhe a bhaint as ó thaobh spleodair agus spraoi de. Níos tábhachtaí fós, is féidir leis an lá feabhas a chur ar an atmaisféar agus ar an éiteas laistigh den scoil agus a thaispeáint go soiléir don fhoireann ar fad agus do na scoláirí agus do na tuismitheoirí go léir go bhfuil an scoil ag cur go gníomhach in aghaidh na cibearbhulaíochta, nach nglacfar ar chor ar bith le cibearbhulaíocht, go bhfuil sé ceart go leor labhairt faoi bhulaíocht agus go dtabharfar cabhair do dhaoine a ndéantar bulaíocht orthu.

Chuireamar pacáí le chéile do bhunscoileanna agus d’iar-bhunscoileanna araon, pacáí ina bhfuil cuid mhór dea-smaointe a chabhróidh le scoileanna páirt a ghlacadh i Lá na Sábháilteachta Idirlín. Is féidir na pacáí sin a fháil ar an suíomh idirlín www.saferinternetday.ie. Ar shuíomh idirlín Lá na Sábháilteachta Idirlín, taispeántar roinnt de na gníomhaíochtaí agus de na himeachtaí spleodracha a reáchtáladh in Éirinn chun an lá a cheiliúradh roimhe seo agus tugtar acmhainní is féidir leat a úsáid ar scoil.

Na hacmhainní eile atá againn d'iar-bhunscoileanna

D'oibrigh tionscadail roimhe seo a bhí á gcómhaoiniú ag an Roinn Oideachais agus Scileanna agus sraith de Chláir AE um Idirlíon níos Sábháilte le comhlachtaí forfheidhmithe curaclaim (amhail an tseirbhís tacaíochta OSPS) ar mhaithe le forbairt a dhéanamh ar shraith acmhainní is féidir a úsáid chun scileanna Idirlín a theagasc agus atá oiriúnach do gach céim ábhartha d'fhorbairt chognaíoch agus d'úsáid teicneolaíochta.

Ba iad an tIonad Náisiúnta don Teicneolaíocht san Oideachas (NCTE) a bhí ann roimhe seo agus atá mar chuid den tSeirbhís um Fhorbairt Ghairmiúil do Mhúinteoirí anois agus an Chomhairle um Chearta an Duine a d'fhorbair **Think Before You Click** i gcomhpháirt lena chéile ar mhaithe lena úsáid ar churaclam OSSP an Teastais Shóisearaigh. Déanann an clár iniúchadh ar shaincheisteanna príobháideachais ar líne agus tugann sé spreagadh do dhaoine óga bearta a dhéanamh chun a bpríobháideachas féin, agus príobháideachas a gcuid cairde scoile, a chosaint.

Treoraíonn an mhodheolaíocht a úsáidtear san acmhainn seo scoláirí trí na saincheisteanna seo trí mhodhanna foghlama gníomhaíche a úsáid chun plé a spreagadh. A bhuí leis na cineálacha cuir chuige agus leis na modhanna teagaisc sin, bíonn deis ag scoláirí machnamh a dhéanamh ar an dóigh a dtéann na saincheisteanna seo i bhfeidhm orthu go pearsanta, ar an dóigh lena gcearta ar líne a léiriú, agus ar an dóigh le meas a léiriú ar chearta a bpiaraí. Cuimsítear san acmhainn deich gceacht, an bhileog faisnéise agus chomhairle, Bí Aireach faoi do Spás, smaointe i gcomhair tionscadail ghníomhaíochta, agus leagan de Choinbhinsiún na Náisiún Aontaithe um Chearta an Linbh atá éasca le húsáid.

Acmhainn do mhúinteoirí agus do scoláirí na Sraithe Sóisearaí OSPS is ea an **Paca Uirlisí Frithbhulaíochta #Up2Us**. Rinne Ruairí Quinn, an tAire Oideachais, é a sheoladh ar Lá na Sábháilteachta Idirlín 2014. Is é aidhm na n-uirlisí ná an chumhacht a thabhairt do scoláirí iar-bhunscoile dul i ngleic leis an mbulaíocht, an chibearbhulaíocht ach go háirithe, ina bpobail áitiúla.

Áirítear san acmhainn an Lámhleabhar do Mhúinteoirí #Up2Us a bhfuil ceachtanna ann a chlúdaíonn rannóg frithbhulaíochta chúrsa nua na Sraithe Sóisearaí OSPS. Féachann na ceachtanna le hidirphlé a dhéanamh le scoláirí ar an gcibearbhulaíocht trí úsáid a bhaint as modhanna gníomhacha tarraingteacha agus as faisnéis atá cothrom chun dáta agus ábhartha. Trí phlé agus trí ghníomhaíochtaí i ngrúpaí beaga, cuireann an clár seo gníomh agus iompar dearfach chun cinn a chabhróidh le scoláirí timpeallacht frith-chibearbhulaíochta a chruthú ar fud na scoile agus sa domhan mór.

An dara cuid den Phaca Uirlisí Frithbhulaíochta #Up2Us is ea an ghníomhaíocht déanta póstaer a ligeann do scoláirí dul i ngleic leis an gcibearbhulaíocht go hidirghníomhach.

Is féidir teacht ar gach acmhainn teagaisc de chuid Webwise ag www.webwise.ie/ga/muinteoiri/faigh-acmhainni

N18

N2

N19

N

webwise.ie

PDST
Professional Development
Service for Teachers | An tSeirbhís um Fhorbairt
Ghairmiúil do Mhúinteoirí

Á chómhaoiniú ag an Roinn Oideachais agus Scileanna agus ag an Aontas Eorpach, tríd an tSaoráid um Chónascadh na hEorpa (CEF).